POWIAT
SOKOŁOWSKI

Leszek Iwaniuk
Starosta Sokołowski

Drodzy Turyści!

Jest mi niezmiernie miło powitać Państwa na ziemi Powiatu Sokołowskiego, która zachwyca swoim bogactwem historii, pięknem krajobrazu oraz różnorodnością przyrody. Tutaj swoje piętno odcisnęły wspaniałe rody Ossolińskich czy Radziwiłłów. Można również zobaczyć wiele zabytkowych zespołów dworsko - pałacowych, pięknych kościołów i świątyń, liczne przydrożne kapliczki, krzyże, pamiątkowe tablice oraz pomniki. Tutaj wreszcie warto podążyć śladami wspaniałych bohaterów historycznych wydarzeń: księdza Stanisława Brzóski, Feliksa Bartczuka czy Władysława Rawicza.

Dzięki pięknym nadbużańskim krajobrazom każdy znajdzie tu przystań na beztroski wypoczynek. W naszym regionie swoje miejsce odnajdą fani turystyki wycieczkowej. Wyprawy rowerowe czy piesze wycieczki będą stanowić dla Państwa prawdziwą przyjemność.

Teren Powiatu Sokołowskiego to aż siedem rezerwatów przyrody, ogromny obszar Nadbużańskiego Parku Krajobrazowego, Sieci Natura 2000 i Zielonych Płuc Polski. Zapraszam również nad ciągnącą się kilometrami przez obszar Powiatu rzekę Bug. To doskonałe miejsce dla wędkarzy, a także tych, którzy lubią po prostu relaks nad wodą.

Dziękujemy, że zdecydowaliście się Państwo odwiedzić Powiat Sokołowski. Niech nasz przewodnik będzie pomocny w poznawaniu piękna ziemi sokołowskiej.

Jestem przekonany, że nikt z Państwa nie pożałuje chwil spędzonych na naszym terenie. Myślę, że piękne krajobrazy, czyste środowisko, ciekawa historia i wielowiekowe zabytki dostarczą Państwu niezapomnianych wrażeń. Miłego zwiedzania!

"Projekt współfinansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego
w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Mazowieckiego 2007-2013"

Teksty:
Tomasz Biaduń, Paweł Balcerek, Piotr Orzechowski

Redakcja tekstów i współpraca historyczna:
Jacek Odziemczyk, Artur Ziontek

Zdjęcia:
Tomasz Biaduń, Ilona Gabryel

Zdjęcia archiwalne:
Artur Ziontek, archiwum Urzędu Miasta w Sokołowie Podlaskim,
Miejska Biblioteka Publiczna w Sokołowie Podlaskim, Sławomir Kołek

Projekt graficzny i wykonanie:
Kopalnia Inspiracji – Agencja Kreatywna Tomasz Biaduń

Współpraca:
Urzędy Gmin: Bielany, Ceranów, Jabłonna Lacka, Repki, Sabnie,
Urząd Miasta i Gminy Kosów Lacki, Urząd Miasta Sokołów Podlaski, Ilona Gabryel

Na zlecenie:
Starostwo Powiatowe w Sokołowie Podlaskim

Nakład:
1000

ISBN 978-83-63446-88-8

2015

SPIS TREŚCI

Wprowadzenie ... **9**
Introduction ... 11
Eintritt ... 11

Gmina Bielany ... **13**
Bielany municipality ... 24
Die Gemeinde Bielany ... 28

Gmina Ceranów ... **33**
Ceranów municipality ... 42
Die Gemeinde Ceranów ... 45

Gmina Jabłonna Lacka ... **49**
Jabłonna Lacka municipality ... 60
Die Gemeinde Jabłonna Lacka ... 64

Miasto i Gmina Kosów Lacki ... **69**
City and municipality Kosów Lacki ... 82
Die Stadt und Gemeinde Kosów Lacki ... 87

Gmina Repki ... **93**
Repki municipality ... 106
Die Gemeinde Repki ... 110

Gmina Sabnie ... **115**
Sabnie municipality ... 124
Die Gemeinde Sabnie ... 127

Gmina Sterdyń ... **131**
Sterdyń municipality ... 144
Die Gemeinde Sterdyń ... 149

Gmina Sokołów Podlaski ... **155**
Sokołów Podlaski municipality ... 162
Die Gemeinde Sokołów Podlaski ... 165

Miasto Sokołów Podlaski ... **169**
The city of Sokołów Podlaski ... 184
Die Stadt Sokołów Podlaski ... 189

Bibliografia Sokołowa Podlaskiego i powiatu sokołowskiego ... **194**

POWIAT

SOKOŁOWSKI

WPROWADZENIE

Powiat sokołowski położony jest we wschodniej części województwa mazowieckiego. To tereny niezwykle atrakcyjne dla turystów chcących zarówno wypocząć, jak i aktywnie spędzić urlop. Znajduje się tutaj wiele miejsc wartych odwiedzenia, bardzo atrakcyjnych pod względem historycznym. Obszary te przyciągają również pięknymi krajobrazami i czystym środowiskiem. Granica północna i wschodnia powiatu to bardzo malowniczy odcinek rzeki Bug. Tereny powiatu w całości należą do ekologicznego obszaru „Zielone Płuca Polski", a duża część lasów stanowi znaczną powierzchnię Nadbużańskiego Parku Krajobrazowego. Znajdziemy tutaj wiele cennych i objętych ochroną obszarów oraz obiektów przyrodniczych: siedem rezerwatów przyrody, ponad setkę pomników przyrody, czy obszar objęty programem Natura 2000. Z powiatem sokołowskim sąsiadują powiaty: węgrowski (od zachodu), ostrowski i wysokomazowiecki (od północy), siemiatycki (od wschodu) oraz siedlecki (od południa). W skład powiatu wchodzi dziewięć jednostek samorządowych. Są to gminy: Bielany, Ceranów, Jabłonna Lacka, Kosów Lacki (wraz z miastem), Repki, Sabnie, Sterdyń i Sokołów Podlaski oraz miasto Sokołów Podlaski. Powierzchnia powiatu to ponad 1130 km^2, zamieszkanych przez blisko 60 tysięcy mieszkańców. Praktycznie każda z gmin na tych terenach posiada bogatą i wyjątkową historię, którą tworzyły w przeszłości znakomite rody Radziwiłłów, Krasińskich czy Ossolińskich. Obszar powiatu był miejscem koegzystencji kultury i ludności polskiej, ruskiej i żydowskiej.

Sam powiat powstał natomiast 1 stycznia 1867 r. na podstawie ustawy z 31 grudnia 1866 roku. Wchodził wtedy w skład guberni siedleckiej Królestwa Polskiego, zależnego i podporządkowanego Rosji. Dziś jest częścią województwa mazowieckiego i składa się z 7 gmin wiejskich (Repki, Bielany, Sokołów Podlaski, Sabnie, Ceranów, Jabłonna Lacka, Sterdyń) 1 miejsko-wiejskiej (Kosów Lacki) i 1 miejskiej (miasto Sokołów Podlaski). Pod względem administracyjnej przynależności kościelnej funkcjonuje od 1992 roku w składzie diecezji drohiczyńskiej i dekanatów sterdyńskiego (parafie w Sterdyni, Ceranowie, Seroczynie, Łazówku, Zembrowie, Skibniewie, Kosowie Lackim, Grodzisku), sokołowskiego (3 parafie w Sokołowie, parafie w Wyrozębach, Czerwonce, Szkopach i Repkach, Kożuchówku, Rozbitym Kamieniu, Rogowie, Niecieczy, Czekanowie, Jabłonnie Lackiej) i drohiczyńskim czyli nadbużańskim (Gródek, Wirów, Sawice, Skrzeszew). Znajdziemy tu wiele zabytkowych zespołów pałacowo-parkowych, kościołów, przydrożnych figurek, kapliczek, a także pomników. Życzymy owocnego zwiedzania.

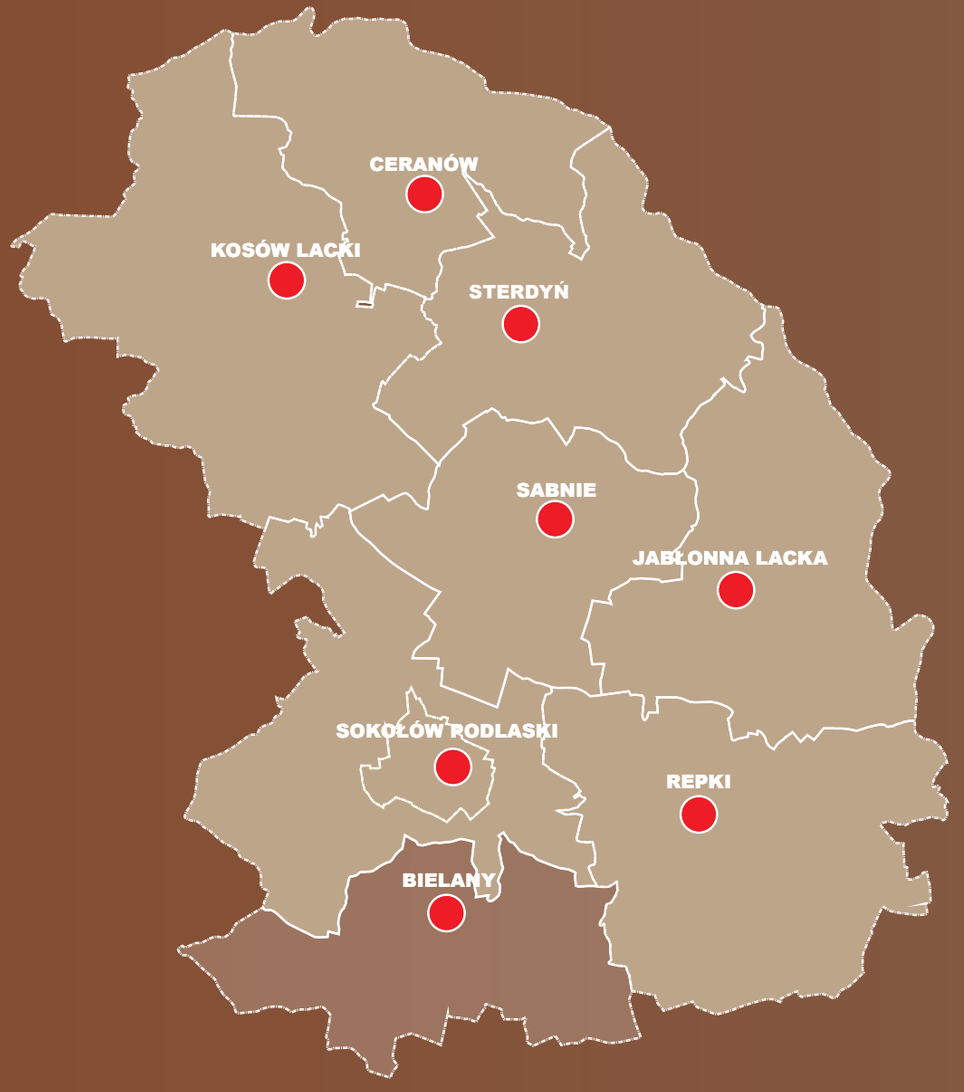

INTRODUCTION

The Sokołów district is located in the eastern part of Masovian voivodeship. This area is incredibly attractive for tourists that seek relaxation or active way of spending their free time. There are many places worth visiting here which are very attractive in terms of history, beautiful landscapes and clean environment. Northern and eastern borders of the district are defined by a picturesque stretch of the river Bug. The area of the district entirely belongs to the ecological territory of "Polish Green Lungs". The Sokołów district borders with węgrowski (from the west), ostrowski and wysokomazowiecki (from the north), siemiatycki (from the east) and siedlecki (from the south) districts. The Sokołów district consists of nine local government units. Those are municipalities of: Bielany, Ceranów, Jabłonna Lacka, Kosów Lacki, Repki, Sabnie, Sterdyń, Sokołów Podlaski and city of Sokołów Podlaski. The area of the district is over 1130 quarter kilometres and it is inhabited with almost 60 thousand people. Practically every municipality of those areas has very extensive and outstanding history, which is mainly created by such prominent families like Radziwiłłowie, Krasińscy or Ossolińscy. Often, the area of the district was a scene of clashes of Polish with Russian or Jewish cultures. It is possible to find here many manor-park complexes, churches, roadside figures, shrines and many monuments.

EINTRITT

Der Sokołowski Kreis liegt im östlichen Teil der Mazowieckie Woiwodschaft (Masovien). Dieses Gebiet ist unglaublich attraktiv für Touristen, die sich sowohl ausruhen, als auch aktiv erholen wollen. Es gib hier viele sehenswürdigen historischen Denkmäler. Das Gebiet zieht außerdem mit seinen wundervollen Landschaften und der sauberen Umwelt an. Die östliche und nördliche Grenze des Kreises wird vom malerischem Fluss – dem Bug bestimmt. Das Gelände des Kreises gehört im Ganzen zum ökologischen Bereich der Grünen Lungen Polens. Mit dem Sokołowski Kreis grenzen die Kreise: węgrowski (westlich), ostrowski und wysokomazowiecki (nördlich), siemiatycki (östlich) und siedlecki (südlich). Zum Kreis gehören neun Selbstverwaltungsorgane. Es sind die Gemeinden Bielany, Ceranów, Jabłonna Lacka, Kosów Lacki (zusammen mit der Stadt), Repki, Sabnie, Sterdyń und Sokołów Podlaski. Die Fläche des Kreises beträgt über 1130 Quadratkilometer, die von fast 60 Tausend Menschen bewohnt werden. Jede Gemeinde in dieser Region hat eine reiche und einzigartige Geschichte, die in der Vergangenheit von den berühmten Familien Radziwiłłowie, Krasińscy und Ossolińscy geschaffen wurde. Die Region war oft auch der Ort, an dem sich verschieden Kulturen: die polnische, russische und jüdische, auseinander setzten. Wir finden hier viele alte Schloss- und Parkanlagen, Kirchen, Bildstöcke, Skulpturen oder Denkmäler.

GMINA BIELANY

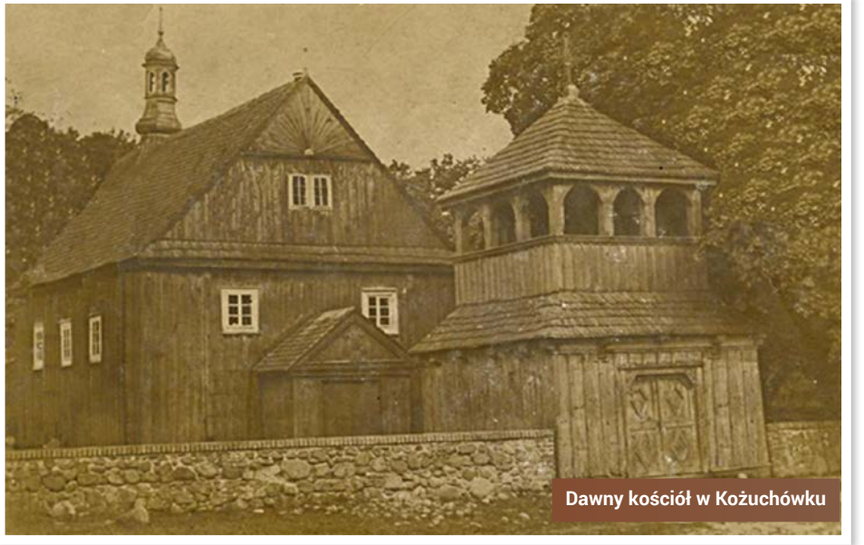

www.**gminabielany**.pl
e-mail: ugbielany@poczta.onet.pl

Gmina Bielany jest położona w południowej części powiatu sokołowskiego. Graniczy z gminami: Liw, Repki, Paprotnia, Sokołów Podlaski, Mokobody i Suchożebry. Ludność Bielan liczy 3900 mieszkańców zamieszkujących 29 sołectw. Powierzchnia tych terenów obejmuje 110 kilometrów kwadratowych, z czego 77,4% to użytki rolne. Lasy zajmują 17,1%, a pozostałe grunty 5,5%. Bielany są gminą typowo rolniczą, praktycznie nie ma tutaj żadnych zakładów przemysłowych.

W krajobrazie Bielan dominują płaskie i faliste równiny, urzekające swym pięknem i zachęcające turystów do aktywnego wypoczynku na terenie gminy. Znalezienie noclegu nie będzie trudne dzięki gospodarstwom agroturystycznym, które oferują również dodatkowe atrakcje, takie jak ogniska czy łowienie ryb. Na obszarze gminy znajdziemy wiele ciekawych miejsc wartych odwiedzenia. Jest tutaj kilka zagospodarowanych turystycznie terenów publicznych, m.in. za remizą OSP w Bielanach, przy akwenie wodnym w Kowiesach czy w Paczuskach (Ośrodek Edukacji Ekologicznej). Do najbardziej charakterystycznych zabytkowych miejsc należy przepiękny i niezwykle zadbany ośrodek pałacowo-parkowy z Patrykozach, pomnik żołnierzy Wojska Polskiego w Wojewódkach Górnych, poległych w 1920 r. czy drewniany kościół w Rozbitym Kamieniu.

RYS HISTORYCZNY

Dawny kościół w Kożuchówku

Obszar obecnej gminy Bielany w okresie średniowiecza był terenem o zmiennej przynależności terytorialnej. Jak reszta terytorium Podlasia wchodził w skład Polski, Rusi, księstw ruskich w okresie rozbicia dzielnicowego, Litwy, by w 1569 wejść w skład Korony w ramach Rzeczpospolitej Obojga Narodów.

Mieszkańcy tej ziemi zakładali wsie i osady oraz budowali swoje świątynie. Zapewne jeszcze przed 1419 r. powstał w Kożuchówku jeden z najstarszych kościołów na ziemi drohickiej, a niedługo po nim parafia w Rozbitym Kamieniu. Wielki książę litewski Witold, ówczesny pan tych ziem wspierał polskie osadnictwo, a lackie rycerstwo tutaj przybywające mogło liczyć na hojność władcy, która objawiała się w nadaniach ziemskich. Co ciekawe, mimo że tereny te należały do Wielkiego Księstwa Litewskiego, ludności o takim pochodzeniu praktycznie nie notowano. Większość mieszkańców stanowili Polacy, w niewielkim stopniu napływała ludność ruska.

Ówczesny obszar gminy był zamieszkany w znacznej części przez drobne rycerstwo. Właścicielami ziemskimi była przede wszystkim szlachta, ale nie brakowało oczywiście włościan. Niemały problem stanowiły również kwestie spadkowe. Struktura własności ziemi była dość skomplikowana. Z uwagi na ten fakt ciężko dziś wyliczyć wszystkie zmiany własnościowe w obrębie gminy.

Wśród mieszkańców (przede wszystkim tych pochodzenia szlacheckiego) pojawiały się głosy nawołujące do zacieśnienia stosunków Polski z Litwą, a nawet inkorporacji terenów całego Podlasia do Korony. Na początku XVI wieku szlachta zdobyła prawo do własnego sądownictwa, dzięki czemu pojawił się zarys autonomicznego systemu prawnego. Sukcesem było również to, że szlachta mogła sama wybierać urzędników do sądów ziemskich. Mimo uzyskania znacznych przywilejów, w kolejnych latach szlachta z ziemi drohickiej województwa podlaskiego dalej aktywnie walczyła o włączenie zamieszkiwanych przez siebie terenów do Polski. Sprawa została rozwiązana w 1569 roku po zawarciu unii polsko-litewskiej, na mocy której omawiane tereny zostały nareszcie włączone do Korony. Szlachta podlaska złożyła przysięgę na wierność królowi polskiemu, a w jej historycznej dokumentacji widnieje wiele nazwisk rycerzy pochodzących z terenów obecnej gminy Bielany.

Na oddzielny akapit zasługuje historia parafii w Kożuchówku. Pierwszy kościół w tej miejscowości powstał przed 1419 r. Fundatorami świątyni była rodzina Kożuchowskich herbu Pierzchała I, będąca jednocześnie właścicielami wsi. Kościół został spalony w 1709 roku. Siedem lat później, dzięki sporym nakładom miejscowej szlachty, powstała kolejna budowla sakralna. W międzyczasie parafia była przez długie lata grabiona przez Szwedów. Kolejna, nowa świątynia została odrestaurowana w 1786 roku dzięki zaangażowaniu księdza Jana Leona Wojewódzkiego. Kościół spłonął po raz kolejny w 1802 roku, aby zostać odbudowanym już dwa lata później, dzięki ponownemu wsparciu księdza Wojewódzkiego. Został wzniesiony niedaleko cmentarza, pełniąc jednocześnie funkcję kaplicy cmentarnej.

Niestety brak odpowiedniej opieki nad budowlą sprawił, że ta szybko popadła w ruinę. To spowodowało, że w 1987 roku dokonano jej rozbiórki. Obecnie stojący kościół został zbudowany w latach 1953-1960 (patrz miejsca warte zwiedzenia).

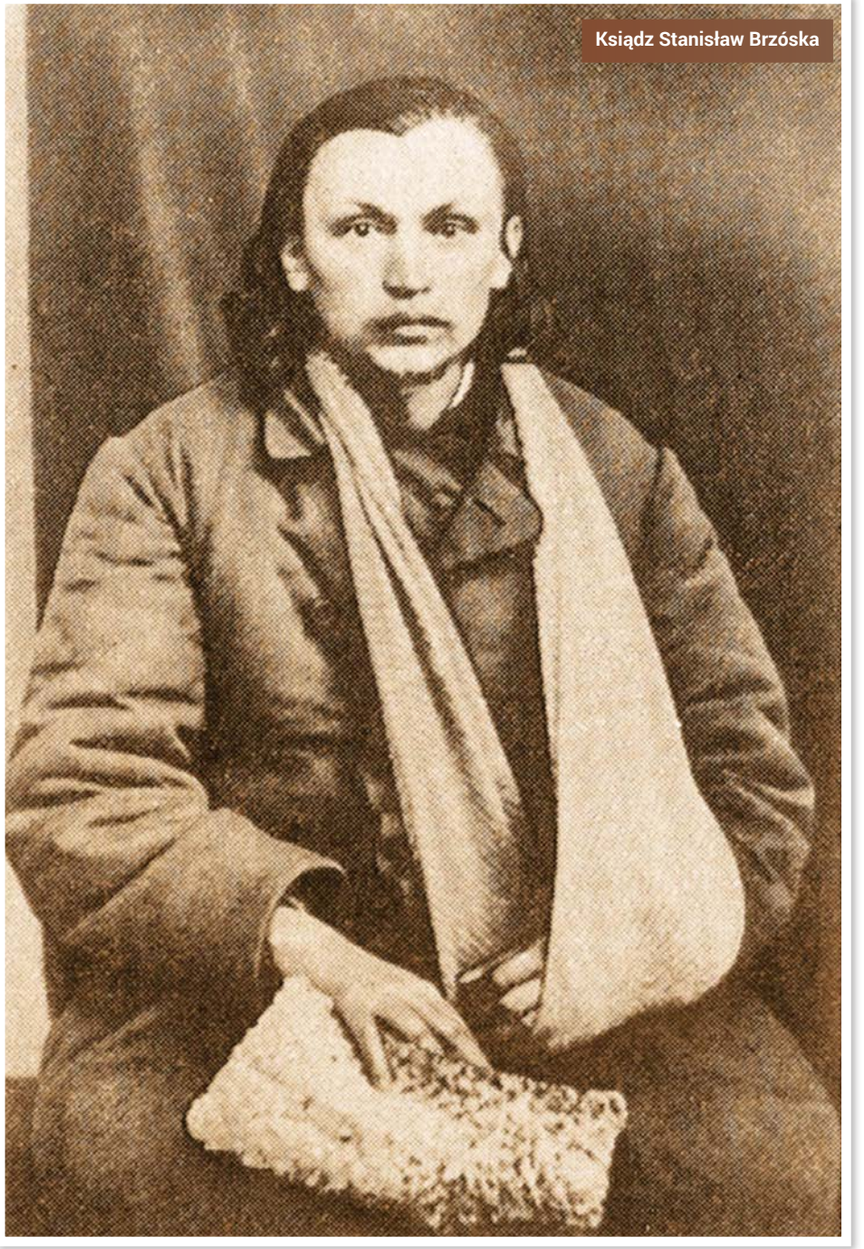
Bardzo burzliwym okresem w historii gminy był schyłek XVIII wieku. Po powstaniu kościuszkowskim, a także następującym po nim porozumieniu polskich zaborców, tereny te zostały włączone w 1795 r. do zaboru austriackiego, stając się częścią Galicji Zachodniej. Następnie weszły w skład Księstwa Warszawskiego (1809), a po jego upadku do Królestwa Polskiego zależnego od Rosji (1815).

Mieszkańcy gminy aktywnie włączyli się w walki w powstaniu styczniowym, które wybuchło w 1863 roku. O ich udziale wspomina w wielu miejscach literatura historyczna, podając nazwiska szlachciców czy nawet chłopów z tych terenów uczestniczących w różnych potyczkach. Na terenie obecnej gminy przez dłuższy czas działał również słynny ksiądz Stanisław Brzóska.

Koniec powstania styczniowego oznaczał wielkie zmiany dla polskiej wsi, związane z uwłaszczeniem chłopów w 1864 r. Ponieważ obszaru obecnej gminy Bielany nie zamieszkiwała ogromna liczba włościan stosunki własnościowe panujące tutaj od wieków praktycznie nie uległy poważnym przeobrażeniom. Gminę dotknął za to problem rozdrobnienia. Gospodarstwa wciąż ulegały dzieleniu, co doprowadzało do absurdalnych sytuacji, w których właściciel posiadał nawet do kilkudziesięciu małych skrawków ziemi poprzedzielanych innymi gruntami. To mocno utrudniało uprawę i uzależniało od siebie właścicieli ziemskich, doprowadzając do konfliktów między nimi.

Po reformie władz carskich, w wyniku której utworzono w 1864 r. gminy wiejskie nowego typu, skomplikowana stała się sytuacja terytorialna. Obszar obecnej gminy wchodził wtedy w skład ówczesnych gmin: Kowiesy, Kudelczyn, Grochów, Wyrozęby. W tamtym okresie katolicy stanowili niemal 98% ludności. Niewielką grupę stanowiły mniejszości żydowska i prawosławna (w sumie 2%). Przekrój społecznościowy nie uległ wielkiej zmianie w stosunku do poprzednich stuleci: wciąż zdecydowaną większość stanowiła szlachta, a drugą najliczniejszą grupą byli chłopi. Co znamienne, ludność szlachecka dążyła do zachowania dużej niezależności wobec chłopstwa. Można mówić tu nawet o próbie izolacji jednej warstwy od drugiej. Było to widoczne w życiu codziennym: szlachta wywyższała się, podkreślając swoje pochodzenie, a rzadkie małżeństwa zawierane między członkami obu grup społecznych były jawnie tępione.

Na początku XX wieku ludność utrzymywała się głównie z rolnictwa, jednak ze względu na duże rozdrobnienie ziem nie każdy był w posiadaniu własnego gruntu. Brakowało też zakładów przemysłowych, a rolnictwo było na stosunkowo niskim poziomie. Popularna stała się emigracja zarobkowa. Szacuje się, że w tamtym okresie aż 10% mieszkańców gminy przebywało poza jej granicami, a nawet poza granicami kraju.

Ksiądz Stanisław Brzóska

Zdjęcie z czasów II wojny światowej

I wojna światowa również miała duży wpływ na tereny gminy. W sierpniu 1915 roku na jej obszar weszły wojska niemieckie, okupując go aż do listopada 1918 roku. W tym czasie, w obliczu twardych represji ze strony niemieckiej, rozwinęła się polska działalność konspiracyjna. Po zakończeniu wojny granice powiatów i gmin nie uległy zmianie. Gmina Kowiesy wciąż należała do powiatu sokołowskiego, chociaż sam powiat włączono do województwa lubelskiego.

II wojna światowa to kolejne lata okupacji. Najpierw wkroczyły tutaj oddziały niemieckie, a pod koniec września 1939 roku wojska sowieckie. W wyniku działań wojennych tereny gminy stały się częścią niemieckiej Generalnej Guberni. Miejscowa ludność nie poddała się najeźdźcom. Szybko zawiązały się komórki konspiracyjne, a działalność podziemna zyskała wielu zwolenników. Organizowano struktury Związku Walki Zbrojnej – Armii Krajowej w ramach sokołowskiego Obwodu „Sęp", „Proso", a także struktury Narodowych Sił Zbrojnych. Uznaje się, że z terenów całego powiatu sokołowskiego, to właśnie w ówczesnej gminie Kowiesy były najliczniejsze komórki tej organizacji. Konspiracyjne oddziały działające na terenach gminy przeprowadzały podczas wojny wiele akcji wymierzonych przeciwko Niemcom, z mniejszym lub większym powodzeniem. Ostatecznie obszar ten został zajęty przez wojska sowieckie w sierpniu 1944 roku.

Po zakończeniu II wojny światowej i zmianach ustrojowych, na terenach gminy, tak jak i w całym kraju, panowały nastroje antykomunistyczne. W obliczu fałszowania kolejnych wyborów i forsowania antydemokratycznego ustroju narastało napięcie powodowane przez władze komunistyczne. Rosła fala aresztowań, a ofiarą jednego z nich stał się nawet ówczesny wójt – Bieliński (w 1946 roku). Dochodziło do wywózek na Sybir i starć z oddziałami partyzanckimi II konspiracji.

W 1954 roku decyzją władz państwowych gminy zostały zastąpione gromadami. Następnie powrócono w 1973 do ustroju gminnego. Gmina Bielany od 1975 należała do województwa siedleckiego, by w 1999 wejść w skład województwa mazowieckiego. Tak pozostaje do dzisiaj.

ZABYTKI I MIEJSCA WARTE ZWIEDZENIA

Kościół w Rozbitym Kamieniu w fazie remontu

Kościół pw. Świętej Trójcy w Rozbitym Kamieniu

Jednym z najstarszych zabytków gminy Bielany jest drewniany kościół w Rozbitym Kamieniu. Obecna drewniana świątynia została zbudowana w latach 1777-1778, a jej fundatorami byli Kazimierz Jastrzębski z żoną Zofią z rodziny Wążów (jeden z ważniejszych rodów w historii gminy). Od tamtej pory budowla była wielokrotnie odrestaurowywana. Gruntowna konserwacja miała miejsce w roku 1924. Ukaz carski z 1865 roku nakazywał przekazać część majątku parafialnego na rzecz Skarbu Państwa. Niedługo po I wojnie światowej pojawiła się idea, aby wybudować nowy kościół, jednak plan ten został zrealizowany dopiero w latach 90. Budowa nowej, murowanej świątyni pod kierunkiem księdza Andrzeja Krupy rozpoczęła się w 1992 roku. Konsekrowana została ona w 1995 roku. Kościół przejął rolę dominanty architektonicznej w Rozbitym Kamieniu. Obok starej świątyni znajduje się murowana dzwonnica z 1893 roku. Przy niej mieści się także prostokątny cmentarz. Drewniany kościół został odsakralniony i obecnie trwają w nim prace remontowe, aby mógł stać się centrum kultury gminy Bielany.

Zespół parkowo-pałacowy w Patrykozach

Zespół parkowo-pałacowy w Patrykozach to ewenement nie tylko na skalę regionu, ale i kraju. Finezyjny pałac romantyczny nawiązujący do ówczesnej fascynacji gotykiem to niewątpliwie jedno z najciekawszych miejsc na kulturalnej mapie powiatu. Znajduje się kilka kilometrów na wschód od drogi krajowej łączącej Siedlce z Sokołowem Podlaskim. Aranżerem pałacu i przylegającego doń ogrodu był Teodor Szydłowski, generał wojsk polskich z okresu powstania listopadowego, który po klęsce zrywu wycofał się z życia politycznego i publiczne. Szukał już tylko spokoju, a za idealne, w jego mniemaniu, miejsce uznał Patrykozy. Nabył tutaj sporo ziemi i przez dziewięć lat (1832-1843) budował swą rezydencję „w stylu ostrołukowym" – jak to określił w 1866 r. „Tygodnik Ilustrowany". W międzyczasie powstawał też piękny park w stylu angielskim. Uroku całemu miejscu nadały sztucznie usypane wyspy (w pobliżu znajdował się duży zbiornik wodny), pomiędzy którymi gospodarz wybudował specjalne mosty. Projektantem posiadłości był znany i popularny w regionie architekt Franciszek Jaszczołd (autorem wielu projektów na Podlasiu). Dzisiaj z dawnego parku pozostały zaledwie pojedyncze drzewa. Na nowo zostały natomiast wybudowane mosty, dzięki którym można dotrzeć do pałacu od strony wsi. Po śmierci Szydłowskiego posiadłość przejął jego bratanek Antoni Szydłowski. Sprzedał ją Rajmundowi Skarżyńskiemu. Następnie zespół parkowo-pałacowy trafił do rodu Cichockich, a gdy w 1930 roku rodzina ta ogłosiła bankructwo, dokonano podziału majątku. Po II wojnie światowej część praw do pałacu posiadała gmina, część rolnik Ludwik Więsak. Budowla popadała systematycznie w ruinę, aż do roku 1980, kiedy to na wniosek Wojewódzkiego Wydziału Kultury i Sztuki podjęto decyzję o renowacji. Wskutek braku środków prace przerwano, a na początku lat 90. pałac kupiła rodzina Gesslerów z Warszawy. Nie zdecydowała się ona jednak na kontynuowanie prac restauracyjnych. Posiadłość szybko ponownie zmieniła właściciela. Maurycy Zając zaangażował bardzo duże środki, aby przywrócić zabytkowemu miejscu dawny urok i to on jest odpowiedzialny za jego dzisiejszą efektowną prezencję.

Pałac w Patrykozach

Wejście do pałacu

Kościół pw. św. Wawrzyńca w Kozuchówku

Pierwszym historycznym kościołem kożuchowskim była świątynia wzniesiona przed 1419. Stojący obecnie w Kożuchówku kościół pw. św. Wawrzyńca został zbudowany w latach 1953-1960, a budową kierował ksiądz Wacław Gajowniczek, ówczesny proboszcz parafii (wcześniejsze kożuchowskie świątynie zostały dwukrotnie spalone, a kolejna ze względu na fatalny stan została rozebrana w 1987 r). Za kościołem znajduje się niezwykle cenny zabytek: drewniana dzwonnica, która przetrwała w tym samym miejscu od XVIII wieku. W głównym ołtarzu natomiast znajdziemy cudowny obraz Matki Boskiej Pocieszenia z XIX wieku. W latach 1983-1984 powstała murowana plebania, a kilka lat później świątynia wzbogaciła się o piękne witraże okienne przedstawiające różnych świętych. W 2004 roku obok kościoła parafialnego powstała grota poświęcona Jezusowi Miłosiernemu. W ostatnich latach dokonano generalnego remontu świątyni zarówno od wewnątrz, jak i z zewnątrz.

Kościół w Kożuchówku

Pomnik Otto Warpechowskiego w Paczuskach Dużych

Pomnik upamiętniający bitwę w Sikorach

Pomniki

W 2015 r. dokonano renowacji pomników w miejscowości Wojewódki Górne. Powstał również pomnik w Paczuskach Dużych poświęcony postaci Otto Warpechowskiego oraz pomnik w Sikorach upamiętniający bitwę pod Sikorami w 1945 roku.

Jeden, mający charakter kwatery żołnierskiej z dwoma krzyżami w Wojewódkach Górnych, upamiętnia śmierć żołnierzy Wojska Polskiego, którzy polegli w wojnie polsko-bolszewickiej w 1920 roku. Drugi zaś śmierć dwóch mieszkańców wsi Wojewódki Górne, którzy zginęli podczas II wojny światowej w 1944 roku.

Nowo powstały pomnik w Paczuskach Dużych został wzniesiony na cześć Otto Warpechowskiego. Był to młody archeolog, który przekonał niemieckiego starostę o rzekomym krzyżackim pochodzeniu zamku w Liwie, dzięki czemu zaprzestano rozbiórki jego ruin. Warpechowski zginął w lutym 1945 r. z rąk sowieckiego oficera. Jest pochowany na cmentarzu w Czerwonce.

Pomnik w Sikorach przypomina mieszkańcom o stoczonej 8 sierpnia 1945 roku w lesie pod Sikorami zwycięskiej bitwie 1. Szwadronu 5. Brygady Wileńskiej AK pod dowództwem por. Zygmunta Błażejewicza ps. „Zygmunt" wraz z partyzantami ppor. Władysława Łukasiuka ps. „Młot" z siłami reżimu komunistycznego.

W Bielanach odnajdziemy także jeszcze dwa pomniki odnoszące się do historii Polski. Jeden, upamiętniający obronę ojczyzny w 1920, znajduje się przed gminną szkołą. Kolejny, przed Urzędem Gminy przypomina postać Józefa Piłsudskiego.

BIELANY MUNICIPALITY

Bielany municipality is placed in the southern part of Sokołów County. It borders with municipalities: Liw, Repki, Paprotnia, Sokołów Podlaski, Mokobody and Suchożebry. The municipality population is 3900 inhabitants and its area is divided into 29 villages. Bielany landscape astonishes with its beauty, encouraging tourists to active relaxation on these lands. Without any problem one can find accommodation in agricultural farms offering also additional attractions, like bonfires or fishing. There's also a couple of tourist-fitted public places, for example behind the fire station in Bielany, area near lake in Kowiesy, and in Paczuski (the Ecological Education Center).

HISTORICAL BACKGROUND

For long medieval years the municipalities lands was a part of Russia. They were joined to Russia in the 11th century. Until the beginning of the 14th century, the lands were a property of Russian principalities and Kievian country. At the turn of the 14th and 15th century, many villages started functioning on this municipality lands.

Soon after new inhabitants arrived, first churches started being built. Before 1419 the Kożuchów parish was set up and the Rozbity Kamień parish was founded at the very next moment.

Among the inhabitants there were resolute calls to tighten Polish-Lithuanian relationships, and even to incorporate entire Podlasie into Poland. The case was solved in 1569 by the Polish-Lithuanian Union.

The ending of 18th century constitutes a very turbulent period for the municipality. After the Kościuszko Uprising and the subsequent agreement between the invaders of Poland, Bielany municipalities lands were incorporated into the territory if Austria thus becoming a part of Western Galicja.

The municipalities inhabitants actively joined fights in the November Uprising, which broke out in 1863. Historical literature mentions their numerous involvement, giving names of nobilities, and even simple villagers, who took part in fights. Famous Father Stanisław Brzóska was also actively operating on the municipalities lands for some longer time.

In the beginning of 20th century the main income of the community came from farming, but due to the huge land fragmentation, only part of inhabitants had their own land. They were also missing industrial facilities and farming was at quite low level thus emigration became popular.

The World War I had an impact on municipalities lands. In August 1915 German army invaded those lands, occupying it until November 1918. In this period, due to repressions from Germans, Polish conspirational activity developed.

The World War II brought another years of occupation. Firstly, German army came here, and soon – in September 1939, the Soviet army. Eventually, those lands were freed on August 3rd, 1944.

In 1954 due to one adopted Act, municipalities were substituted by groups. Kowiesy also changed its name to Bielany. Soon administrative affiliation was also changed. After years of being a part of Siedleckie voivodeship, Bielany were incorporated to Masovian voivodeship – and so it is up to now.

MONUMENTS AND PLACES WORTH SEEING

The church in Rozbity Kamień

One of the oldest monuments of Bielany municipality is a wooden church in Rozbity Kamień. The temple was built in the years 1777-1778, and its founders were Kazimierz Jastrzębski with his wife Zofia from the family of Wąże (one of the most important families in the history of the community). Since then, the building was being restored several times, the first time in 1784. A thorough maintenance of the building took place in 1924. Next to the old church a belfry dating back to 1893 is located. Nearby is also a rectangular cemetery. The wooden church was desecrated and there are currently ongoing repair works to change the church into the center of Bielany's culture.

The manor and the park complex in Patrykozy

The manor and the park complex in Patrykozy are considered to be one of the most beautiful monuments of this type in Podlasie. They are located a few kilometres east of the main road linking Siedlce with Sokołów Podlaski. Its founder was Teodor Szydłowski, the Polish army general from the period of the November Uprising. The palace and park complex was being built for 11 years (1832-1843). The beauty of the whole place is intensified by artificially created islands with special bridges between them. Today, a little is left of the former park – only single trees. The palace was falling into ruin steadily until 1980. At the request of the Provincial Department of Culture and Arts the renovation of the palace was decided. Due to financial issues the renovation was stopped, and in early ,90s the Gessler family bought the palace. However, they decided not to continue the restoration work. The property quickly changed its owner again. Maurycy Zając paid large sums to restore the place its old charm and he is responsible for its present impressive state of the palace.

The church in Kożuchówek

The church in Kożuchówek was built between 1953-1960, and the construction was guided by Father Vaclav Gajowniczek. Behind the church a precious relic: a wooden bell tower, which preserved there since the eighteenth century is located. In the main altar one can find a miraculous image of Our Lady of Consolation from the nineteenth century. In 1983-1984 there was built a brick rectory, and a few years later, the temple was enriched with beautiful stained glass windows depicting various saints.

Monuments

One of the monuments in Wojewódki Górne commemorates the death of Polish soldiers who died in the Polish – Russian War in 1920. And the other one commemorates the deaths of two citizens of Wojewódki Górne who died during the World War II in 1944.

A newly built monument in Paczuski Duże was erected in honor of Otto Warpechowski. He was a heroic defender of the castle in Liw, and he died in that village during World War II in 1945.

Monument in Sikory reminds the residents about the successful fight against the communist regime on August 8, 1945 in the battle of Sikory forest by the 1st Squadron of 5th Wilno Brigade of the Home Army under the command of Lieutenant Zygmunt Błażejewicz named „Zygmunt" with the partisans under the command of the lieutenant Wladyslaw Łukasiuk named "Hammer".

DIE GEMEINDE BIELANY

Die Gemeinde Bielany liegt im südlichen Teil des Sokołowski Kreises. Sie grenzt an die Gemeinden: Liw, Repki, Paprotnia Sokołów Podlaski, Mokobody und Suchożebry. Die Bevölkerung von Bielany zählt 3900 Einwohner in 29 Dörfern. Die Landschaft von Bielany entzückt mit ihrer Schönheit und ermuntert die Touristen zur aktiven Erholung. Problemlos finden wir einen Übernachtungsplatz dank den vielen Ferienhöfen die auch weitere Attraktionen, wie Lagerfeuer oder Angeln, bieten. Es gibt hier auch einige touristisch bewirtete Gemeindegelände u.a. den Sitz der Feuerwehr am See in Kowiesy oder das Zentrum für ökologische Edukation in Paczuski.

GESCHICHTLICHER ÜBERBLICK

Im Mittelalter gehörte das Gebiet der Gemeinde zum russischen Staat, zu welchem es im XI Jahrhundert angeschlossen wurde. Bis zum Anfang des XIV Jahrhunderts war dieses Land das Eigentum des russischen Fürstentums und des Kiew Staates. Viele Dörfer, die zu der Heutigen Gemeinde gehören, endstanden an der Wende vom XIV zum XV Jahrhundert. Kurz danach, als neue Einsiedler auftauchten, erstanden die ersten Kirchen. Vor 1419 entstand die Pfarrgemeinde Kożuchów und kurz danach die Pfarrgemeinde Rozbity Kamień. Unter den Einwohnern ließen sich Stimmen hören, die zum Verengen der Relation zwischen Polen und Litauen riefen. Das Problem wurde 1569 gelöst, nach dem Schließen der polnisch-litauischen Union.

Eine sehr stürmische Zeit in der Geschichte der Gemeinde war das Ende des XVIII Jahrhunderts. Nach dem Kościuszko Aufstand und dem Abkommen der Besatzungsmähte wurde Bielany zum Teil der österreichischen Besatzungszone, also Westgalizien.

Die Einwohner der Gemeinde nahmen aktiv Teil an Kämpfen während des Novemberaufstandes, welcher 1863 ausbrach. Dessen Teilnahme wird oft in historischer Literatur erwähnt, zusammen mit den Namen der Adeligen und sogar der Landsleute aus dieser Region, die am Kampf teilnahmen. In der Gemeinde war auch eine Zeit lang der Priester Stanisław Brzóska tätig.

Am Anfang des XX Jahrhundert unterhielten sich die Einwohner hauptsächlich von Landwirtschaft, jedoch war wegen großer Aufteilung der Ländereien nicht jeder Landbesitzer. Es fehlten Auch die Industrie und die Landwirtschaft hielt sich auf einem relativ niedrigem Niveau auf. Wirtschaftsemigration wurde immer populärer. Der I Weltkrieg hatte einen großen Einfluss auf die Region. Im August 1915 trat hier die deutsche Armee ein und das Gebiet blieb bis 1918 besetzt. In dieser Zeit, im Angesicht der harten Repressionen, entwickelte sich die polnische konspirative Tätigkeit.

Der II Weltkrieg bedeutete weitere Besatzungsjahre. Als erstes traten hier deutsche Truppen ein, am Ende September 1939 war es dann die sowjetische Armee. Von der Besatzung wurde die Region letztlich am 3 August 1944 befreit.

1954 wurden die Gemeinden auf Grund eines Beschlusses durch Gruppen ersetzt. Somit wurde auch der Name Kowiesy zu Bielany geändert. Kurz darauf wurde auch die Administrationszugehörigkeit der Region geändert. Nach Jahren von Angehörigkeit zu der Siedleckie Woiwodschaft, wurden Bielany 1999 der Mazowieckie Woiwodschaft zugeordnet. So ist es auch bis heute

SEHENSWÜRDIGKEITEN UND INTERESSANTE PLÄTZE

Die Kirche in Rozbity Kamień

Eine der ältesten Sehenswürdigkeiten in Bielany ist die hölzerne Kirche in Rozbity Kamień. Das Gotteshaus wurde in den Jahren 1777- 1778 gebaut, und dessen Spender war Kazimierz Jastrzębski mit seiner Frau Zofia aus der Familie Wąże (eine der wichtigsten Familien in der Geschichte der Gemeinde). Seit dieser Zeit wurde das Gebäude mehrfach restauriert, fürs erste Mal schon im Jahre 1784. Eine Gründliche Konservierung fand 1924 statt. Neben dem alten Gotteshaus befindet sich ein gemauerter Glockenturm aus dem Jahre 1893 und ein rechteckiger Friedhof. Die hölzerne Kirche wurde desakralisiert und wird renoviert und zum Kulturzentrum der Gemeinde umgebaut.

Die Schloss - und Parkanlage in Patrykozy

Die Schloss- und Parkanlage in Patrykozy wird als eine der Schönsten Sehenswürdigkeiten dieser Art in Podlasie (Podlachie) gesehen. Sie befindet sich ein paar Kilometer östlich der Straße, die Siedlce mit Sokołów Podlaski verbindet. Ihr Urheber war Teodor Lubicz-Szydłowski, ein polnischer General aus der Zeit des Novemberaufstandes. Die Anlage entstand 11 Jahre lang (1832-1843). Reizend waren die künstlich geschaffenen Inseln auf dem naheliegendem Gewässer zwischen denen spezielle Brücken gebaut wurden. Heute ist von dem Park nicht viel geblieben, nur einzelne Bäume. Das Schloss verfiel systematisch und wurde 1980 zur Ruine. Auf Antrag der Kunst- und Kulturabteilung wurde die Entscheidung von einer Renovierung geschlossen. Jedoch, auf Grund vom Mittelmangel, wurden die Arbeiten in den 90er Jahren unterbrochen und das Schloss wurde von der Gessler Familie aus Warschau gekauft. Diese hat die Renovierung aber auch nicht weiter geführt, weswegen die Anlage schnell ihren Eigentümer wechselte. Maurycy Zając hat riesiege Kosten getragen und somit dem Platz seine verlorene Schönheit wieder gegeben.

Die Kirche in Kożuchówek

Die heutige Kirche in Kożuchówek wurde in den Jahren 1953- 1960 gebaut und die Bauten hat der Priester Wacław Gajowniczek verwaltet. Hinter der Kirche steht aber ein unglaublich wertvolles Gebäude- ein hölzerner Glockenturm aus dem XVIII Jahrhundert. Im Hauptaltar der Kirche finden wir das wundersame Bild der Gottes Mutter des Trostes aus dem XIX Jahrhundert. In den Jahren 1983-1984 entstand ein gemauertes Pfarrhaus und ein paar Jahre später wurde das Gotteshaus durch Glasmalereien von Heiligen auf den Fenstern, bereichert.

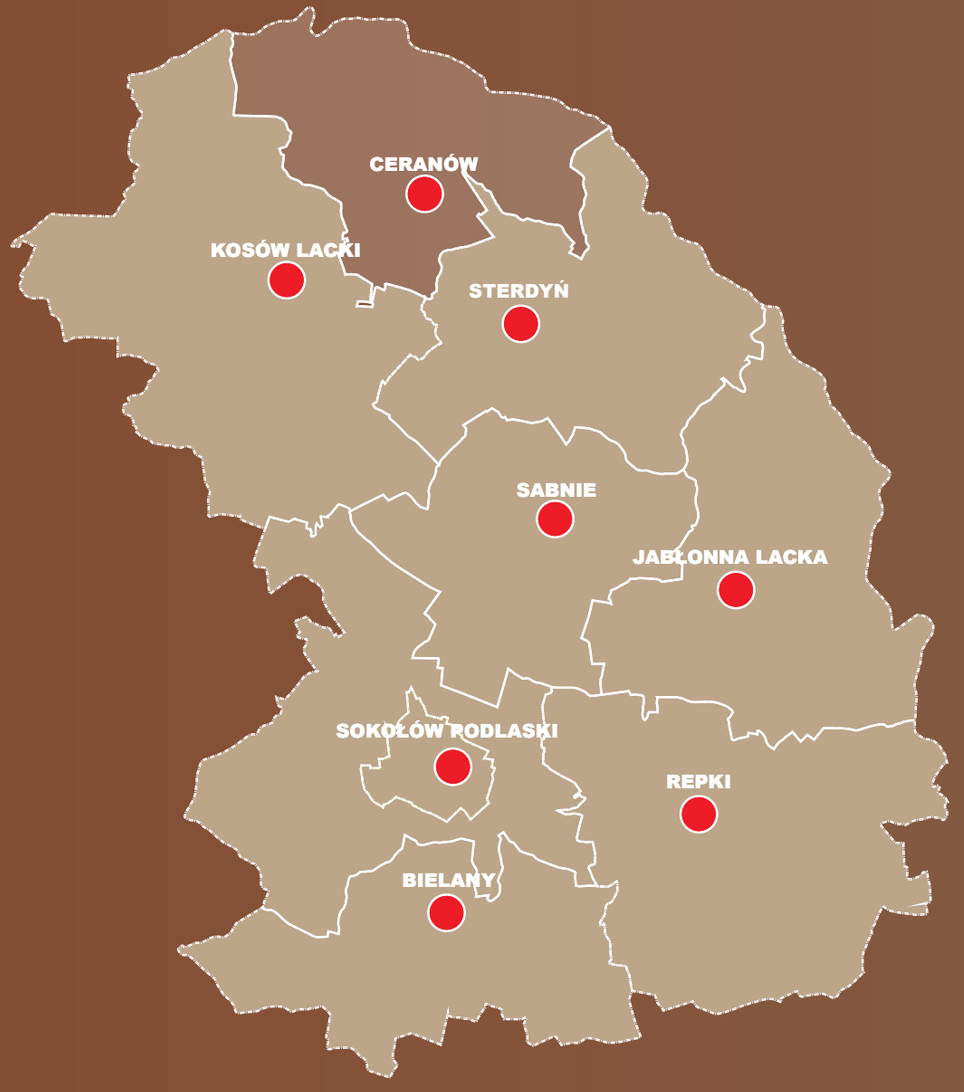

Denkmäler

Eines der Denkmäler in Wojewódki Górne gedenkt den Tod polnischer Soldaten, die im polnisch- russischen Krieg, 1920 gefallen sind, das andere hingegen gedenkt den Tod von zwei Einwohnern des Dorfes, die im II Weltkrieg 1934 um ihr Leben kamen. Das neuentstandene Denkmal in Paczuski Duże wurde zu Ehren von Otto Warpechowski gebaut. Er war ein heldenhafter Beschützer des Schlosses in Liw, welcher in dieser Ortschaft während des II Weltkriegs 1945 ums Leben kam.

Das Denkmal in Sikory erinnert die Einwohner an die Schlacht vom 8 August 1945 die in einem Wald in Sikory vom 1 Schwadron und der 5 Vilnius Brigade der Heimatsarmee (Armia Krajowa) unter dem Kommando vom Oberleutnant Zygmunt Błażejewicz zusammen mit den Partisanen des Leutnants Władysław Łukasiuk gegen sowjetische Truppen geführt wurde.

GMINA CERANÓW

www.**ceranow**.pl
e-mail: ugc@epf.pl

Gmina Ceranów jest położona w północnej części powiatu sokołowskiego. Graniczy z gminami: Sterdyń, Kosów Lacki, Nur, Zaręby Kościelne i Małkinia Górna. Ludność Ceranowa liczy 2771 mieszkańców zamieszkujących 20 sołectw, których powierzchnia obejmuje niespełna 111 kilometrów kwadratowych. 58% obszaru zajmują użytki rolne, 35% lasy, a pozostałe 7% przypada na inne grunty. Ceranów jest gminą typowo rolniczą. Jej północna część należy do obszaru Nadbużańskiego Parku Krajobrazowego, dzięki czemu tereny te stanowią wyjątkowo atrakcyjne miejsce dla turystów. Występują tutaj rzadkie gatunki roślin i ptaków. Walory przyrodnicze gminy można podziwiać w tutejszych rezerwatach: „Biele", „Podjabłońskie", „Sterdyń". Turyści szukający miejsca na nocleg odnajdą je zarówno w samym Ceranowie, jak i okolicznych wsiach (patrz lista na ostatniej stronie). Najbardziej rozpoznawalnym zabytkiem jest pozostałość po pięknym zespole pałacowo-parkowym z przylegającym do niego stawem oraz neogotycki kościół z 1875 roku.

RYS HISTORYCZNY

Ludwik Górski na czele banderii witającej biskupa łomżyńskiego

Pierwotną nazwą Ceranowa były Kadłuby Podborne. Nie wiadomo kiedy ani dlaczego ją zmieniono. Wiadomo natomiast, że przez pewien czas oba określenia funkcjonowały równolegle. Prawdopodobnie za zmianą stali książęta mazowieccy, zaludniający tereny gminy szlachtą z ziemi płockiej. Termin „Ceranów" pochodzi od gatunku kaczek – cyranek. Gnieżdżą się one na mokradłach otaczających wieś od wschodu.

Historia gminy sięga bardzo zamierzchłych czasów. W XX wieku archeolodzy odkryli na tym terenie ślady wczesnośredniowiecznej osady z IX wieku. Odnaleziono także eksponaty wskazujące na to, że życie toczyło się tutaj jeszcze przed narodzinami Chrystusa. Na terenie gminy znajduje się ponad setka stanowisk archeologicznych. W samym Ceranowie jest ich 61. W 1956 roku natrafiono na wspomnianą osadę z IX wieku, a także osadę kultury trzcinieckiej z okresu epoki brązu i cmentarzysko całopalne z okresu wpływów rzymskich z I–IV wieku.

Pierwsze zapisy archiwalne opisujące życie w gminie sięgają XV wieku. Po 1444 roku król Kazimierz Jagiellończyk nadał wieś Ceranów Janowi Niemirowiczowi, bojarowi litewskiemu. Wkrótce potem miejscowość kilkakrotnie zmieniała swoich właścicieli. Najpierw po śmierci męża w 1465 roku prawo własności przeszło na Małgorzatę Niemirowiczową, a potem na jej córkę Katarzynę. To właśnie Katarzyna była pomysłodawczynią budowy pierwszego kościoła na terenie gminy. Wydarzenie to datuje się na 1488 rok. W tym samym czasie powstała tutaj także pierwsza szkoła parafialna.

Lata 1656-1657 to okres grabienia i pustoszenia terenów gminy. Stacjonował na nich oddział szwedzki, który dopuszczał się wielu aktów przemocy oraz wandalizmu. Wielokrotnie plądrowano i rabowano majątki (nie oszczędzono kościoła), ponadto zabito wielu mieszkańców, a także kapłanów. Samą wieś spalono.

Najważniejsze i najbardziej znaczące dla historii gminy lata przypadają na XIX wiek. W tym okresie Ceranów prawdziwie rozkwitł zarówno pod względem gospodarczym, jak i oświatowym. W drugiej połowie XX wieku właścicielem Ceranowa został Ludwik Górski. Górski był przyjacielem Henryka Sienkiewicza, o którym ten wyrażał się w samych superlatywach. Ludwik był znany dzięki swojemu idealistycznemu podejściu do charakterystycznej dla okresu pozytywizmu pracy u podstaw, dzięki czemu uczynił gminę prawdziwym prekursorem w skali kraju, jeśli chodzi o kulturę i oświatę. Ludwik Górski zyskał sławę także dzięki Towarzystwu Kredytowemu Ziemskiemu, którego był prezesem. Górski kupił ziemię ceranowską w 1858 roku. Jego żoną była Paulina z Krasińskich, dziedziczka okazałych dóbr w pobliskiej Sterdyni. Otrzymała je w spadku po matce, Emilii z Ossolińskich. Na co dzień małżeństwo mieszkało właśnie w Sterdyni, a pierwotny dworek w Ceranowie przeznaczyło na miejsce dla sióstr ze Zgromadzenia Sióstr Świętego Feliksa, czyli popularnie zwanych Felicjanek. Zakonnice zostały sprowadzone w te strony dzięki znajomościom Ludwika z bł. Honoratem Koźmińskim. Placówka Felicjanek w Ceranowie była ich pierwszą w historii znajdującą się poza Warszawą. Siostry prowadziły tutaj szkołę, do której uczęszczała ponad setka dzieci. Po godzinie 16, gdy dzieci kończyły naukę, do szkoły przychodzili dorośli. Uczyli się czytać, pisać, a także wszelkich umiejętności praktycznych. Felicjanki były wszechstronnie wykształcone. Niektóre były nauczycielkami, inne opiekowały się chorymi, jeszcze inne zajmowały się gospodarstwami oraz ogrodami. W 1864 roku Zgromadzenie Sióstr Felicjanek zostało oficjalnie zlikwidowane przez rząd carski, a zakonnice opuściły Ceranów w ciągu niespełna roku. Powróciły na te tereny blisko sto lat później (we wrześniu 1957 roku). Podjęły się podobnych zajęć, jak przy okazji pierwszego pobytu. Opiekowały się biednymi, chorymi, nauczały religii, a ponadto dbały o kościół i gospodarstwa domowe. Siostry zadania te wykonują do dziś.

Wkrótce Górski chciał zamienić stojący w Ceranowie od XV wieku kościół na nową, murowaną świątynię. Nie uzyskał jednak zgody rządu carskiego. Mimo to nie dawał za wygraną i wreszcie dopiął swego. Prace nad budową nowego kościoła rozpoczęły się w 1872 roku. Autorem projektu był sławny w tamtych czasach profesor Bolesław Podczaszyński. Budowa trwała trzy lata. Jednocześnie obok kościoła wzniesiono dzwonnicę. Na płaskorzeźbie umieszczonej w tympanonie kościoła znalazły się postacie Ludwika i Pauliny, którzy klęczą przed Matką Bożą, a Górski ofiaruje jej symbolicznie miniaturę świątyni.

Górscy postanowili w międzyczasie wybudować także swoją rezydencję w Ceranowie. Ukończono ją w 1876 roku. Pałac nawiązywał w swej stylistyce do klasycyzmu. Otoczony był ogrodem owocowo-warzywnym oraz okazałym parkiem. W sumie zespół pałacowo-parkowy zajmował ogromną powierzchnię blisko sześciu hektarów. Na specjalne życzenie małżeństwa sprowadzono do niego rzadkie gatunki roślin i drzew.

Ludwik i Paulina nie mieli dzieci, majątek postanowili więc przekazać chrześniakowi Ludwika – Franciszkowi Górskiemu i jego żonie Zofii. To syn tej pary – Józef – doprowadził Ceranów do świetności, a według historycznej dokumentacji urodzie pałacu w Ceranowie nie dorównywała żadna inna posiadłość w bliższej i dalszej okolicy. Józef, będący ostatnim właścicielem miejscowości, był bardzo aktywnym człowiekiem. Jako osoba niezwykle pobożna ufundował m.in. witraż dla siedleckiej katedry, a także wyremontował kościół ceranowski. Za największe dzieło Józefa uznaje się zbudowaną w 1927 roku plebanię, którą na jego zlecenie zaprojektował Adam Piotrkowski. Zasługi dla społeczności ceranowskiej zostały należycie uhonorowane przez samego papieża. Pius X wyróżnił go tytułem Szambelana Honorowego Szpady i Płaszcza Stolicy Świętej.

Oddanie dla rodzinnego majątku widać po zapiskach Józefa, który na każdym kroku podkreślał przywiązanie do Ceranowa i miłość do rodzinnej spuścizny. Józef słynął także z tego, że szanował ludzi niezależnie od ich pochodzenia. Mówił o wszystkich jako o pracownikach lub współpracownikach, nie rozróżniając ich na chłopów czy robotników. Dbał też o ich dobrobyt, zapewniając wysoki standard życia. Wyposażenie chłopskich domów w Ceranowie dorównywało swym bogactwem wyposażeniu dworów ziemiańskich w innych częściach kraju.

Koniec „panowania" Józefa w Ceranowie, a co za tym idzie koniec epoki Górskich na tych terenach, przypada na czasy powojenne. Ostatni właściciel miejscowości został bowiem osadzony w siedleckim więzieniu. Zmarł w Wolsztynie, choć jego ostatnim życzeniem było, aby jego ciało zostało przewiezione do ukochanej miejscowości. Cała familia Górskich jest pochowana w krypcie miejscowego kościoła. Znajdują się tutaj także pamiątkowe tablice podkreślające zasługi rodziny dla Ceranowa.

Co ciekawe w okresie przed wybuchem II wojny światowej w okolicach Ceranowa znajdowało się lotnisko wojskowe dla polskich eskadr uczestniczących w walkach powietrznych we wrześniu 1939 roku (lotnisko to zostało rozbudowane przez Niemców dwa lata później). Również we wrześniu 1939 roku tereny gminy zajęła armia radziecka. Ceranów oraz okoliczne wsie były plądrowane przez okupanta. Podczas wojny ludność z tych terenów aktywnie włączała się do walki państwa podziemnego o wyzwolenie kraju. Jedną ze smutniejszych dat w historii Ceranowa jest 9 maja 1945 roku. Tego dnia NKWD dokonało masowych aresztowań, których konsekwencją były morderstwa niewinnych ludzi.

Ludwik Górski na obrazie Jacka Malczewskiego

Zdjęcie z czasów II wojny światowej

ZABYTKI I MIEJSCA WARTE ZWIEDZENIA

W pałacu Ludwika Górskiego mieści się dziś szkoła

Zespół pałacowo-parkowy w Ceranowie

Najsłynniejszym zabytkiem znajdującym się na terenie gminy jest zespół pałacowo-parkowy w Ceranowie. W jego skład, obok samego pałacu, wchodzi szereg budynków oraz park pałacowy znajdujący się na południowo-wschodnim krańcu miejscowości. Pałac został zaprojektowany na zlecenie Ludwika Górskiego przez Bolesława Podczaszyńskiego. Podczaszyński był niezwykle cenionym architektem w tamtych czasach. Miał na koncie ponad 30 znanych projektów, m.in. pałacu namiestnikowego w Warszawie czy kaplicy prawosławnej i katolickiej w Instytucie Szlacheckim także w Warszawie.

Pałac w Ceranowie zbudowany został w 1876 roku. Ma kształt prostokąta, posiada też piętrowe ryzality po bokach. Parterowa część tworzy taras. Pałac szybko stał się najbardziej rozpoznawalnym punktem Ceranowa. Razem z okazałym parkiem i ogrodem zajmował powierzchnię sześciu hektarów. Właściciel zaordynował ponadto założenie specjalnych stawów rybnych z wykorzystaniem rzeczki Struga (ta, płynąc od Grądów, przepływała wzdłuż Ceranowa).

Posiadłość wzbudzała niejednokrotnie zazdrość wielu odwiedzających. Była niezwykle efektowna, ale też bardzo zadbana. Jej właściciele, małżeństwo Górskich, a potem chrześniak Ludwika Górskiego – Józef, dokładali wszelkich starań, aby utrzymywać cały zespół pałacowo-parkowy w świetności. Ludwik nakazał sprowadzanie egzotycznych roślin i drzew, aby upiększać i urozmaicać swe włości. W obecnych czasach do parku prowadzi zabytkowa lipowa aleja, a na terenie posiadłości można odnaleźć wiele cenionych drzew i krzewów.

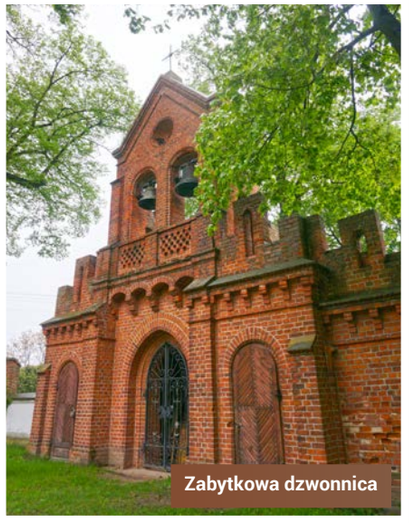
W latach 50. XX wieku pałac został spalony. Przy odbudowie postanowiono dodać jedno piętro w środkowej części pomiędzy ryzalitami. W efekcie sylwetka pałacu uległa delikatnej zmianie. Po odbudowie budowla została przeznaczona najpierw na dom wypoczynkowy dla pracowników PKP i ich dzieci, a później przystosowano ją do nauczania. Obecnie znajduje się w niej szkoła podstawowa i gimnazjum, które noszą imię fundatora.

Tablica upamiętniająca fundatora znajduje się naprzeciw wejścia do szkoły

Kościół w Ceranowie

Zabytkowa dzwonnica

Kościół pw. Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Maryi Panny w Ceranowie

Bolesław Podczaszyński (wraz z Zygmuntem Kiślańskim) był również autorem projektu kościoła neogotyckiego z 1875 roku (wcześniej w 1726 roku w Ceranowie stanęła cerkiew prawosławna, z czasem przekształcona w kościół unicki istniejący do 1812 roku). Obecnie stojąca tutaj świątynia została zbudowana z czerwonej cegły w stylu wiślano-gotyckim. Ma bardzo estetyczną i proporcjonalną sylwetkę. Wewnątrz można znaleźć przedmioty będące pozostałością rzemieślniczej i rękodzielniczej twórczości ludzi zamieszkujących tereny gminy w XIX wieku. Przy zwiedzaniu kościoła warto zwrócić uwagę na wiele rzeczy: chrzcielnicę, ambonę, zabytkowe ornaty, witraże, kasetony sufitowe, nastawy ołtarzowe oraz kryptę grobową rodziny Górskich ze specjalną tablicą upamiętniającą ich życie i znamienite czyny, także wobec kościoła. Górscy byli bowiem bardzo pobożnymi ludźmi. Szczególnie Józef, ostatni właściciel Ceranowa, aktywnie uczestniczył w życiu kościoła, niejednokrotnie wspierając go w znaczący sposób. Między innymi wyremontował na swój koszt świątynię. Z kolei dzięki Ludwikowi kościół w ogóle powstał. Gdy Górski wyszedł z pomysłem jego budowy, spotkało się to z ostrą reakcją rządu carskiego. Gdyby nie upór właściciela Ceranowa, wzniesienie świątyni mogłoby nigdy nie dojść do skutku.

Podczaszyński i Kiślański byli także projektantami dzwonnicy, która została wkomponowana w ogrodzenie kościoła. Niedaleko świątyni stoi murowana plebania w stylu starego dworku. Została ona zbudowana w 1927 roku dzięki staraniom księdza Jana Kłopotka, który był ówczesnym proboszczem. Obok plebanii stoi natomiast dom zakonny Sióstr Felicjanek i wikariat zbudowany w latach 1978-1979.

Kamień pamiątkowy i kapliczka z figurą Chrystusa Frasobliwego przed budynkiem urzędu gminy

Budynek urzędu gminy w Ceranowie znajduje się w miejscu zwanym „cerkwiskiem", czyli tu, gdzie kiedyś była zlokalizowana cerkiew. Przed budynkiem znalazł swoje miejsce specjalny kamień upamiętniający działalność mieszkańców wsi podczas II wojny światowej. Ludność całej gminy aktywnie uczestniczyła w walkach narodowowyzwoleńczych. Mieszkańcy tych terenów padali ofiarami prześladowań i nękań, a okupant bezlitośnie plądrował i łupił ceranowskie ziemie. Dochodziło do masowych aresztowań, podpaleń, a nawet mordów. Obok siedziby urzędu gminy znajduje się też kapliczka słupowa z figurą Chrystusa Frasobliwego. Jest ona zaliczana do najcenniejszych tego typu zabytków na terenie południowego Podlasia i wschodniego Mazowsza.

Kapliczka z figurą Chrystusa Frasobliwego w Ceranowie

Figura św. Huberta

Figura św. Huberta w lesie ceranowskim

W ceranowskim lesie znajduje się kolejny wart uwagi obiekt: figura świętego Huberta. Święty Hubert jest patronem myśliwych, leśników i jeźdźców. Jak wskazuje wiele źródeł, w młodzieńczych latach prowadził dość hulaszcze życie. Legenda głosi, że nawrócił się na chrześcijaństwo, gdy podczas jednego z polowań napotkał białego jelenia z krzyżem w wieńcu. Wtedy miał też usłyszeć głos samego Boga. Po tym, jak został biskupem zaczął nawracać ludzi na wiarę chrześcijańską. Za zasługi w krzewieniu wiary wkrótce po śmierci został ogłoszony świętym.

CERANÓW MUNICIPALITY

Ceranów municipality is located in the northern part of the Sokołów county. It borders with the municipalities: Sterdyń, Kosów Lacki, Nur, Zaręby Kościelne and Małkinia Górna. Ceranów is inhabited with 2,531 people living in 20 villages. Ceranów is a typically agricultural municipality. Its northern part belongs to the Bug Landscape Park area, due to what these areas are an exceptionally attractive place for tourists. The natural qualities of municipality can be seen in existing nature reserves „Biele", „Podjabłońskie", „Sterdyń". Tourists looking for accommodation can find it in both Ceranów and surrounding villages.

HISTORICAL BACKGROUND

The history of the municipality goes back to ancient times. In the 20th century, archaeologists discovered here traces of an early medieval settlement dating from the ninth century. They also found artifacts confirming that life went on here even before the birth of Christ.

First archival records describing life in the village date back to the 15th century. After 1444 King Kazimierz Jagiellończyk gave Ceranów to Jan Niemirowicz, a Lithuanian boyar. Shortly thereafter the town changed its owner several times.

Years 1656-1657 were a period of plundering and ravaging of municipality areas. A Swedish division stationed here, and they have committed many acts of violence and vandalism.

The most important and most significant period in the history of the municipality is the nineteenth century. During this period Ceranów truly blossomed, both in terms of economy and education. In the second half of the twentieth century Ceranów owner became Ludwik Górski. He brought Felician Sisters to the village, who led school there. In 1864 the Congregation of the Felician Sisters was officially abolished by the tsarist government, and the nuns left Ceranów in less than a year. They returned to the area nearly a hundred years later; in September 1957.

Interesting fact is that in the period before the outbreak of World War II in the vicinity of Ceranów there was a military airport for the Polish squadrons participating in aerial combat in September 1939. The airport was expanded by the Germans two years later. Already in September of 1939 Soviet army occupied these areas. Ceranów and the surrounding villages were plundered by the occupant. During the war the population of these sites actively joined the fight for the liberation of Poland. One of the saddest dates in the history of Ceranów is May 9, 1945. That day, the NKWD made mass arrests, what resulted in many deaths of innocent people.

MONUMENTS AND PLACES WORTH SEEING

The park and palace complex in Ceranów

The most famous monument located in the municipality is a palace and park complex in Ceranów. It consists, besides the palace, of several buildings and a park located on the south-eastern edge of the village. The palace was designed on the request of Ludwik Górski by Boleslaw Podczaszyński and built in 1876.

The property often aroused envy of many visitors. It was extremely impressive, but also very neat. Its owners, Mr and Mrs Górscy, and later Ludwik's godson, Joseph, tried very hard to keep the whole palace and park complex in glory.

In the 50s of the twentieth century, the palace was burnt. During the reconstruction it was decided that one more floor would be added. As a result, the silhouette of the palace has delicately changed. After the reconstruction, the building was firstly designed as a place to rest for railway employees and their children, and later adapted for teaching. Currently there is an elementary school and a junior high school, both named in memory of founder.

The church and bell tower in Ceranów

The church in Ceranów was built using red brick in the Vistula-Gothic style. It has a very aesthetic and proportional shape. Inside one can find items that are remains of craft and handicraft work of the people inhabiting the municipality in the nineteenth century. When visiting the church, one should pay attention to many things: a baptismal font, pulpit, antique vestments, stained glass, ceiling tiles, altar setting and the family crypt of Górscy with a special plaque commemorating their lives and eminent deeds, also involving church.

There is a brick rectory in the style of an old manor house near the temple. It was built in 1927.

Memorial stone and a chapel with a statue of Christ the Man of Sorrows

The headoffice of the Municipal Council in Ceranów is located in a place called cerkwisko, which is where the church used to be located. In front of the building there is a special stone commemorating the activities of the rural population during the World War II. Next to the Municipal Office there is also a wayside shrine with a statue of Christ the Man of Sorrows. It ranks among the most valuable monuments of this type in southern Podlasie and eastern Mazovia.

The statue of St. Hubert in Ceranów forest

In Ceranów forest there is a statue of St. Hubert, a patron of hunters, foresters and riders. According to the legend, he converted to Christianity after he encountered a white deer with a cross in a wreath during the hunting. Then as it s said he heard the voice of the God. After he became a bishop he started to convert people to Christianity.

DIE GEMEINDE CERANÓW

Die Gemeinde Ceranów liegt im nördlichen Teil des Sokołowski Kreises. Sie grenzt an die Gemeinden Sterdyń, Kosów Lacki, Nur, Zaręby Kościelne un Małkinia Górna. Die Bevölkerung zählt 2531 Einwohner in 20 Dörfern. Ceranów ist eine typisch landwirtschaftliche Gemeinde. Ihr nördlicher Teil gehört zu dem Nadbużański Landschaftspark, weswegen dieses Gebiet sich an großem Touristeninteresse erfreut. Die Natureigenschaften der Gemeinde können in den Biele, Podjabłońskie und Sterdyń Naturreservaten bewundert werden. Touristen, die einen Übernachtungsplatz suchen, finden ihn sowohl direkt in Ceranów, als auch in den umliegenden Dörfern.

GESCHICHTLICHER ÜBERBLICK

Die Geschichte der Gemeinde greift bis zu grauer Vorzeit. Im XX Jahrhundert haben Archäologen hier die Spuren einer Mittelalterlichen Siedlung aus dem IX Jahrhundert gefunden. Es gab auch archäologische Funde, die darauf hinwiesen, dass hier noch vor der Geburt Christi Menschen lebten.

Die ersten archivalischen Einträge, die das Leben der Gemeinde beschreiben, kommen aus dem XV Jahrhundert. Nach dem Jahr 1444 übergab der König Kazimierz Jagiellończyk das Dorf Ceranów dem litauischen Fürst Jan Niemirowicz. Kurz darauf änderte die Ortschaft ihren Eigentümer wieder.

Die Jahre 1656- 1657 waren eine Zeit der Plünderungen und Verwüstungen der Region. Es stationierte hier eine schwedische Truppe, die viele Akte von Gewalt und Vandalismus begangen hat.

Die wichtigsten Jahre in der Geschichte der Gemeinde waren die des XIX Jahrhunderts. In diesem Zeitraum erblühte Ceranów in der Hinsicht von Wirtschaft und Schulwesen. In der zweiten Hälfte des XX Jahrhunderts war Ludwik Górski der Inhaber von Ceranów. Er holte die Nonnen des polnischen Ordens von St. Felix von Cantalic in die Ortschaft, wo sie eine Schule führten. 1864 wurde der Orden offiziell durch die zaristische Regierung aufgelöst und die Nonnen haben Ceranów verlassen. Sie kamen aber nach ungefähr hundert Jahren zurück.

SEHENSWÜRDIGKEITEN UND INTERESSANTE PLÄTZE

Die Schloss- und Parkanlage in Ceranów

Die bekannteste Sehenswürdigkeit in Ceranów ist die Schloss- und Parkanlage auf die sich das Schloss mit weiteren Gebäuden im Süd- Osten der Ortschaft zusammensetzt. Das Schloss wurde auf Befehl von Ludwik Górski von Bolesław Podczaszyński entworfen und 1876 gebaut.

Das Landgut erweckte mehrmals Eifersucht bei Besuchern. Es war beeindruckend und außergewöhnlich gut gepflegt. Die Eigentümer, das Górski Ehepaar und nachher der Patensohn von Ludwig- Józef, haben großen Wert darauf gelegt, dass die Anlage in gutem Zustand ist.

In den 50er Jahren des XX Jahrhunderts wurde das Schloss verbrannt. Während des Wiederaufbauen beschloss man eine weitere Etage hinzufügen, weswegen sich die Silhouette des Gebäudes änderte. Danach wurde das Gebäude zu einem Erholungshaus für Angestellte von PKP (Polnische Bahn) und deren Kinder umgestaltet, später aber wurde dort eine Schule eingerichtet. Heute gibt es dort eine Grundschule und ein Gymnasium, die den Namen des Stifters tragen.

Die Kirche und der Glockenturm in Ceranów

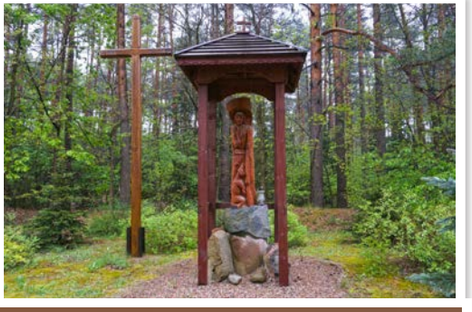
Die Kirche in Ceranów wurde aus roten Ziegelsteinen im Weichsel- gotischem Stil gebaut. Sie hat einen ästhetischen und proportionalen Umriss. Im inneren kann man Gegenstände finden, die Rückstände der Handwerkskunst der Einwohner aus dem XIX Jahrhundert sind. Bei der Besichtigung der Kirche sollte man die Aufmerksamkeit auf das Taufbecken, die Kanzel, die Messgewänder, Glasmalereien und das Grab der Górski Familie mit spezieller Tafel zum Andenken richten. Unweit des Gotteshauses steht das Gemauerte Pfarrhaus, das an einen alten Herrenhof erinnert. Es wurde 1927 gebaut.

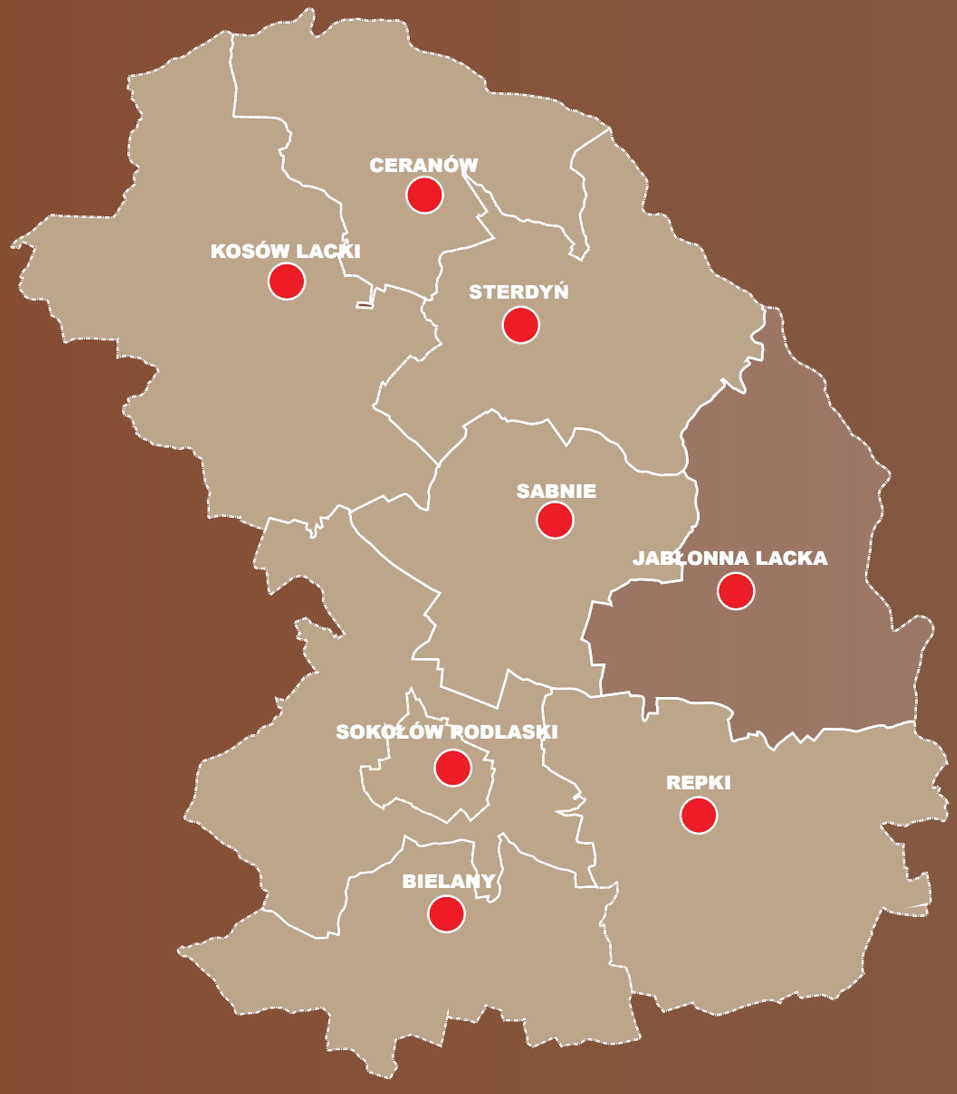
Der Stein zum Andenken und der Christus Schmerzensmann Bildstock vor dem Gemeindeamt

Das Gebäude des Gemeindeamts in Ceranów befindet sich dort, wo einst eine Orthodoxe Kirche stand. Vor dem Gebäude wurde ein Stein zum Andenken an die Einwohner die im II Weltkrieg ums Leben kamen. Neben dem Gemeindeamt steht auch ein Christus Schmerzensmann Bildstock der zu den wertvollsten Sehenswürdigkeiten dieser Art zählt die sich in Podlasie und Mazowsze (Podlachie und Masovien) befinden.

Die St. Hubertus Skulptur im Wald von Ceranów

Im Wald von Ceranów befindet sich eine St. Hubertus Skulptur. Der Heilige ist der Schutzpatron der Jäger, Forstwirte und Reiter. Der Legende nach soll er sich während einer Jagd bekehrt haben, als er einen weißen Hirsch mit einen Kreuz im Gehörn sah. Er soll auch die Stimme Gottes gehört haben. Nachdem er Bischoff geworden war, bekehrte er Menschen zum Christlichen Glauben.

GMINA JABŁONNA LACKA

www.**jablonnalacka**.com.pl
e-mail: jablonnalacka@onet.pl

Gmina Jabłonna Lacka jest położona we wschodniej części powiatu sokołowskiego. Graniczy z gminami: Sabnie, Repki, Sterdyń i Perlejewo. Liczy 5127 mieszkańców zamieszkujących 28 sołectw. Powierzchnia tych terenów to 149 km^2, z czego 75% stanowią użytki rolne, 19% użytki leśne, a 6% pozostałe grunty. Obszar gminy Jabłonna Lacka znajduje się w dolinie rzeki Bug, wchodzi w skład czystego ekologicznie obszaru „Zielonych Płuc Polski", a na jej terenie utworzono dwa rezerwaty przyrody: „Skarpa" i „Wydma Mołożewska". Gmina jest znana z pięknych krajobrazów i naturalnego środowiska. Turyści bez problemu znajdą nocleg w jednym z tutejszych gospodarstw agroturystycznych. Miejscowości Wieska i Krzemień zostały objęte europejską siecią ekologiczną „Natura 2000". Wśród zagospodarowanych turystycznie terenów publicznych znajdziemy zbiorniki wodne w Krzemieniu czy Toczyskach Podbornych oraz w Dzierzbach za świetlicą wiejską. Wartymi zobaczenia zabytkami są m.in.: kościół parafialny pw. Antoniego Padewskiego i dawny klasztor prawosławny żeński w Wirowie z męską filią w Mołożewie.

RYS HISTORYCZNY

Klasztor prawosławny w Wirowie ok. 1900 r.

Pierwotną nazwą Jabłonny była Respondowa lub Repondowa. Pochodziła ona od przezwiska Macieja Responda Jabłońskiego herbu Jelita, który był właścicielem miejscowości z nadania króla Kazimierza Jagiellończyka. Wkrótce nazwa wsi zmieniła się. Najpierw na Jabłonna Respondowa, a potem na Jabłonna Lacka, która odróżniała ją od Jabłonny Ruskiej, należącej do rodziny Szepiotów, a potem Sarnackich. Pierwszy człon pochodzi od rodu Jabłońskich, pierwszych osadników szlacheckich na tych terenach. Jak zatem wynika z nazewnictwa miejscowości zamieszkiwali je wtedy Rusini i Polacy (przez tych pierwszych zwani Lachami).

Brak źródeł pisanych powoduje, że bardzo trudne jest odtworzenie początków osadnictwa na tych terenach. Funkcjonowało ono już w VII – IX w., gdy wspomniany obszar zamieszkiwało plemię bliskie Mazowszanom. Z okresu datowanego na XI w. pochodzą kurhany odkryte tu w wyniku badań archeologicznych z XIX w. Wrażenie robi także skala odkrycia – 188 grobów, około 1800 przedmiotów i 122 jamy.

Tereny Podlasia stanowiły w dalekiej przeszłości część szlaku handlowego wiodącego z Korony na Litwę, a także do Moskwy. Przeprawiała się tędy masa sławnych podróżnych. Trasę tę pokonywał choćby król Stanisław August Poniatowski, zmierzający na spotkanie z carycą Katarzyną. Maszerowały tędy także wojska napoleońskie czy wojska uczestniczące w walkach w powstaniach listopadowym oraz styczniowym.

Historia regionu jest bardzo mocno naznaczona religią i konfliktami na jej tle zaistniałymi w 2. poł XIX w. Przez lata powstało tu wiele kościołów i świątyń. Do dzisiaj zachował się dawny monastyr z Mołożewie i żeński klasztor prawosławny w Wirowie. W gminie bardzo mocno czuło się bliskie sąsiedztwo z carską Rosją, a jej wpływ na życie mieszkańców, przez próby nawracania na prawosławie, był wyjątkowo silny.

Pierwszy kościół w Jabłonnie powstał zapewne kilkanaście lat przed 1470 r. Jego fundatorem był Maciej Respond. Kolatorem następnego, już murowanego był z kolei Ludwik Bieniecki, poseł ziemi węgrowskiej, który przejął majątek ziemski w Jabłonnej. Nakazał on rozpoczęcie wznoszenia budowli sakralnej w 1826 roku. Bieniecki był także w posiadaniu okazałej rezydencji nazywanej przez miejscową ludność pałacem. Do dzisiejszych czasów z jego posiadłości nie pozostało wiele, z dworu przetrwał bowiem jedynie kawałek muru, a park otaczający niegdyś pałac znacznie zmienił swój wygląd i dzisiaj istnieje tylko jego fragment.

Przed powstaniem styczniowym ludność na terenach gminy Jabłonna została zdziesiątkowana przez epidemię cholery. Zmarłych grzebano w miejscowym lesie, który do dzisiaj jest nazywany „Ojcowem". Podczas powstań narodowowyzwoleńczych ludność Jabłonny została dotknięta znacznymi represjami ze strony Rosji. Nie akceptowano swobody wyznania, ograniczano też swobody obywatelskie. Narzucano wiarę prawosławną, stosując różne metody nacisku. Stąd m.in. bogata historia świątyń prawosławnych na tych terenach, powstające monastyry oraz klasztory. Carska władza stworzyła w Wirowie swój bastion, osadzając w tej miejscowości prawosławne mniszki (patrz: miejsca warte zwiedzenia). Miejscowa ludność opierała się naciskom władzy, jednak ta uciekała się do coraz gorszych podstępów. Księży, którzy chrzcili dzieci lub udzielali ślubów karano grzywnami i deportacją. Ograniczano możliwość działania kościoła katolickiego w sąsiedztwie byłych parafii unickich.

Historyczne zdjęcie budynku urzędu gminy w Jabłonnie Lackiej

Na przełomie XVII i XVIII wieku Jabłonna w większości należała do rodziny Krasnodębskich. Przez półtora wieku zarządzali oni dobrami Jabłonna Lacka i Ruska, a wywodzili się z zaścianku Krasnodęby w parafii sokołowskiej. Później jeszcze dobra te wielokrotnie zmieniały swoich właścicieli, z których najsłynniejszymi byli m.in. Ludwik Bieniecki (1768-1844), Stanisław Wierzbicki (1808-1876) czy też rodzina Bujalskich.

Instytucja gminy z kolei powstała na tych terenach już w okresie Księstwa Warszawskiego, gdy w 1809 r. obecna gmina weszła w jego skład, a pierwszym wójtem został Ludwik Bieniecki. W 1864 r. natomiast władze carskie ukazem z 19 lutego/2 marca wprowadziły nowy ustrój gminy wiejskiej z chłopskim wójtem, do którego obowiązków należało także wypełnianie wszelkich obowiązków naczelnika powiatu.

W roku 1912 osiągnięto kolejny kamień milowy na drodze rozwoju gospodarczego: założono Kasę Spółdzielczą Pożyczkowo-Oszczędnościową, a ponadto utworzono spółdzielnię mleczarską. Gdy Polska odzyskała niepodległość po I wojnie światowej, wybudowano bitą drogę z Jabłonnej do Sokołowa. Gmina, podobnie zresztą jak tereny całego powiatu, doświadczyła wielu negatywnych skutków I wojny, późniejszej wojny polsko-bolszewickiej z 1920 roku, II wojny światowej, okupacji hitlerowskiej i uzależnienia od ZSRR po 1944 roku. Do 1950 r. walczyły tu patrole 6. Wileńskiej Brygady AK. 7 kwietnia pod Toczyskami Podbornymi w walce z obławą zginął ppor. Józef Ludwik Małczuk „Brzask". Na omawianych terenach zachowało się niewiele zabytków. Te, które ocalały są objęte troskliwą opieką miejscowych władz.

ZABYTKI I MIEJSCA WARTE ZWIEDZENIA

Kościół parafialny pw. Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny w Jabłonnie

Jedną z najbardziej rozpoznawalnych zabytkowych budowli w gminie jest kościół parafialny pw. Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny. Świątynia w stylu klasycystycznym zaprojektowana przez Andrzeja Gołońskiego i ufundowana przez Ludwika Bienieckiego zaczęła powstawać w 1826 roku. Budowa trwała aż 15 lat, kościół został oddany do użytku w 1841 roku. Na placu przykościelnym znajduje się murowana, dwukondygnacyjna dzwonnica oraz kostnica. Obie zostały zbudowane w 1871 roku przez księdza Józefa Pawlikowskiego, który był wtedy proboszczem parafii. Ponadto do obecnej parafii należy także wzniesiony w 1930 roku przez księdza Aleksandra Fijałkowskiego dom parafialny. Obok kościoła znajdziemy murowaną plebanię (lata budowy 1982-1983). Przez długi czas plebania pozostawała w stanie surowym i dopiero dzięki staraniom ks. Józefa Frańczuka budynek częściowo wykończono w 1998 roku. Stosunkowo niedawno, bo w latach 2010-2011, zagospodarowano teren przy plebanii oraz kościele. Sama świątynia została natomiast gruntownie odnowiona. Położono nową, granitową posadzkę, a także zainstalowano podłogowe ogrzewanie. Przy wejściu znalazła się neobarokowa krata. W tabernakulum znajduje się późnogotycka, pozłacana wieżyczkowa monstrancja z XVI wieku ze stopą neogotycką z 1860 roku oraz kielich z XVI wieku, służący do sprawowania liturgii podczas mszy świętych.

Kościół parafialny pw. Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny w Jabłonnie

Kościół parafialny pw. św. Antoniego Padewskiego w Wirowie

Kościół parafialny pw. św. Antoniego Padewskiego w Wirowie

Inny gminny kościół parafialny znajduje się w Wirowie. Kościół pw. św. Antoniego Padewskiego, już w obrządku łacińskim powstał w latach 1833-1836. Wcześniej funkcjonowała tu katolicka cerkiew unicka pw. św. Jana Chrzciciela, ale jej mieszkańcy całkowicie dobrowolnie przeszli na drugi, wspomniany już powyżej katolicki obrządek łaciński. Fundatorem nowej budowli był Antoni Kuszell, pułkownik wojsk polskich. W 1883 roku świątynia została zamknięta przez zaborcę, a w 1885 oddany prawosławnym. Obok niej zbudowano klasztor dla prawosławnych mniszek (patrz punkt niżej), przybyłych do Jabłonnej z Leśnej Podlaskiej dekadę później, celem krzewienia swojej wiary i rusyfikacji nadbużańskiej okolicy.

Kościół na powrót zaczął funkcjonować dopiero po odzyskaniu przez Polskę niepodległości po I wojnie światowej w 1918 r. Parafia jako rzymskokatolicka została erygowana 10 czerwca 1919 r. Po II wojnie światowej, w latach 1967-1971 przeprowadzono remont kościoła, a także rozbudowano kruchtę. Na placu przykościelnym znajduje się dzwonnica wzniesiona w 1973 roku. Obok świątyni znajdziemy natomiast drewnianą plebanię zbudowaną jeszcze przed I wojną światową przez rząd carski. W jej pobliżu stoi jeszcze jedna plebania, która jest rekonstrukcją z lat 1994-2002 byłej cerkwi prawosławnej pw. św. Serafina z 1904 r.

Klasztor prawosławny żeński w Wirowie z męską filią w Mołożewie

Wspomniany klasztor prawosławny powstał w bardzo szybkim tempie. Ogromne kwoty przeznaczone na jego budowę oraz przepych, który w nim panował nie dziwią. Budowla została bowiem wzniesiona na wniosek władz carskich. Cel zaborcy był jasny: zjednywanie nowych, a byłych unickich, siłą zmuszonych do przejścia na prawosławie wyznawców oraz rusyfikacja. Wkrótce wybudowano w Wirowie kolejną świątynię: cerkiew prawosławną pw. św. Serafina. Świątynia została ukończona w 1904 roku. Mniszki pracowały w szkołach i na gospodarstwie. Zajmowały się dziećmi i starcami. Ich klasztor posiadał folwarki i dostawał zapomogi rządowe. Prawosławne duchowne starały się zjednywać sobie miejscową ludność przez życzliwość. Pomagały materialnie najbiedniejszym, leczyły chorych, dzieciom rozdawały cukierki. Nawet jednak takie zabiegi nie pomagały im werbować młodych adeptów do szkół. Taka działalność nie przyniosła spodziewanego skutku, a przerwana została na skutek niemieckiej ofensywy latem 1915 r. Mniszki musiały, na skutek zarządzenia władz rosyjskich, opuścić wtedy Wirów uciekając przed wrogiem. Jeszcze w czasie wojny klasztor został przejęty przez Siostry Niepokalanki. W budynku powstało seminarium nauczycielskie działające do 1932 roku. Następnie na ich miejsce przybyły zakonnice ze Zgromadzenia Rodziny Maryi. Klasztor w późniejszym okresie został odremontowany i przystosowany do nowych zadań. Aktualnie mieści się w nim dom pomocy społecznej.

Dawny klasztor prawosławny w Wirowie

Dawna filia klasztoru Wirowskiego w Mołożewie

Na terenie Mołożewa funkcjonowała męska filia klasztoru Wirowskiego. Monastyr zlokalizowany we wschodniej części wsi został wzniesiony pod koniec XIX wieku i funkcjonował do początków I wojny światowej. Architektura klasztoru prezentuje rzadki w Polsce styl bizantyjski. Jego cechami charakterystycznymi są wyostrzone łuki powtarzające się w głównym oknie oraz trójdzielnej arkadzie wieńczącej środkowy ryzalit. Fasada budynku pierwotnie była czerwono-biała, dziś jest jednolicie czerwona. Co ciekawe monastyr w Mołożewie bywa oznaczany na mapach turystycznych jako pałac, swoją architekturą przypomina bowiem tego typu budowle. Wrażenie takie sprawia umieszczony centralnie wykusz kryjący w sobie dwa piętra głównych sal. Pomieszczenia klasztoru są bardzo charakterystyczne, osiągają bowiem do pięciu metrów wysokości. Znajdują się tu także szerokie (nawet do czterech metrów) korytarze i pokoje z dużymi oknami. Wokół budynku rozpościerają się obszerne łąki, a z jego okien jest dobry widok na Bug. Teren monastyru zajmowały także inne budynki. Rosjanie, którzy pracowali przy klasztorze zamieszkiwali pobliskie domostwa, a obok nich znajdował się również przyklasztorny folwark. Niestety żadna z tych budowli nie zachowała się do czasów obecnych.

Drewniany kościół w Gródku pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa

Kolejną zabytkową świątynią na terenach gminy jest kościół drewniany w Gródku powstały w XVII wieku. Zabytek ten, będący jednym z najstarszych tego typu w regionie, jest dawną cerkwią greko-katolicką. Obecnie pełni rolę kościoła parafialnego pw. Najświętszego Serca Jezusa. Od połowy lat siedemdziesiątych XIX wieku, aż do odzyskania przez Polskę niepodległości w 1918 roku świątynia w Gródku była zmieniana przez Rosjan na świątynię prawosławną. W latach 1963-1964 przeprowadzono gruntowny remont kościoła. Rok wcześniej wpisano go do rejestru zabytków. We wnętrzu świątyni możemy znaleźć m.in. zabytkowy feretron z pierwszej połowy XVIII wieku z obrazem dwustronnym Matki Boskiej z Dzieciątkiem oraz krucyfiksy: barokowy z XVIII wieku i barokowo-ludowy. Innymi zabytkowymi reliktami są lichtarze z brązu z XVI wieku i stara granitowa kropielnica. Kościół jest budowlą o konstrukcji zrębowej na ceglano-kamiennej podmurówce. Ma zwarty korpus nawowy, który jest nakryty dwuspadowym dachem, na którego środku znajduje się sygnaturka na ośmiobocznej wieżyczce z hełmem. Wspomniany remont objął przebudowę stropów i więźby dachowej.

Przy cmentarzu przykościelnym znajduje się dzwonnica, a obok niej krzyż misyjny. Dzwonnicę wybudowano w drugiej połowie XVIII wieku. Plebania, która dzisiaj stoi w Gródku została wzniesiona pod koniec XIX wieku w Niemirowie. Tutaj przewieziono ją dopiero w 1920 roku.

Drewniany kościół w Gródku pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa

Groby nieznanych żołnierzy na cmentarzu w Jabłonnie Lackiej

Pomnik postawiony na cześć żołnierzy 6 Brygady Wileńskiej AK

Pomniki

Na terenie Jabłonny znajduje się kilka pomników upamiętniających ważne historyczne wydarzenia: Pomnik wzniesiony na cześć 3 bohaterskich żołnierzy 6. Brygady Wileńskiej AK poległych 7 kwietnia w 1950 roku pod Toczyskami Podbornymi z dowódcą patrolu i komendantem rezerw brygady na lewobrzeżne Podlasie Józefem Małczukiem ,,Brzaskiem" na czele. Na placu przed kościołem odnajdziemy także obelisk z 1993 r. poświęcony żołnierzom AK poległym i pomordowanym w latach 1939-1956, ufundowany przez środowisko kombatanckie AK i ludność Jabłonny. W podobny sposób złożono także hołd papieżowi Janowi Pawłowi II. Z kolei w Krzemieniu ufundowano pomnik marszałka Józefa Piłsudskiego. Zawieszono na nim również tablicę upamiętniającą żołnierzy wojsk francuskich i polskich legionistów oraz nauczycieli okresu 1930-1945: Eustachego Czumy, Józefa Nestorowicza i Walerego Packa. W Jabłonnie na cmentarzu znajdują się ponadto dwa groby nieznanych żołnierzy oddające hołd poległym w wojnie polsko-radzieckiej z 1920 roku oraz w II wojnie światowej.

Kapliczka z figurą Jana Nepomucena

Niespełna półtora kilometra przed Jabłonną (w drodze z Sokołowa) znajduje się barokowa kapliczka przydrożna z drugiej połowy XVIII wieku. W jej wnętrzu znajduje się nowsza figura przedstawiająca postać Jana Nepomucena. Na jej wierzchołku można zauważyć żelazną szubienicę, a na niej zawieszone serce. Legenda głosi, że ksiądz Jan Nepomucen odmówił wyjawienia tajemnicy spowiedzi jednemu z dziedziców zamieszkujących te tereny (żona dziedzica wyspowiadała się księdzu ze zdrady) i został za to powieszony na polecenie rzeczonego dziedzica. Kapliczka ma stanowić ostrzeżenie przed „życiowymi zakrętami".

Św. Jan Nepomucen

JABŁONNA LACKA MUNICIPALITY

Jabłonna Lacka municipality is located in the eastern part of the Sokołów county. It borders the municipalities: Sabnie, Repki, Sterdyń and Perlejewo. It has 5127 inhabitants living in 28 villages. The municipality Jabłonna Lacka is situated in the valley of the river Bug, being part of the ecologically clean area of "Green Lungs of Poland" and there are two nature reserves: "Skarpa" and "Wydma Mołożewska" on its area. The municipality is known for its beautiful landscape and natural environment. Tourists are attracted by beautiful scenery and clean environment. Among the touristically designed state-owned areas there are lakes in Krzemień, Toczyska Podborne or Dzierzby just behind the school day center.

HISTORICAL BACKGROUND

The first traces of life on the land of the municipality date back to the 11th century. Burial mounds discovered here during the archaeological researches come from these times. The size of the discovery is impressive: 188 graves, 1,800 items and over 122 caves makes the area of municipality used to be the largest local necropolis.

Jabłonna areas were in the distant past a part of the trade route leading from Poland to Lithuania and to Moscow. A lot of famous travellers passed over this way, like the King Stanisław August Poniatowski on his way to meet the Tsarina Catherine the Great.

The history of the region is very strongly marked by religion and religious conflicts. Over the years, a number of churches and temples were created. To this day retains a former monastery of Mołożew or female Orthodox monastery in Wirów. In the municipality it was very easy to feel proximity of Tsarist Russia, and its impact on people's lives by continuous attempts to convert to Orthodoxy was exceptionally strong.

Before the January Uprising population of Jabłonna municipality was decimated by an epidemic of cholera. Those who died were buried in the local forest, which today is called „Ojcowo". During the national uprisings period Jabłonna population was affected by significant repressions coming from Russia.

The municipality, as also the whole county's territory has experienced many negative consequences of the World War and later Polish-Bolshevik War of 1920, World War II, the Nazi occupation and dependence on the Soviet Union after year 1944. On these areas only few monuments have preserved. Those that remain are covered by the attentive care from the authorities.

MONUMENTS AND PLACES WORTH SEEING

The parish church of the Assumption of the Blessed Virgin Mary in Jabłonna

One of the most recognizable historic buildings in the village is the parish church of the Assumption of the Blessed Virgin Mary. The temple designed by Andrzej Gołoński and funded by Ludwik Bieniecki was created in the mid-nineteenth century. Next to the church there is a brick rectory (years of construction 1982-1983). For a long time the vicarage remained unfinished and only thanks to the efforts of Father Joseph Franchuk the building was partly completed in 1998. More recently, in 2010-2011 areas near rectory and church were developped. The temple itself was completely renovated.

The parish church of St Anthony of Padua in Wirów

The church of St Anthony of Padua was built between 1833-1836 in place of the burnt wooden church of the Nativity of St John the Baptist. The founder of the new building was Antoni Kuszell, the Polish army colonel. In 1883 the temple was closed by the occupant, and next to it was built a monastery for Orthodox nuns (read below) who came to Jabłonna from Leśna Podlaska a decade later.

The church began functioning again after reclaiming of Poland's independence after the World War I. After the World War II, in the years 1967-1971 the church was renovated, and a porch was expanded.

The female Orthodox monastery in Wirów with a male branch in Mołożew

Orthodox monastery was built at a rapid pace. Huge amounts allocated for it and glamor inside does not surprise anybody – the building was erected at the request of the tsarist authorities. The purpose of the invaders was clear: propitiation of new followers and russification. The nuns worked in schools, or on the farm. They took care of the children and old people. Their monastery had farms and got government grants.

In Mołożew the male branch of the Wirów monastery was functioning. The monastery located in the eastern part of the village was built in the late 19th century and functioned until World War I.

The wooden church in Gródek

Another ancient temple on the grounds of the municipality is wooden church in Gródek built in the seventeenth century. This relic, which is one of the oldest relics in the region, is a former Greek-Catholic Orthodox Church. It currently serves as the parish church of Sacred Heart of Jesus. Since the mid-seventies of the nineteenth century until Poland regained independence in 1918, the temple in Gródek was changed by the Russians into an Orthodox cathedral. In the years 1963-1964 it was renovated. A year earlier it was placed in the register of monuments

At the churchyard the bell tower is located, and next to it missionary cross. Bell tower was built in the second half of the eighteenth century.

Monuments

In the area of Jablonna there are several monuments commemorating important historical events: the obelisk erected in honor of the heroic soldiers of the 6th Brigade of the Vilnius AK fallen in 1950 under Toczyska Podborne, or the monument to the fallen in the years 1939-1945, founded by former Army soldiers and the people of Jabłonna. Similarly, they had made tribute to Pope John Paul II, while in Krzemień a moument of Marshal Jozef Piłsudski was founded on which was placed plaque commemorating soldiers of French and Polish troops. In Jabłonna in the cemetery there are also two graves of unknown soldiers commemorating the fallen in the Polish-Soviet War of 1920 and in World War II.

Chapel with a statue of John Nepomucen

Baroque roadside shrine that origins from the second half of the eighteenth century is placed less than half kilometer before Jabłonna (in direction to Sokołów). Inside is placed relatively newer statue of John Nepomucen. On its top can be seen an iron gallows with heart hanged on it. Legends says that John Nepomucen unwilling to reveal secret of confession to one of the heirs living on these areas (the wife of the heir confessed to the priest from treason) had this heart hanged. The shrine is supposed to warn against "life obstacles".

DIE GEMEINDE JABŁONNA LACKA

Die Gemeinde Jabłonna Lacka liegt im Osten des Sokołowski Kreises. Sie grenzt an die Gemeinden: Sabnie, Repki, Sterdyń und Perlejewo. Die Bevölkerung zählt 5127 Einwohner in 28 Dörfern. Das Gelände der Gemeinde liegt im Bereich des Bugtals, welches Teil des Gebietes der Grünen Lungen Polens ist, wo auch zwei Naturreservate gegründet wurden - Skarpa und Wydma Mołożewska (Mołożewski Kliff und Düne). Die Gemeinde ist für die schöne Landschaft und die natürliche Umgebung bekannt. Die Gewässer in Krzemień oder Toczyska Podborne sind auch attraktive Ziele für Touristen.

GESCHICHTLICHER ÜBERBLICK

Die ersten Spuren des Lebens der Gemeinde führen zum XI Jahrhundert. Aus diesem Zeitraum kommen die hier, dank archäologischen Untersuchungen gefundenen, Grabhügel. Der archäologische Fund war einzigartig groß (188 Gräber, 1800 Gegenstände und über 122 Gruben) und machte das Gebiet zur größten Nekropole der Region.

Das Gelände von Jabłonna Lacka war einst Teil der Handelsroute, die zum Litauischen Fürstentum und sogar nach Moskau führte. Dies War der Weg vieler Reisender – darunter war auch der König Stanisław August Poniatowski.

Die Geschichte der Region wurde von Religion und Religionskonflikten gekennzeichnet. Bis heute hat sich das einstige Monasterium und das Orthodoxe Kloster in Wirów erhalten. In der Gemeinde war die Nachbarschaft des zaristischen Russlands sehr stark zu fühlen und machte sich durch die häufigen Versuche, die Einwohner zum Orthodoxen Glauben zu bekehren, sichtbar.

Vor dem Januaraufstand wurden die Einwohner von Jabłonna Lacka durch eine Cholera – Epidemie dezimiert. Die Toten wurden im örtlichen Wald, der „Ojców" genannt wird, begraben. Während der nationalen Befreiungsbewegungen trafen die Einwohner auf starke Repressionen von der russischen Regierung.

Genau so, wie der ganze Kreis, wurde die Gemeinde von dramatischen Folgen des I Weltkriegs, des polnisch-bolschewistischen Krieges in 1920, des II Weltkriegs und der Besatzungen betroffen. Deswegen haben sich sehr wenige Sehenswürdigkeiten erhalten. Die, die wir besprechen werden, von der Regionalen Regierung sorgfältig gepflegt.

SEHENSWÜRDIGKEITEN UND INTERESSANTE PLÄTZE

Die Himmelfahrt der Seligen Jungfrau Maria Kirche in Jabłonna Lacka

Eines der am besten erkennbaren Gebäude der Gemeinde ist die Pfarrkirche. Das Gotteshaus wurde im XIX Jahrhundert von Andrzej Gołoński entworfen und von Ludwik Bieniecki gestiftet. Neben der Kirche finden wir ein gemauertes Pfarrhaus das 1982- 1983 gebaut wurde. Das Pfarrhaus blieb lange Zeit karg, erst dank den Bemühungen vom Pfarrer Józef Frańczuk, wurde es 1998 teilweise fertiggestellt. Neulich (2010- 2011) wurde die Umgebung der Kirche und des Pfarrhauses eingerichtet und das Gotteshaus renoviert.

Die St. Antonius von Padua Kirche in Wirów

Die St. Antonius von Padua Kirche entstand in den Jahren 1833- 1836 am Platz der verbrannten, hölzernen Orthodoxen Kirche. Der Stifter des neuen Gebäudes war Antoni Kuszell, Oberleutnant der polnischen Armee. 1833 wurde das Gotteshaus durch die Besatzer geschlossen und neben ihm wurde ein Orthodoxes Kloster (siehe unten) für Nonnen die erst in zehn Jahren nach Jabłonna Lacka aus Laśna Podlaska kamen.

Die Kirche konnte erst nach dem Wiedererlangen der Unabhängigkeit Polens weiter funktionieren. In den Jahren 1967-1971 wurde das Gotteshaus renoviert.

Das Orthodoxe Frauenkloster in Wirów mit einer männlichen Filiale in Mołożew

Das Frauenkloster entstand ganz schnell, weil die zaristische Regierung riesige Geldsummen für diesen Zweck spendete. Das Ziel des Besatzers war Klar- das Bekehren zum Orthodoxen Glauben und die Russifizierung. Die Nonnen arbeiteten in Schulen oder auf den Gutshöfen die zum Kloster gehörten.

Auf dem Gelände von Mołożew gab es auch eine männliche Filiale des Klosters. Das im Osten des Dorfes liegende Monasterium entstand am Ende des XIX Jahrhunderts und funktionierte bis I Weltkrieg.

Die hölzerne Kirche in Gródek

Ein weiteres sehenswertes Gotteshaus in der Gemeinde ist die hölzerne Kirche in Gródek aus dem XVII Jahrhundert, die eines der ältesten Relikte dieser Art in der ganzen Region ist. Die Heiliges Herz Jesu Pfarrkirche war einst ein Orthodoxer Tempel. In der Zeit der russischen Besatzung wollte die Regierung der Kirche ihre alte Orthodoxe Gestallt wiedergeben. In den Jahren 1963-1964 wurde sie gründlich renoviert. Neben der Kirche befinden sich noch ein Glockenturm aus dem XVIII Jahrhundert und ein Missionskreuz.

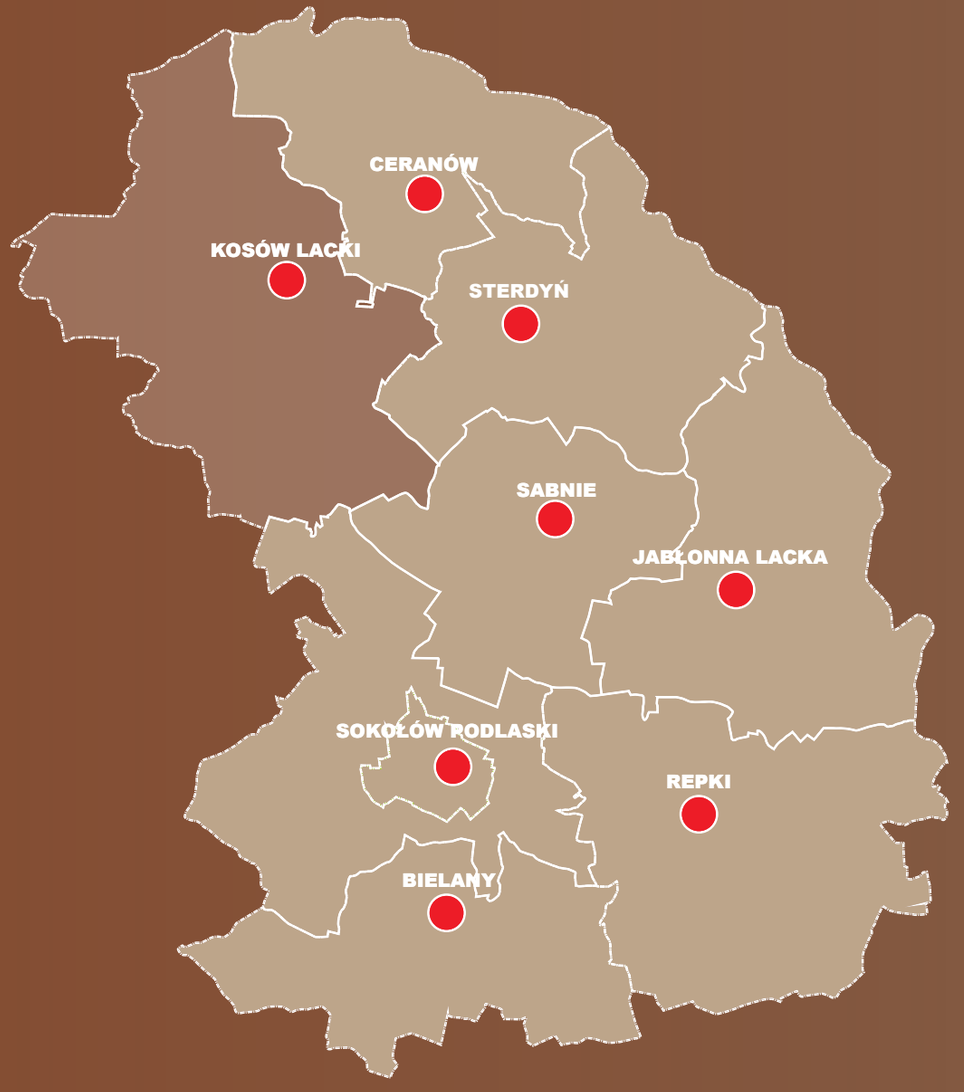

Denkmäler

In Jabłonna gibt es mehrere Denkmäler die wichtige Ereignisse gedenken. Dazu gehören der Obelisk zu Ehren der Helden der 6. Vilnius Brigade der Heimatsarmee (Armia Krajowa) die 1950 unter Toczyska Podborne gefallen sind oder das Denkmal zum Andenken an die in den Jahren 1939-1945 Gefallenen, das von einstigen Soldaten der Heimatsarmee gestiftet wurde. Auf eine ähnliche Weise hat man Johannes Paul dem II seine Ehrerbietung erwiesen. In Krzemień befindet sich auch ein Denkmal des Marschalls Józef Piłsudski mit einer Tafel zum Andenken an polnische und französische Soldaten. Außerdem gibt es auf dem Friedhof in Jabłonna Lacka zwei Gräber von unbekannten Soldaten die Ehrerbietung den im polnisch-bolschewistischen Krieg 1920 und im II Weltkrieg gefallenen erweist.

Der Jan Nepomucen Bildstock

Nicht mal eineinhalb Kilometer vor Jabłonna Lacka (auf der Straße nach Sokołów) steht ein Bildstock aus dem XVIII Jahrhundert, der im Barockstil gebaut wurde. Im seinem Innerem befindet sich eine etwas jüngere Jan Nepomucen Skulptur. An der Spitze der Skulptur kann man einen eisernen Galgen erkennen, an dem ein Herz hängt. Der Legende nach soll der Priester Jan Nepomucen auf Befehl seines Herrschers aufgehängt werden, weil er dem Herrscher das Beichtgeheimnis seiner Frau nicht verraten wollte. Der Bildstock soll eine Warnung vor „den Kurven des Lebens" sein.

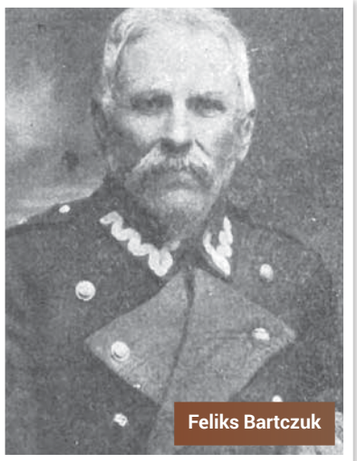

MIASTO I GMINA KOSÓW LACKI

www.**kosowlacki**.pl
e-mail: samorzad@kosowlacki.pl

Miasto i gmina Kosów Lacki jest położona w północno-zachodniej części powiatu sokołowskiego. Liczy niemal 7400 mieszkańców zamieszkujących 29 sołectw i miasto Kosów Lacki. Powierzchnia gminy to 200 km^2. 64% stanowią tutaj użytki rolne, 27% użytki leśne, pozostałe grunty 9%. Tereny gminy Kosów Lacki graniczą z gminami: Małkinia Górna, Sterdyń, Sokołów Podlaski, Sabnie, Stoczek i Miedzna. Północno-wschodnią część tych terenów zajmuje Nadbużański Park Krajobrazowy. Stanowi on aż 27,2% powierzchni gminy, będąc jednocześnie jej najcenniejszym pod względem przyrodniczym obszarem. Dzięki takim uwarunkowaniom krajobrazowym tereny te stanowią niezwykle atrakcyjny cel dla turystów, mogących tutaj przyjemnie wypocząć. Godne polecenia pod tym względem jest starorzecze Bugu w miejscowości Rytele Święckie. Bez problemu można znaleźć także miejsce na nocleg, dzięki dobrej ofercie gospodarstw agroturystycznych na obszarze gminy. Warto ponadto zobaczyć liczne zabytki i obiekty turystyczne znajdujące się w okolicy: zespół dworsko-parkowy w Dębem (obecnie własność prywatna), Muzeum Walki i Męczeństwa w Treblince, czy przepiękny, monumentalny kościół w Kosowie Lackim.

RYS HISTORYCZNY

Feliks Bartczuk

Nazwa Kosów Lacki (dawniej Kossowo) pochodzi od wyrazów „kos" (gatunek ptaka) i „lacki" (czyli polski). Miało to stanowić przeciwwagę dla sąsiadującego z miejscowością Kosowa Ruskiego. Podobnie jak reszta regionu, tak i tereny omawianej gminy na przełomie X i XI wieku nie były gęsto zaludnione. Skupiała się tu głównie mazowiecka szlachta, bojarzy ruscy, osadnicy litewscy czy uciekinierzy z Prus. Co prawda pierwsze historyczne wzmianki dotyczące Kosowa wskazują już na początek XIII wieku, ale towarzyszą im pewne kontrowersje. Prawdopodobnie w zapiskach Konrada Mazowieckiego chodziło bowiem o inną osadę o tej samej nazwie, przynależącą do biskupstwa płockiego (dodatkowo, jak dowodzą dziś historycy, dokument został jeszcze w epoce sfałszowany). Kolejne sprzeczności dawnych kronik dotyczą daty powstania pierwszej parafii kosowskiej. Jedne źródła podają tu początek XIV wieku (świadczyć miałby o tym wybudowany w 1340 roku kościół w Prostyni, będący filią kościoła w Kosowie), inne dopiero rok 1425, w którym oficjalnie powstał pierwszy kościół w miejscowości.

Ginące w pomroce dziejów czasy średniowiecza to dla Kosowa, podobnie jak i regionu, okres utarczek z Jaćwingami, Prusami, Galindami i Litwinami. O miejscowe ziemie rywalizowali też książęta ruscy z książętami mazowieckimi. Wreszcie w XIV wieku dotarli tu nawet Krzyżacy. Na skutek zawirowań dziejowych wyznaczono po części nowe granice w efekcie czego Kosowa trafiły do Wielkiego Księstwa Litewskiego. Stan ten utrzymywał się (z krótkimi przerwami) aż do zawarcia unii polski-litewskiej w 1569 roku, która sprawiła, że ziemie gminy były zasiedlane na nowo.

Bardzo ważną postacią dla historii gminy był Marcin Ciołek – rycerz i starosta dóbr biskupich, który dostał wieś w 1417 roku od wielkiego księcia litewskiego Witolda. Marcin był fundatorem pierwszego kościoła pw. Nawiedzenia Najświętszej Maryi Panny i św. Józefa. Ponad sto lat później w pobliskim Kosowie Ruskim powstała cerkiew prawosławna, po unii polsko-litewskiej przekształcona jednak w cerkiew unicką.

Dzięki królowi Stanisławowi Augustowi Poniatowskiemu Kosów otrzymał w 1778 roku prawa miejskie. Ogromną rolę odegrał tutaj Franciszek Marceli Kossowski, sędzia ziemski ziemi drohickiej. Franciszek, będący kilkukrotnie deputowanym Trybunału Głównego Koronnego oraz Komisji Radomskiej, dwukrotnie sprawował funkcję posła na Sejm. To jego starania w głównej mierze przyczyniły się do nadania wspomnianych praw. Niestety Kosów miał te prawa wkrótce utracić w wyniku ukazu carskiego z 1869 roku – była to kara za udział w powstaniu styczniowym. Ponownie odzyskał je dopiero 1 stycznia 2000 roku, dzięki usilnym staraniom władz samorządowych. Mimo takiego obrotu spraw, Kosów wciąż się rozwijał. Oddanie w 1887 roku do użytku linii kolejowej Siedlce–Małkinia znacznie ożywiło handel w tej miejscowości. Znajdowały się tutaj także dwa folwarki.

Inną ciekawą i barwną postacią w historii gminy był „Feliks Bartczuk – ostatni weteran powstania styczniowego" przypomniany w tak zatytułowanej monografii Jacka Odziemczyka i Artura Ziontka. Umierając był już ostatnim czynnym uczestnikiem walk z 1863 roku. Zanim zakończył swe długie życie (1846-1946) był jeszcze żołnierzem Armii Krajowej. Słynął ze swojej odwagi i patriotyzmu, a także przywiązania do symboliki narodowej. Bartczuk nawet w czasie II wojny światowej chodził w umundurowaniu powstańczym. Według źródeł historycznych miał mawiać: „Niech ludzie widzą, że idzie polski oficer. Może podtrzyma to ich na duchu, bo Najjaśniejsza Rzeczpospolita Polska musi odzyskać niepodległość". Ciekawostką jest, że nie nosił pełnego umundurowania, celowo nie zakładając czapki w obawie przed tym, że ktoś mu ją zrzuci z głowy profanując orła znajdującego się na nakryciu głowy. Dzięki wręcz obsesyjnemu patriotyzmowi, Bartczuk stał się inspiracją dla wielu rodaków i wkrótce postacią legendarną – symbolizującą wolność i niepodległość.

Centrum Kosowa po bombardowaniu

Mieszkańcy Kosowa przed II wojną światową

Znacznemu napływowi Żydów na tereny gminy z drugiej połowy XIX wieku towarzyszył początek rzemiosła i pojawienie się takich zawodów, jak szewc, krawiec czy kowal. Były okresy w historii, że ludność żydowska stanowiła przeważającą większość na tym obszarze. To sprawiło, że Kosów Lacki stał się bardzo zróżnicowaną gminą. Polska ludność katolicka zajmowała się od zawsze uprawą roli, Żydzi natomiast parali się przede wszystkim handlem i przemysłem. Charakterystyczną pozostałością po żydowskiej obecności na tych terenach jest centrum Kosowa z gęstą zabudową kamieniczek, do których wejścia znajdują się bezpośrednio z ulicy. W czasie wojny, na terenie miasta, Ernest Gramms (starosta powiatu sokołowsko-węgrowskiego) utworzył getto dla ludności żydowskiej z Kosowa i okolic. Tragiczny koniec miejscowych Żydów miał miejsce w obozie zagłady w Treblince w latach 1942-1943 (patrz: zabytki i miejsca warte zwiedzenia). Niektórym z nich udało się co prawda zbiec, jednak były to pojedyncze jednostki.

Lata międzywojenne

Podczas II wojny światowej i okupacji hitlerowskiej sam Kosów oraz okoliczne miejscowości poniosły duże szkody. Wiele budynków zostało zbombardowanych i zniszczonych przez niemieckie lotnictwo. Mimo to do dziś zachowało się wiele cennych zabytków. Gmina może pochwalić się naprawdę bogatą kolekcją miejsc wartych zwiedzenia.

Dawny dworzec PKP w Kosowie

Centrum Kosowa – lata 40-te przed bombardowaniem

ZABYTKI I MIEJSCA WARTE ZWIEDZENIA

Kościół pw. Narodzenia Najświętszej Maryi Panny w Kosowie Lackim

Jest to budowla z jedną z najpiękniejszych świątyń nie tylko w powiecie, ale i całym województwie. Wspaniały monumentalny kościół murowany w stylu neogotyckim został wzniesiony w latach 1907-1924 dzięki staraniom ówczesnego proboszcza parafii, księdza Antoniego Surackiego, a także jego następcy księdza Pawła Skwary. Za projekt był natomiast odpowiedzialny Józef Pius Dziekoński. Kościół jest dominantą architektoniczną miasta, widoczną nawet ze znacznych odległości. Niestety budowla uległa częściowemu zniszczeniu w wyniku działań zbrojnych podczas II wojny światowej. Po jej zakończeniu dokonano remontu świątyni (na wniosek parafian), który trwał do 1951 roku. Po drugiej stronie ulicy, centralnie naprzeciw kościoła, znajduje się murowana plebania, która powstała w 1958 roku.

Kościół w Kosowie Lackim od frontu

W latach 1998-2001 plebania uległa rozbudowie. Co ciekawe, to właśnie tutaj odkryto w 1964 roku obraz słynnego El Greco z XVI wieku. „Ekstaza św. Franciszka", bo taki tytuł nosi dzieło, zachowało się w złym stanie. Po latach konserwacji, pod koniec 2004 roku została otworzona ekspozycja obrazu w Muzeum Diecezjalnym w Siedlcach. Wedle dokumentu Nuncjatury Apostolskiej wciąż pozostaje jednak własnością parafii Kosów Lacki. Warto odnotować, że jest to jedyne dzieło hiszpańskiego mistrza, jakie możemy zobaczyć w Polsce.

Wnętrze kościoła

Kościół w Kosowie Lackim od tyłu

Dwór w Nowej Wsi

Zespoły dworsko-parkowe w Nowej Wsi i Tosiach

Na terenie gminy zachowały się charakterystyczne dla budownictwa dworkowego zachodniego Podlasia zespoły dworsko-pałacowe. Rezydencja w Nowej Wsi, znajdująca się przy stadninie koni, została pięknie odrestaurowana, a położony przy niej park dodaje jej uroku. Niestety posiadłość w Tosiach znajduje się w gorszym stanie, choć także jest wartościowym obiektem zabytkowym.

Drewniany młyn w Jakubikach

Kilka kilometrów za Kosowem Lackim w stronę Treblinki mieści się zabytkowy młyn wodny, zbudowany w 1946 roku. Budowla jest zadbana i znajduje się w bardzo dobrym stanie. Warto odnotować, że tego typu młyny należą dziś do rzadkości. Młyn w Jakubikach jest obecnie młynem elektrycznym.

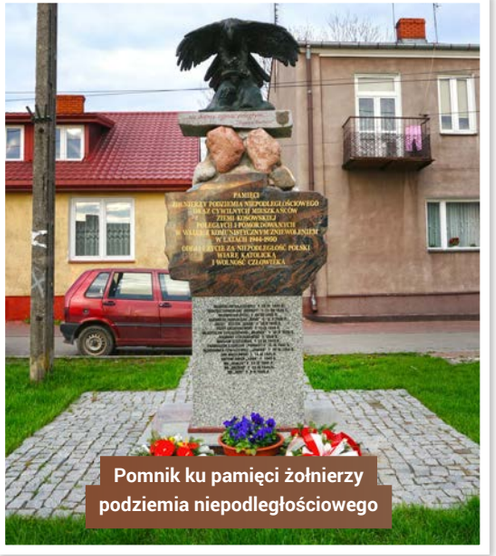
Młyn w Jakubikach

Pomniki

W Kosowe Lackim w centrum miasta znajdują się trzy pomniki upamiętniające historyczne postacie oraz ważne wydarzenia. Na wysepce jednego ze skrzyżowań mieści się obelisk poświęcony marszałkowi Józefowi Piłsudskiemu. Niedaleko niego wzniesiono pomnik pamięci żołnierzy podziemia niepodległościowego oraz cywilnych mieszkańców ziemi kosowskiej poległych i pomordowanych w walce z komunistycznym zniewoleniem w latach 1944-1950. Na monumencie wyryta jest sentencja Zbigniewa Herberta: „...nie dajmy zginąć poległym...", a poniżej niej: „oddali życie za niepodległość Polski, wiarę katolicką i wolność człowieka". Na samym dole umieszczono z kolei listę szesnastu zasłużonych żołnierzy oraz mieszkańców Kosowa. Ostatnim pomnikiem jest ten poświęcony żołnierzom kampanii wrześniowej oraz członkom ruchu oporu poległym w obronie ojczyzny w latach 1939-1944. Został on wzniesiony we wrześniu 1968 roku, a na pamiątkowej tablicy napisano: „ofiarom hitlerowskiego barbarzyństwa oraz poległym w walce składa hołd miejscowe społeczeństwo: Kosów Lacki, Chruszczewka, Skibniew, Guty, Ceranów".

Pomnik Józefa Piłsudskiego

Pomnik ku pamięci żołnierzy podziemia niepodległościowego

Pomnik ku czci żołnierzy kampanii wrześniowej

Kapliczka św. Jana Nepomucena w Kosowie Lackim

Kapliczka św. Jana Nepomucena w Wólce Okrąglik

Kapliczki i figury

Na terenie gminy można zobaczyć wiele kapliczek i przydrożnych figur. Wzniesiona w XIX wieku dwukondygnacyjna kapliczka w Wólce Okrąglik, z mieszczącą się w jej środku rzeźbą św. Jana Nepomucena, jest prawdopodobnie najstarszym obiektem we wsi. Kapliczka znajduje się na kwadratowej podstawie, na czterech filarach podtrzymujących ostrosłupowy daszek ze sterczynami w narożach. Między filarami stoi drewniana, niemalowana, ok. 40-centymetrowa rzeźba Nepomucena. Jeszcze starszymi kapliczkami, bo z XVIII wieku, są te z drewnianymi figurami Chrystusa Frasobliwego i św. Jana Nepomucena w Kosowie Lackim. Ta druga znajduje się w narożniku fragmentu ogrodzenia pozostałości parku dworskiego – okalającego obecnie stadion sportowy. Bardzo oryginalną, kilkubryłową budowlą jest murowana kapliczka w Chruszczewce Włościańskiej, a swój urok posiada także drewniana kapliczka słupowa w Maliszewie Starej.

Muzeum Walki i Męczeństwa w Treblince

Muzeum to jest jednym z najbardziej znanych zabytkowych obiektów na terenie całego powiatu. Wizyta w Treblince jest przystankiem niemal obowiązkowym w harmonogramie wyprawy każdego turysty. Miejscowość ta, będąca podczas II wojny światowej miejscem mordu tysięcy ludzi, dotyczy jednego ze smutniejszych, ale i najważniejszych epizodów w historii Polski.

Obóz zagłady został tutaj zbudowany przez Niemców w połowie 1942 roku obok istniejącego już obozu pracy (powstał latem 1941 roku, zlikwidowano go w lipcu 1944 roku). Zbudowano go w ramach projektu „Akcja Reinhard", czyli planu likwidacji ludności żydowskiej. Pierwsza załoga obozu w Treblince liczyła ok. 30-40 Austriaków i Niemców zajmujących kierownicze stanowiska oraz ponad setkę strażników im podległych. Ludzie podejmujący pracę w obozie musieli podpisać dokument, w którym obiecywali milczeć i zachować ścisłą tajemnicę państwową. Pierwszy transport więźniów z getta warszawskiego datowany jest na 23 lipca 1942 roku. Żydzi przywożeni do Treblinki byli różnego pochodzenia. Zsyłano tu Polaków, Czechów, Greków, Rosjan, a nawet Niemców i Austriaków. Dzienny transport dostarczał ok. 6000 więźniów do obozu. Liczba ta jednak bardzo szybko wzrastała. Statystyki podają, że już do połowy września do Treblinki wywieziono w sumie 241 tysięcy ludzi! Szacuje się, że w obozie zginęło łącznie 800 tysięcy ludzi.

Pomnik Centralny w Treblince

Na pamiątkowych kamieniach wyryte są nazwy miejscowości, z których pochodziły ofiary

Drogowskaz do Muzeum

Mordów dokonywano za pomocą gazów spalinowych w specjalnych komorach gazowanych. Budowano także specjalne ruszty, na których palono zwłoki, aby jak najlepiej zatrzeć ślady zbrodni. Więźniowie wielokrotnie próbowali uciekać z transportów do obozu. Do uciekinierów strzelano, stąd też widok szlaków kolejowych pełnych trupów nikogo nie dziwił. Rannych dobijali niemieccy żołnierze z pobliskich posterunków. Więźniowie próbowali też ucieczek z samego obozu: przez podkopy lub kamuflowanie się w transportach z odzieżą. Niewielu udawało się zbiec. Ci, których złapano najczęściej umierali w męczarniach. Po roku istnienia obozu wybuchło w nim powstanie. Więźniowie, choć zdeterminowani, działali raptownie i chaotycznie. Na dodatek nie udało im się zmobilizować wszystkich do akcji. Część przebywających w obozie skazańców, wykończona fizycznie i psychicznie, pozostała bierna. Na domiar złego Niemcy ściągnęli z okolicznych posterunków posiłki, dzięki którym udało im się szybko stłumić powstanie. Zbiec udało się blisko 200 więźniom z łącznej liczby 840 ludzi przebywających w tamtym czasie w obozie.

Po stłumieniu buntu zaczęto powoli likwidować obóz. Ostatecznie nastąpiło to 23 lipca 1944 roku. Większość z obecnych wtedy w Treblince 550 więźniów rozstrzelano w pobliskich lasach. Potem Niemcy zniszczyli całą dokumentację, aby nikt nie odkrył ich obecności w tym miejscu, a na koniec spalili baraki. Po wojnie wielu byłych więźniów z Treblinki opublikowało swoje wstrząsające wspomnienia z pobytu w tym obozie. Do najsławniejszych ofiar obozu należał pisarz i pedagog Janusz Korczak. Od 1964 roku tereny obydwu obozów (pracy i zagłady), żwirownia (nazywana „Czarną Drogą", która prowadziła od jednego obozu do drugiego) oraz obszar dookoła nich tworzą Muzeum Walki i Męczeństwa w Treblince. Jest to oddział Muzeum Regionalnego z siedzibą w Siedlcach. Obóz Zagłady upamiętnia 17 tysięcy bloków kamiennych. Liczba ta symbolizuje maksymalną liczbę osób, która mogła być zamordowana w komorach gazowych Treblinki jednego dnia. Na części z 216 kamieni umieszczono nazwy miejscowości, z których przywożono Żydów. Całe pole kamieni, obejmujące ok. 22 tysięcy m2, zostało zabetonowane, aby chronić znajdujące się tam prochy. Męczeństwo więźniów symbolizuje Pomnik Centralny zbudowany z bloków granitowych. Bloki te nawiązują swym ułożeniem do Ściany Płaczu w Jerozolimie. Przed pomnikiem został ustawiony głaz z napisem „Nigdy więcej" w sześciu językach (niemieckim, polskim, jidysz, hebrajskim, rosyjskim i francuskim). Za Pomnikiem Centralnym ustawiono drugi poziomy pomnik, z brył stopionego bazaltu, będących symboliką palonych zwłok. Z kolei o Karnym Obozie Pracy Treblinka I (gdzie zginęło ok. 10 000 Polaków i Żydów) przypomina zaprojektowany przez prof. Franciszka Starynkiewicza nieregularna ściana z czerwonego piaskowca o długości 12 m. Stojące nieopodal krzyże wskazują natomiast miejsca, gdzie dokonywano masowych rozstrzeliwań i pochówków więźniów.

W mieszczącym się przy parkingu nowym budynku można obejrzeć wystawę pamiątek, które znaleziono na terenie obozu. Muzeum jest czynne codziennie od 9 do 18.30 (za wyjątkiem świąt Wielkanocnych i Bożego Narodzenia), a dobrowolna opłata za wstęp na jego teren wynosi 6 zł. Dyrekcja muzeum prowadzi statystyki odwiedzin, z których wynika, że rokrocznie do Treblinki przyjeżdża ok. 50 tysięcy turystów.

CITY AND MUNICIPALITY KOSÓW LACKI

Municipality lies on north-western part of Sokołów district. Almost 6400 inhabitants are living on area of 200 square kilometres, divided into 29 villages and the town of Kosow Lacki. The municipality borders with other municipalities as: Małkinia Gorna, Sterdyń, Sokołów Podlaski, Sabnie, Stoczek and Miedzna. North-eastern part of this area is covered by Bug Landscape Park, which makes up to 27,2% of the municipality area, being at once most valuable area of the municipality in terms of nature. Finding a place to stay is not a big deal here due to good offer of agrotourist centers.

HISTORICAL BACKGROUND

The turn of the thirteenth and fourteenth century was a disastrous time for the municipality Kosów Lacki, when long-lasting and debilitating fighting for these lands took place. This made the settlement almost completely destroyed. The population of this area was plagued by invasions of Jacwings and Prussians, later also by Lithuanians (Kosów later was completely burned down as a result of Swedish invasion in the 18th century).Finally, in the XIV century even Teutonic Knights reached here, as a result area of Kosów went to Grand Duchy of Lithuania. This condition persisted (with short breaks) until the conclusion of the Polish-Lithuanian Union in 1569 that made the lands of municipality being inhabited again.

Thanks to King Stanisław August Poniatowski in 1778 Kosów received city rights. Unfortunately, these laws were taken shortly after by tsarist ukase in 1989 as a punishment for participating in the January upraising. City rights were regained only on January 1, 2000, due to strenuous efforts of local authorities.

A significant influx of Jews in second half of the 19th century was accompanied with appearance of such professions as shoemaker, tailor or blacksmith. There were periods in the history of the municipality when the Jewish municipality constituted majority in this area. This made Kosów Lacki very diverse municipality. During the World War II Ernest Gramms, the County Executive created a ghetto for Jewish population from Kosów and adjacent areas. The tragic end of local Jews took place in Treblinka extermination camp (see: the monuments and paces to visit).

Kosów and the surrounding villages suffered heavy damage during World War II and the Nazi occupation. Many buildings were bombed and destroyed by Luftwaffe. Apart from this, still, to this day many valuables monuments have retained. The municipality can offer a truly rich collection of places to visit.

MONUMENTS AND PLACES WORTH SEEING

Neo-Gothic style church in Kosów Lacki

A great, monumental church in neo-Gothic style was built between 1907-1924 as a result of efforts of the parish priest Anthony Suracki, as well as his successor Paul Skwara. The church is an architectural dominant of the city, visible even from great distances. Unfortunately, the building was partly destroyed by military actions during World War II. After the war, the temple was renovated (at the request of parishioners).

Across the street just in front of the church, a brick rectory is placed, which was established in 1958. It is here that the famous El Greco painting from XVI century was discovered. The painting is named “Ecstasy of St. Francis” and it has preserved in very poor condition. After years of maintenance, in late 2004, the painting was finally presented at the Diocesan Museum in Siedlce.

The park and manor complexes in Nowa Wieś and Tosie

In the area of municipality remained park and manor complexes with characteristic construction for western Podlasie. A residence in Nowa Wieś, located at the stud far, was beautifully restored and a park located nearby enhances even more the beauty of this place. Unfortunately, the property in Tosie, although being also a valuable historical monument, is in much worse condition.

Wooden mill in Jakubiki

A few kilometres from Kosów Lacki in the direction of Treblinka is located a historic water mill, built in 1946. The building is well-maintained and in very good condition. It is noteworthy that such type of mill is very rare nowadays. The mill in Jakubiki is currently electric mill.

Monuments

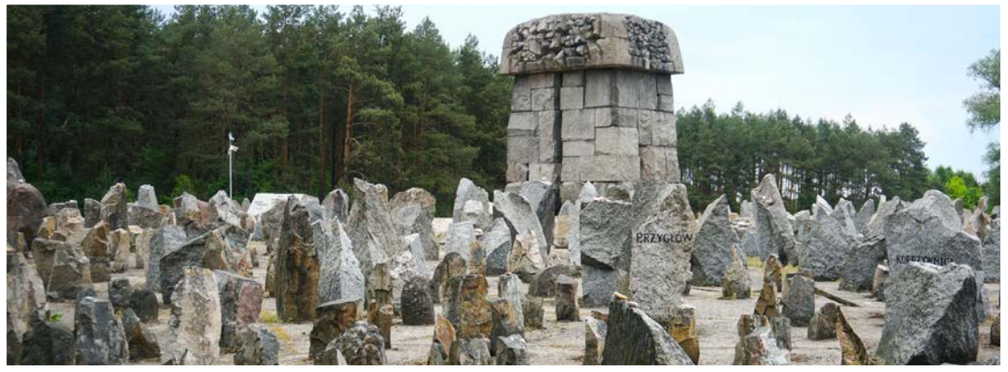
In the city center of Kosów Lacki are located three monuments to commemorate historical figures and important events. On the one of intersections is located obelisk dedicated to marshal Joseph Piłsudski. Not far from it a monument was built in memory of soldiers of the independence underground and civilians killed and murdered during fight against communist enslavement. The last monument is dedicated to the soldiers of the September Campaign and members of resistance movement who died in defense of their homeland.

Shrines and figures

In the area of municipality it is possible to see many roadside shrines and figures. The oldest facility in Wólka Okrąglik is probably a two-storey chapel with sculpture of St. John Nepomucen, built in the 19th century. Even older chapels, originating from XVII century can be seen in Kosów Lacki, one of them contains the statue of Christ and the second – sculpture of St. John Nepomucen. A very original building is the chapel in Chruszczewka Włościańska and another very charming wooden shrine can be found in Maliszewa Stara.

Museum of struggle and Martyrdom in Treblinka

Treblinka during the World War II was a place of genocide.

The death camp was built here by Germans in mid-1942 next to existing labour camp (formed in 1941, liquidated in July 1944). It was built as a part of "Operation Reinhard", which was a plan of liquidation of Jewish population. The first transport of prisoners from Warsaw Ghetto is dated on July 23, 1942 year. Jews sent to Treblinka were many, different origins as Poles, Czechs, Greeks, Russians and even Germans and Austrians.

Daily transport delivered approx. 6 000 prisoners, this number, however rapidly increased. Statistics show that already by mid-September number of deported to Treblinka was up to 241 000 people! It is estimated that in total in the camp were killed 800 000 people.

Murder was carried out by means of exhaust gases in special chambers. Also, special grates were built designed for burning the corpses in order to erase the traces of crime. The prisoners often tried to escape during transports to camp, but for most of them were shot, hence the view of railway routes full of corpses did not surprise anybody. After a year of existence of the camp, the uprising broke out. The prisoners, although mobilized acted quickly and chaotically. The uprising was quickly quelled. Almost 200 prisoners managed to escape from a total number of 840 staying in the camp at that time.

As a result of that, the camp was liquidated on July 23, 1944. Since 1964 areas of both camps: labour and extermination, and also the area of cemetery, are part of the Museum of Struggle and Martyrdom in Treblinka. It is a branch of the Regional Museum having its head office in Siedlce. There are placed 17 000 stone blocks. On 216 stones are written names of places, from which Jews were brought here. The whole field of stones, covering the area of approx. 22 000 m² was concreted to protect ashes contained therein. The monument built of granite block symbolizes martyrdom of prisoners. These blocks refer to the Wailing Wall in Jerusalem. In front of the monument, a stone is set with writing on it which says "Never Again" in six languages (German, Polish, Yiddish, Hebrew, Russian and French). In a new building located near a parking lot it is possible to see an exhibition of memorabilia that were found in the camp. The museum opens every day at 9 and closes at 18:30 (excluding the Easter and Christmas time), a voluntary entrance fee is 6 PLN.

DIE STADT UND GEMEINDE KOSÓW LACKI

Die Gemeinde Kosów Lacki liegt im Nord- Westen des Sokołowski Kreises. Sie hat fast 6400 Einwohner die in 29 Dörfern und der Stadt Kosów Lacki leben. Die Fläche der Gemeinde gleicht 200 Quadratkilometern. Das Gelände grenzt an die Gemeinden: Małkinia Górna, Sterdyń, Sokołów Podlaski, Sabnie, Stoczek und Miedzna. Der nord- östliche Teil dieses Gebietes gehört zum Nadbużański Landschaftspark, der 27,7 Prozent der Fläche der Gemeinde ausmacht. Der Landschaftspark ist der wertvollste Naturlebensraum der Gemeinde. Man kann hier aber auch problemlos einen Übernachtungsplatz finden, denn es gibt eine reiche Auswahl an Ferienhöfen.

GESCHICHTLICHE ÜBERSICHT

Die Wende vom XIII zum XIV Jahrhundert war eine Fatale Zeit in der Geschichte der Gemeinde. Sie war von langanhaltendet, verwüstenden Kämpfen um das Land geprägt. Die Einwohner wurden oft von den Jaćwingen und Preusen und später auch den Litauern überfallen. Darauf hin gelang Kosów Lacki unter die Verwaltung des Großen Litauischen Fürstentums. So war es bis zum Schließen der polnisch- litauischen Union 1569.

Dank dem König Stanisław August Poniatowski bekam Kosów 1778 die Stadtrechte. Leider wurden diese schnell vom Zaren abgenommen, als Strafe für die Teilnahme am Januaraufstand. Kosów Lacki hat die Stadtrechte erst im Jahr 2000 dank starken Bemühungen der Kommunalverwaltung wiederbekommen.

Dem beachtlichen Zustrom von Juden im XIX Jahrhundert folgte das Auftauchen solcher Handwerke und Berufe wie Schuster, Schneider oder Schmiede. Es war eine Zeit in der Geschichte, in der das jüdische Volk die Absolute Mehrheit der Bevölkerung in der Gemeinde ausmachte.

Dies trat dazu bei, dass Kosów Lacki eine differenzierte Gemeinde wurde. Während des II Weltkriegs erstellte der Landrat ein Getto für Juden in Kosów Lacki. Das tragische Ende fanden die jüdischen Einwohner der Gemeinde im Todeslager Treblinka in den Jahren 1942-1943 (siehe Sehenswürdigkeiten und interessante Plätze).

Während des II Weltkriegs und der Hitlerbesatzung wurde ein Großteil von Kosów Lacki und den Nachbarorten durch Bomben zerstört. Trotzdem haben sich einige Sehenswürdigkeiten bis heute erhalten.

SEHENSWÜRDIGKEITEN UND INTERESSANTE PLÄTZE

Die Gemauerte neugotische Kirche in Kosów Lacki

Die prachtvolle Kirche wurde in den Jahren 1907- 1924 dank den Bemühungen des Pfarrers Antoni Suracki und seines Nachfolgers Paweł Skwara erbaut. Die Kirche ist das vorherrschende architektonische Merkmal der Stadt, die sogar aus großen Entfernungen zu sehen ist. Leider wurde das Gebäude zum Teil im II Weltkrieg zerstört. Es wurde aber renoviert. An der anderen Straßenseite steht ein gemauertes Pfarrhaus aus dem Jahre 1958. Hier wurde 1964 das berühmte Gemälde von El Greco „Die Ekstase des Heiligen Franciscus" aus dem XVI Jahrhundert entdeckt. 2004 wurde das Gemälde im Diözesanmuseum in Siedlce ausgestellt.

Die Hof- Parkanlagen in Nowa Wieś und Tosie

Binnen der Gemeinde haben sich, für den Westen von Podlasie (Podlachie) typische, hofbauten erhalten. Die Residenz in Nowa Wieś, die sich an einem Gestüt befindet, wurde komplett restauriert. Die Länderei mit dem Hof in Tosie ist Leider in einem viel schlechterem Zustand. Trotzdem ist es ein sehenswertes Objekt.

Die hölzerne Mühle in Jakubiki

Ein paar Kilometer hinter Kosów Lacki in Richtung von Treblinka befindet sich eine Wassermühle aus dem Jahr 1946. Das Gebäude ist gepflegt und in einem guten Zustand. Solche Mühlen sind heutzutage sehr selten. Die Mühle in Jakubiki funktioniert immer noch, wird aber elektrisch betrieben.

Denkmäler

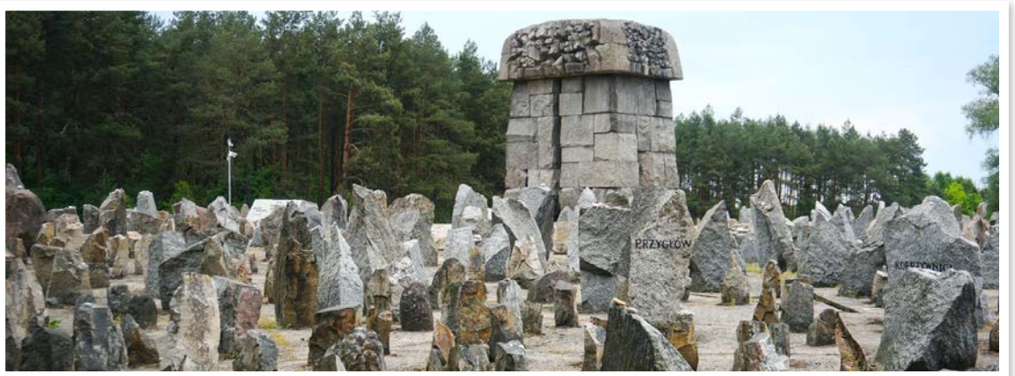
Im Zentrum von Kosów Lacki gibt es drei Andenken an bedeutende Figuren aus der Geschichte oder wichtige Ereignisse. An einer Kreuzung befindet sich ein Obelisk der Józef Piłsudski gewidmet wurde, unweit welchem wir ein Andenken an die Soldaten und Zivilisten die in den Unabhängigkeitskämpfen fielen. Das letzte Denkmal wurde den Soldaten der Septemberkampagne und den Anhängern der Widerstandsbewegung gewidmet die in den Jahren 1939- 1944 starben.

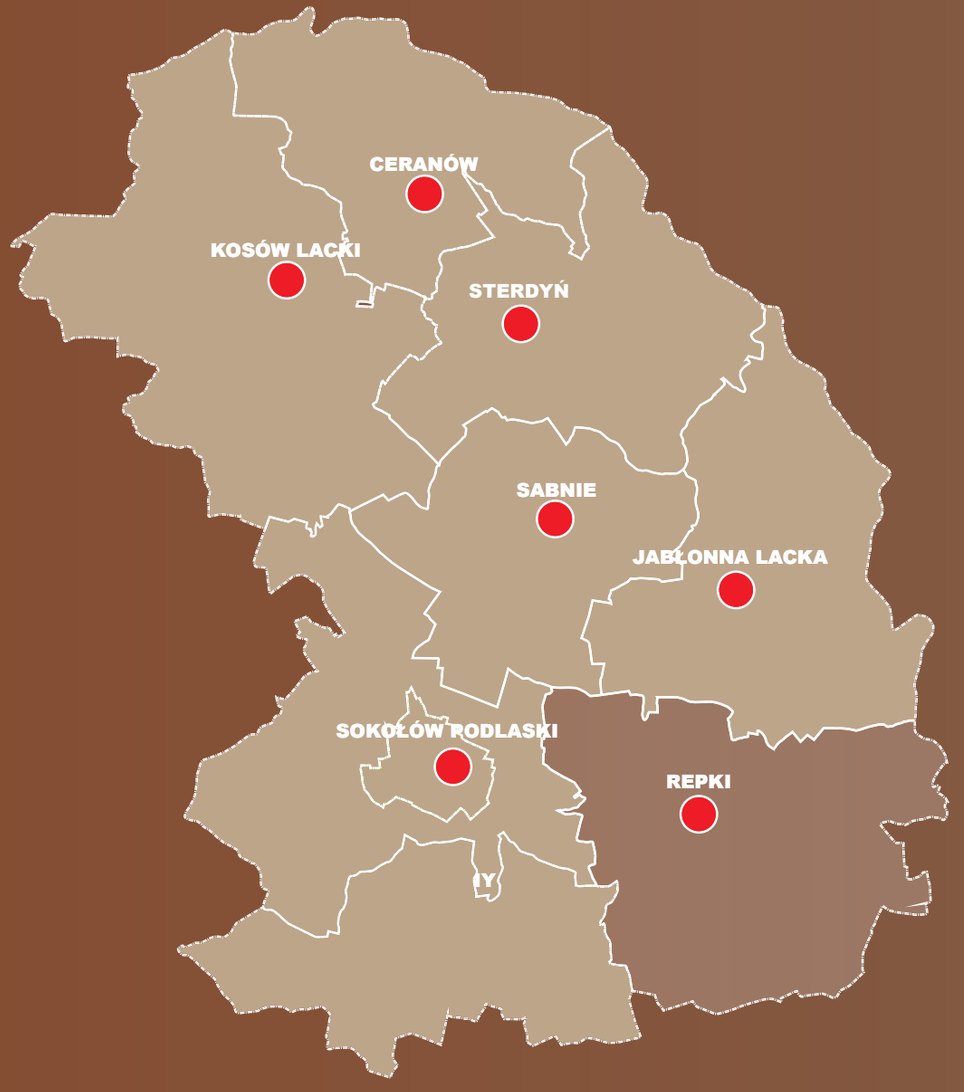
Bildstöcke und Skulpturen

In der Gemeinde lassen sich viele Bildstöcke und Skulpturen an den Straßen finden. In Wółka Okrąglik wurde XIX ein Bildstock mit zwei Etagen aufgestellt, der im Inneren eine Jan Nepomucen Skulptur verbirgt. Es ist wahrscheinlich das älteste Objekt im Dorf. Noch älter sind aber sind aber die Bildstöcke in Kosów Lacki die aus dem XVIII Jahrhundert stammen. Sie zeigen Christus den Schmerzensmann und wieder Jan Nepomucen. Einzigartige Objekte sind auch der gemauerte Bildstock in Chruszewka Włościańska und der Säulenbildstock in Maliszewa Stara.

Das Museum des Kampfes und des Martyriums in Treblinka

Treblinka war während des II Weltkriegs ein Ort des Mordes Tausender Menschen. Das Vernichtungslager wurde von Nationalsozialisten im Jahr 1942, neben dem schon existierendem Arbeitslager erbaut. Es wurde im Rahmen des Projektes „Aktion Reinhard", also des Plans der Vernichtung des jüdischen Volkes, erbaut. Der Erste Transport von Gefangenen aus dem Warschauer Getto wird auf den 23 Juli 1942 datiert. Die Juden wurden aus verschiedenen Orten nach Treblinka gebracht: aus Tschechien, Polen, Griechenland, Russland, Deutschland oder Österreich. Der tägliche Transport glich 6000 Menschen. Diese Zahl wuchs aber sehr schnell. Laut Statistiken wurden in Treblinka 800 Tausend Menschen ermordet. Dazu dienten Gase die in Gaskammern eingesetzt wurden. Es wurden sogar spezielle Gerüste gebaut auf denen die Leichen der Gefangenen verbrannt wurden, um die Spuren der Morde zu vernichten. Die Gefangenen haben versucht, während der Transporte zu entkommen, was aber mit einer sofortigen Exekution bestraft wurde. Nach einem Jahr brach im Lager ein Aufstand dank dem 200 Gefangenen die Flucht gelungen ist. Nach diesem Ereignis wurde das Lager langsam geschlossen. Letztlich passierte das am 23 Juli 1944. Seit 1964 ist das Vernichtungs- und Arbeitslager das Museum des Kampfes und des Martyriums in Treblinka. Es ist ein Teil des Regionalmuseums in Siedlce. Es befinden sich hier 17 Tausend Steinblöcke. Auf 216 Steinen wurden die Namen der Orte von denen die Gefangenen kamen, aufgeschrieben. Das ganze Steinfeld, das 22 Tausend Quadratmeter umfasst, wurde zubetoniert, zum Schutz, der sich dort befindenden, Aschen. Das Martyrium der Gefangenen wird von einem Denkmal aus Granit symbolisiert, das mit seinem Aussehen an die Klagemauer in Jerusalem erinnert. Vor dem Denkmal steht ein Fels mit der Aufschrift „Nie wieder" in sechs Sprachen (Deutsch, Polnisch, Jiddisz, Hebräisch, Russisch und Französisch). In dem sich nahe am Parkplatz befindendem neuem Gebäude kann man die Ausstellung von Andenken, die im Lager gefunden wurden, besichtigen. Das Museum ist Täglich von 9- 18 Uhr geöffnet (außer Ostern und Weihnachten) und der Eintritt kostet 6 zł.

GMINA REPKI

www.**repki**.pl
e-mail: gminarepki@list.pl

Gmina Repki jest położona we wschodniej części powiatu sokołowskiego. Graniczy z gminami: Bielany, Drohiczyn, Jabłonna Lacka, Korczew, Paprotnia, Sabnie i Sokołów Podlaski. Ludność gminy Repki liczy ok. 5900 mieszkańców. W granicach administracyjnych gminy zlokalizowane są 42 miejscowości (41 sołectw, Bałki nie mają bowiem statusu sołectwa). Powierzchnia tych terenów to 168,79 km^2, z czego 80% stanowią użytki rolne. Lasy zajmują 15%, a pozostałe grunty 5%. Gmina jest położona na wysoczyźnie morenowej. Powierzchnia terenu jest pofalowana, a najwyższe wzniesienia (do 190 m n.p.m.) występują w zachodniej i południowej części gminy.

Charakterystyczną formą ukształtowania powierzchni w gminie jest fragment skarpy doliny Bugu. W rejonie miejscowości Frankopol różnica poziomów pomiędzy dnem doliny a powierzchnią wysoczyzny przekracza 30 metrów. Gmina Repki jest położona w obszarze funkcjonalnym „Zielone Płuca Polski", a tereny przyległe do rzeki Bug to Nadbużański Park Krajobrazowy (powierzchnia 2694 hektarów). Tereny nadbużańskie objęte są siecią ekologiczną „Natura 2000" obejmującą obszar 838 hektarów (Dyrektywna Ptasia i Dyrektywna Siedliskowa). Ciekawostką florystyczną jest Rezerwat „Śnieżyczki" w lasach repkowskich.

Gmina Repki charakteryzuje się stosunkowo bogatym, czystym i nieskażonym środowiskiem przyrodniczym. Piękne krajobrazy i czyste naturalne środowisko oraz 2600 hektarów lasów dają możliwości wypoczynku, grzybobrania i polowań. W gminie znajduje się również cenne dziedzictwo kulturowe (liczne zabytki). Zachował się tu wiejski krajobraz kulturowy, co sprzyja rozwojowi agroturystyki. Turyści szukający tutaj miejsca na dłuższy pobyt mają spory wybór, jeśli chodzi o bazę noclegową. Warto odwiedzić także miejscowe zabytki: kościoły w Skrzeszewie, Szkopach, Rogowie, Sawicach i Wyrozębach czy też pięknie odrestaurowany dwór w Mołomotkach.

RYS HISTORYCZNY

Gmina Repki ma długą i bogatą historię. Na jej obszarze znajdują się pozostałości grodziska we Włodkach i cmentarzyska kurhanowe z Rogowa. Obszar ten w okresie formowania się państwa polskiego (podobnie jak inne gminy obecnego powiatu sokołowskiego) był terenem rywalizacji polsko-ruskiej, by w końcu trafić w granice Litwy. W 1569 r. wszedł w skład Polski w ramach wspólnego polsko-litewskiego państwa. Teren dzisiejszej gminy był także miejscem przenikania się osadnictwa polskiego (lackiego) i ruskiego. W dawnych Repkach i pobliskich okolicach zamieszkiwali chłopi pierwotnego pochodzenia ruskiego, którzy w 2. poł. XIX i na początku XX w. ulegli polonizacji przyjmując polską świadomość narodową (podobnie jak np. w gminach Sabnie, Jabłonna, Sterdyń). Z kolei właścicielami położonych tu folwarków byli zamożni przedstawiciele szlachty polskiej. Drobna szlachta natomiast dominowała w Wyrozębach i ich sąsiedztwie. W XV w. zaczyna także kształtować się rzymskokatolicka sieć parafialna, powstają świątynie w Skrzeszewie i Wyrozębach Podawcach. Obecny kościół skrzeszewski, który możemy dziś zwiedzać, powstawał w latach 1705–1733. Inicjatorem jego budowy był Stanisław Godlewski, kasztelan podlaski, który zmarł w 1709 roku. Nie dane było również ukończenie dzieła jego bratu Janowi, zmarłemu w 1717 roku. Ostateczny kształt kościołowi nadał siostrzeniec Godlewskich – Baltazar Ciecierski z żoną Anną z Gembickich. Kościół został uszkodzony na początku XIX wieku, ale Franciszek Obniski, poseł na sejm, pokrył koszty jego odrestaurowania w 1837 roku. Kościół odnawiano po uszkodzeniach na skutek działań wojennych w 1915 r.

Na XVI i XVII wiek datuje się powstanie cerkwi na terenie obecnej gminy Repki: w Rogowie i w Szkopach. Cerkiew w Rogowie w 1789 roku była w złym stanie, dlatego w jej miejsce właściciel miejscowości Adam Szydłowski razem z żoną Wiktorią Kuczyńską ufundowali nową drewnianą cerkiew pod wezwaniem św. Dymitra wraz z dzwonnicą. Parafia rzymskokatolicka pod wezwaniem św. Anny, którą w niemal niezmienionym kształcie można oglądać do dziś, została powołana w 1919 roku. Z kolei cerkiew w Szkopach powstała w 1644 roku. Ufundował ją Mieczysław Mleczko, dworzanin i sekretarz króla Władysława IV Wazy. Obecny kościół parafialny został wzniesiony w pierwszej połowie XIX wieku staraniem Antoniego Ciołkowskiego i jego żony Amelii z Piłsuckich.

Pierwsze spisane wzmianki o wsi Repki pochodzą z 1492 roku. Gmina została utworzona w 1864 roku. O organizacji gminnej możemy mówić natomiast w okresie Księstwa Warszawskiego (analogicznie jak w przypadku pozostałych gmin), kiedy tereny te w 1809 r. weszły w jego skład. Zapewne pierwszym wójtem repkowskim był Adam Szydłowski, do którego należały tutejsze dobra. Taki typ administracji faworyzował zamożną, świadomą szlachtę i był problemem dla rosyjskiego zaborcy. Dlatego w 1864 r. carskim ukazem wprowadzono nowy rodzaj gmin, funkcjonujący w ramach kolejnych powiatów, w tym powstałego z początkiem 1867 r. powiatu sokołowskiego.

Dawny dwór w Repkach

Warto przy tym dodać, iż tereny obecnej gminy Repki należały wówczas głównie do gminy Repki (w ówczesnych granicach) i gminy Wyrozęby. Po II wojnie światowej, w 1954 r. władze zlikwidowały gminy wprowadzając na ich miejsce gromady. Ten podział nie okazał się jednak sprawny administracyjnie, co spowodowało że od 1 stycznia 1973 wrócono do ponownego podziału gminnego. Reaktywowana więc została także gmina Repki, do której włączono także większość gminy Wyrozęby.

Warto wspomnieć jeszcze o początku okresu międzywojennego, ponieważ wydarzenia w gminie Repki miały spory wpływ na obecne granice naszego kraju. Ważną rolę w historii wojny polsko-bolszewickiej odegrał most na Bugu we Frankopolu. W dniach 18-19 sierpnia 1920 roku między Skrzeszewem a Frankopolem odbyła się bitwa o tenże most. Grupa Jazdy Ochotniczej majora Feliksa Jaworowskiego po wielogodzinnym boju odcięła drogę odwrotu trzem pełnym i trzem zdziesiątkowanym dywizjom bolszewickim, które musiały uciekać okrężną drogą przez Nur i Granne. Wydarzenia z tego czasu nazywa się „cudem nad Bugiem". Do niewoli trafiło ponad 1000 żołnierzy sowieckich, a Polacy zdobyli dodatkowo 15 armat, dziewięć karabinów maszynowych, cztery sztandary oraz spore ilości sprzętu i towarów. O bitwie przypominają w Skrzeszewie pomniki 212. Pułku Ułanów Lubelskich i Grupy Jazdy Ochotniczej (patrz: zabytki i miejsca warte zwiedzenia).

Pięć lat po zakończeniu II wojny światowej dramatyczne sceny rozegrały się również w Borychowie. 30 września 1950 roku w miejscowości tej w walce z komunistami zginęli żołnierze sokołowskiego patrolu 6. Brygady Wileńskiej Armii Krajowej. Oddziały Urzędu Bezpieczeństwa Publicznego i Korpusu Bezpieczeństwa Publicznego zlikwidowały oddział, w skład którego wchodzili: Arkadiusz Czapski „Arkadek", Józef Oksiuta „Pomidor", Władysław Strzałkowski „Władek" i Eugeniusz Welfel „Orzełek". Na pomniku w Borychowie, poświęconemu owej brygadzie, widnieje również nazwisko Mariana Borychowskiego, który w lutym 1951 roku został zamęczony przez komunistów w więzieniu przy ulicy Rakowieckiej w Warszawie za pomoc udzielaną partyzantom. Jego żona Czesława Borychowska została skazana przez Wojskowy Sąd Rejonowy w Warszawie na 10 lat pozbawienia wolności, córka Janina na 1,5 roku więzienia, pozostałe rodzeństwo wysłano do Domów Dziecka. Dopiero sąd III Rzeczpospolitej oddał sprawiedliwość tej rodzinie przyznając, że udzielając schronienia i pomagając partyzantom działała na rzecz polskiej niepodległości.

ZABYTKI I MIEJSCA WARTE ZWIEDZENIA

Pomnik poległych partyzantów 6. Brygady Wileńskiej Armii Krajowej w Borychowie

Wspomniane wcześniej wydarzenia z 1950 roku zostały oficjalne przypomniane w 2005 roku. Odsłonięto wtedy pomnik w Borychowie ku pamięci czwórki żołnierzy walczących z komunistami. Na obelisku widnieje napis: „Pamięci 6. Brygady Wileńskiej AK poległych 30.09.1950 r. w Borychowie w walce z komunistami: Arkadiusza Czapskiego ps. „Arkadek", Józefa Oksiuty ps. „Pomidor", Władysława Strzałkowskiego ps. „Władek", Eugeniusza Welfla ps. „Orzełek" oraz Mariana Borychowskiego zamęczonego przez komunistów w 1951 r. w więzieniu za pomoc udzieloną partyzantom. Oddali życie za niepodległość Polski i wolność człowieka". Marian Borychowski został w 2007 roku pośmiertnie odznaczony przez ówczesnego prezydenta Polski Lecha Kaczyńskiego Krzyżem Komandorskim Orderu Odrodzenia Polski. Pomnik został usytuowany na początku wsi, przy drodze do Wyrozęb, w bezpośredniej bliskości dawnego gospodarstwa Mariana i Czesławy Borychowskich. Postawiony został staraniem Fundacji „Pamiętamy", niezwykle zasłużonej instytucji w dziele przywracania pamięci o Żołnierzach Niezłomnych.

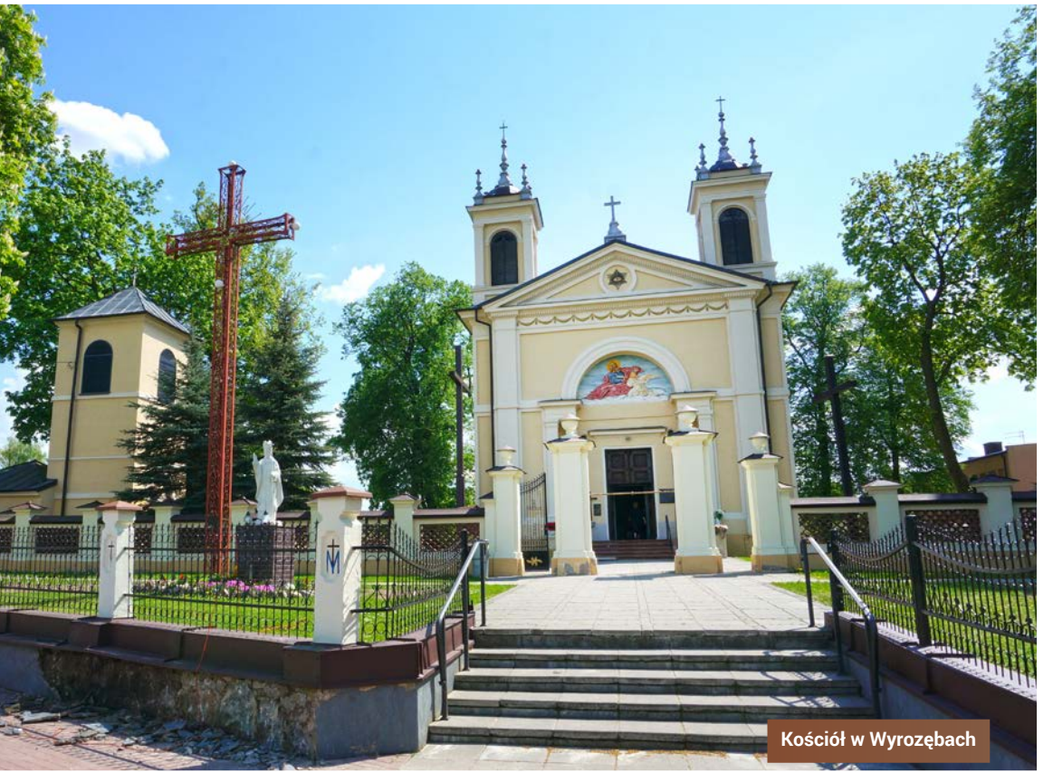
Pomniki poświęcone żołnierzom 212. Pułku Ułanów oraz Grupie Jazdy Ochotniczej walczącej w Skrzeszewie i Frankopolu w 1920 r.

Tuż po bitwie warszawskiej zwanej „Cudem nad Wisłą" bolszewicy wycofywali się w kierunku mostów i przepraw na Bugu. Dogodna przeprawa z mostem znajdowała się we Frankopolu, nieopodal Skrzeszewa. W dn. 18-19 sierpnia 1920 r. na oddziały bolszewickie uderzyła Grupa Jazdy Ochotniczej mjr. Feliksa Jaworskiego. 8 lat po bitwie jednostka kultywująca tradycje spod Skrzeszewa i Frankopola – 22. Pułk Ułanów Podkarpackich, postawił pomnik przy drodze Skrzeszew – Frankopol, poświęcony 212. Pułkowi Ułanów walczącemu w ramach GJO.

Z kolei na cmentarzu w Skrzeszewie w 1993 r. odsłonięto pomnik honorujący GJO i jej dowódcę Feliksa Jaworskiego. Z kolei w 1999 Publicznej Szkole Podstawowej w Skrzeszewie nadano imię 19. Pułku Ułanów Wołyńskich, który także został stworzony z części jednostek GJO biorących udział w tej bitwie.

Pomnik poległych partyzantów 6. Wileńskiej Brygady AK w Borychowie

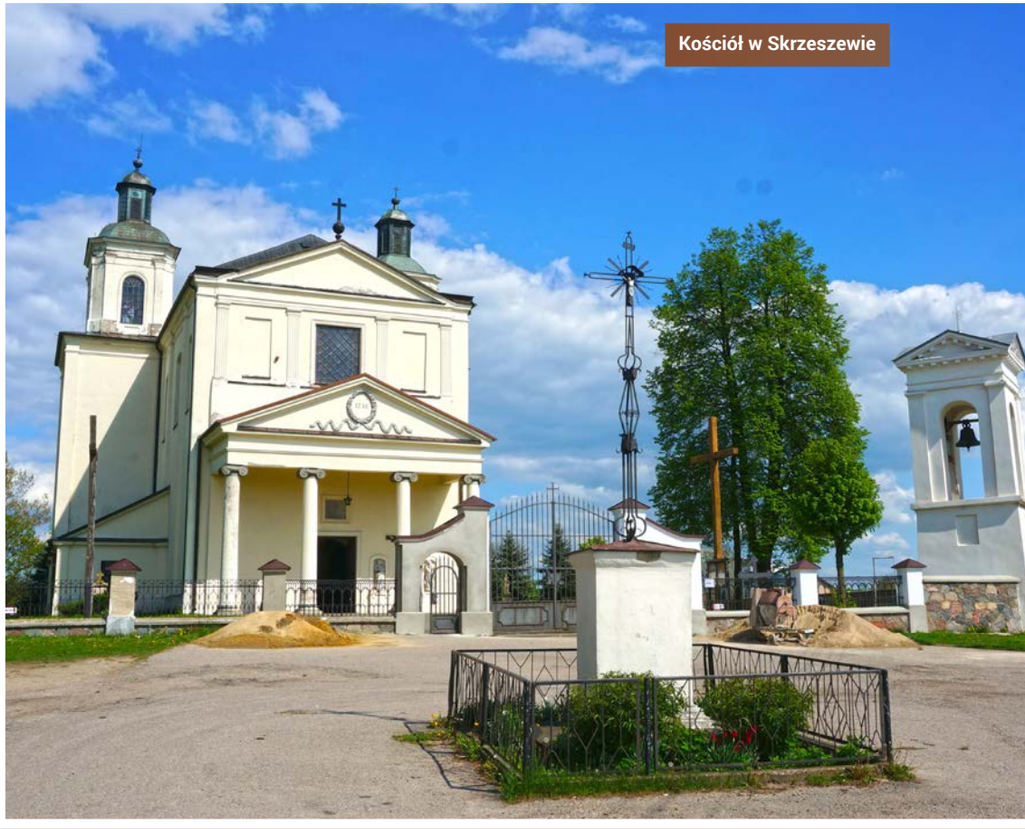
Kościół w Wyrozębach

Kościół pw. Świętej Trójcy w Wyrozębach Podawcach

Murowany z cegły i tynkowany kościół został zbudowany w latach 1858–1865 według projektu Henryka Marconiego. Budowę prowadzili Ludwik Jabłoński, budowniczy powiatu siedleckiego oraz ks. kanonik Julian Brześciański, na koszt Tadeusza Doria-Dernałowicza, właściciela klucza repkowskiego, jego córki Ewy i zięcia Seweryna. Pierwotny kościół drewniany został ufundowany w 1438 roku przez Marcina, Piotra i Pawła z Wyrozębów. Kolejny został wzniesiony pomiędzy 1700, a 1737 rokiem na koszt Franciszka Korybut-Woronieckiego i Joanny z Wyrozębskich. Obecny natomiast został konsekrowany w 1865 roku i nosi wezwanie św. Trójcy. Świątynia charakteryzuje się dwuprzęsłową nawą na rzucie prostokąta. Prezbiterium wyższe zamknięte jest półkolistą absydą, po bokach znajduje się zakrystia i składzik. Obok kościoła można zobaczyć dzwonnicę, plebanię, organistówkę i dawny szpital – Instytut Dobroczynności pw. św. Judy Tadeusza, wybudowany w latach 1862-1873.

Kościół pw. Świętego Stanisława Biskupa Męczennika w Skrzeszewie

Parafia skrzeszewska powstała między 1428, a 1431 rokiem. Obecny orientowany, murowany z cegły i tynkowany kościół zbudowany w latach 1705-1733 z fundacji starosty nurskiego i kasztelana podlaskiego Stanisława Godlewskiego. Po jego śmierci w 1709 roku, budowy podjął się jego brat, Jan Godlewski, podkomorzy nurski (do śmierci w 1717 roku). Kościół został dokończony przez Baltazara Ciecierskiego, stolnika drohiczyńskiego. Nawa kościoła (w stylu barokowo-klasycystycznym) jest prostokątna, czteroprzęsłowa, prezbiterium równej z nią szerokości, prostokątne, dwuprzęsłowe. Wewnątrz znajduje się cenne wyposażenie z XVIII wieku.

Kościół w Skrzeszewie

Kościół w Rogowie

Kościół pw. św. Anny w Rogowie

Obecny drewniany kościół parafialny o konstrukcji zrębowej pod wezwaniem św. Anny powstał na miejscu dawnej cerkwi pod wezwaniem św. Dymitra Męczennika. Cerkiew, jeszcze jako prawosławną ufundowała w 1546 r. ówczesna właścicielka Anna Ościkowa. Z początkiem XVII w. cerkiew przyjęła unię i w ten sposób funkcjonowała ok. 170 lat. Obecna świątynia została wybudowana w 1815 roku. W 1875 roku zamieniono ją na prawosławną cerkiew, a ówczesnego proboszcza Teodora Telakowskiego wydalono do Galicji. Dopiero po odzyskaniu niepodległości w 1918 roku kościół został rewindykowany katolikom, a 12 maja 1919 r. powstała tu parafia katolicka pod wezwaniem św. Anny. Obok świątyni znajduje się drewniana dzwonnica o konstrukcji słupowej z początków XIX wieku. Po drugiej stronie stoi drewniana plebania zbudowana w 1930 roku staraniem księdza Franciszka Osińskiego, proboszcza rogowskiego.

Kościół pw. Najświętszej Trójcy w Szkopach

Murowany z cegły na planie elipsy, tynkowany kościół budowany w latach 1807-1822. Jedyna, w stylu klasycystycznym, murowana w tym okresie cerkiew unicka na terenie obecnego powiatu sokołowskiego. Prezbiterium jest wydzielone wewnątrz, zakrystie znajdują się po bokach kościoła, nad którymi znajdują się loże. Pierwotna cerkiew erygowana w 1644 roku staraniem Mieczysława Mleczki. Obecna wystawiona staraniem Antoniego Ciołkowskiego. Parafia rzymsko-katolicka znajduje się w Szkopach od 1919 r., wcześniej funkcjonowała tu parafia prawosławna (1875-1915). Wnętrze zostało odrestaurowane w 1963 roku.

Przed II wojną światową funkcjonował w Szkopach także dwór, będący własnością rodziny Bujalskich. Obok starego dworku powstał nowy – drewniany, ale wyższy. Zbudowane zostały także budynki gospodarcze wybudowane z kamieni, na nowo urządzono też park oraz pogłębiono stawy. W 1944 roku majątek rozparcelowano, a w budynku dworu umieszczono szkołę podstawową.

Kościół w Szkopach

Kościół w Sawicach

Kościół w Sawicach pw. św. Jerzego

Dawniej była to cerkiew prawosławna pod wezwaniem Jerzego Męczennika i jako datę jej powstania uznaje się rok 1544. Sawice w XVI wieku były miejscem kultu św. Jerzego, który – jak głosi ludowa legenda – objawił się na drzewie. Po przyjęciu przez popa unii brzeskiej powstała w Sawicach parafia greko-katolicka. Kolejna drewniana cerkiew została wzniesiona w 1738 roku z fundacji Franciszki z Jezierskich i Jana Cieciszewskiego oraz Agnieszki z Cieciszewskich i Teofila Kossakowskiego. Wystawiona na nowo w 1815 roku na koszt Wiktorii z Kuczyńskich i Adama Szydłowskiego, starosty mielnickiego. Obecnie jest to kościół parafialny pod wezwaniem św. Jerzego wzniesiony w konstrukcji wieńcowej. Ołtarz główny zawiera ludowy obraz św. Jerzego na koniu z XVII w., uznawany za słynący łaskami. Obok stoi dzwonnica postawiona w 1930 r.

Dwór w Karskich

Dwór drewniany w Karskich

Dwór w Karskich to prawdopodobnie XVIII-wieczna karczma przeniesiona w 1912 roku z Krześlina (chociaż Katalog Zabytków Sztuki podaje, że z Brzozowa) przez rodzinę Głogowskich i gruntownie przebudowana. Niektóre źródła twierdzą, że dwór został wybudowany od podstaw, łącząc motywy architektury zakopiańskiej ze stylem „dworku polskiego". Przedostatnim właścicielem Karskich był Seweryn Głogowski, dyplomata pracujący na polskich placówkach w Anglii i Argentynie. Zginął podczas II wojny światowej, a dwór przejęła siostra Teresa Mittelstaedt. W latach świetności dworu (lata 20.) w ogrodowej altanie występował m.in. Mieczysław Fogg. Na występy zjeżdżała cała elita Warszawy. Po wojnie, do 1980 roku, mieściła się tam szkoła. Dwór rozebrano do podstaw i postawiono od nowa, trzymając się wiernie pierwowzoru. Wokół dworu jest park, a w nim aleja świerkowa oraz ponad 200-letnie lipy. W parku znajdziemy również brzozy brodawkowate, klon jawor odmiany purpurowej czy lipę srebrzystą.

Dwór murowany w Mołomotkach

W XVI w. Mołomotki były własnością rodziny Mleczków, następnie Anieli Pociej, a w 1753 r. nabył je Aleksander Chądzyński. Z początkiem XIX w. zostały odziedziczone przez Kobylińskich (Franciszka, następnie Ignacego). Wybudowali oni ok. poł. XIX wieku klasycystyczny murowany dwór w miejsce poprzedniego, drewnianego. Przeszedł on potem na własność Bogusławskich, a potem Karoliny Korycińskiej. Ostatnim właścicielem, któremu zabrano dwór po wojnie był Wacław Lipiński. Jest to budynek parterowy z mieszkalnym poddaszem oraz nowszymi przybudówkami od wschodu i zachodu. Wokół niego znajduje się park, z tarasu można obserwować stawy, sad i las. Nieopodal niego stała niegdyś gorzelnia i cegielnia. W ostatnich latach dwór został gruntownie odrestaurowany i odzyskał dawny blask.

Dwór w Mołomotkach

REPKI MUNICIPALITY

The Repki municipality is located in the eastern part of the Sokołów district. It borders with municipalities of: Bielany, Drohiczyn, Jabłonna Lacka, Korczew, Paprotnia, Sabnie and Sokołów Podlaski. It is inhabited with approx. 5900 residents. The municipality is located on functional territory of the Polish Green Lungs and the areas adjacent to the river Bug are within borders of the Bug Landscape Park (area of 2694 hectares). The areas near the river Bug are covered by ecological network "Nature 2000" which covers 838 hectares.

Any tourist seeking a place to stay for longer periods have satisfactory choice in terms of accommodation.

HISTORICAL BACKGROUND

In times of prince Witold (XV century) area of the Repki municipality has been inhabited by Russians boyars, who at that time have been transporting letters, acting as guards or suppling riding horses. The first parishes are dated on that time (precisely thirties of the XV century), built in Skrzeszew and Wyrozęby Podawce.

The church in Skrzeszowo, that one can visit, was built in 1705-1733. An initiator of the construction was castellan of Podlasie Stanislaw Godlewski, who however died in 1709. The construction was not finished also by his brother Jan, due to his death in 1717. Final shape of the church was accomplished by Godlewskis nephew – Baltazar Ciecierski.

Orthodox churches in the municipality are dated on XVI and XVII century and they are located in Rogow and Szkopy. The Roman Catholic parish of saint Anna, which can be seen in almost unchanged state was established in 1919. On the other hand the orthodox church in Szkopy was established in 1644. It was funded by Mieczyslaw Mleczko, the courtier and secretary of the king Wladyslaw IV Waza. The current parish was built in second half of nineteenth century as a result of efforts of Anthony Ciołkowski and his wife's Amelie from Piłsucki.

The first written references about Repki village are dated on 1492. Municipality was established in 1864.

A significant role in the history of the Polish-Bolshevik war was played by a bridge over Bug river in Frankpol. On August 18-19, 1920 a battle took place for the bridge. Those events are called "Miracle on the Bug".

Five years after the World War II dramatic events took places in Borychow. On September 30, 1950 soldiers of sixth brigade of Vilnius National Army died here during the battle with communists.

MONUMENTS AND PLACES WORTH SEEING

The Monument commemorating soldiers of sixth brigade of Vilnius National Army who died in Borychów

The aforementioned events of year 1950 were officially recalled in 2005 when the monument commemorating four soldiers who fought against communists was built. One of the soldiers, Marian Borychowski was in 2007 posthumously honored by the Polish President Lech Kaczynski with Order of the Polish Rebirth.

The monument commemorating Ulhans of 212th Regiment and the monument in honor of those who died in 1920 in Skrzeszew and in Frankopol.

The monument recalling history of "Miracle on the Bug" in Frankopol commemorates Lublin Ulhans of 212th Regiment. In addition, it is possible to find at the Skrzeszew Cemetery graves of fallen ulhans and the monument commemorating The Volunteer cavalry of Major Felix Jaworski.

The Neorenesans styled church in Wyrozęby Podawce

A brick and plastered church has been built in 1858-1865 according to Henry Marconi project. Construction was carried out by Ludwik Jablonsky and Julian Brześciański. Near the church it is possible to see a bell tower, a rectory, an organist and a hospital.

The Baroque-Classicist styled church in Skrzeszew

A brick and plastered church has been built in 1705-1733 funded by Stanislaw Godlewski. After his death the construction was carried out by his brother Baltazar Ciecierski. The church nave is rectangular and it has equal in width, rectangular presbytery. Inside is placed valuable equipment from eighteenth century.

St. Anna church in Rogów

A wooden parish of Saint Anna has been established in place of dilapidated Orthodox Greek-Catholic church of Saint Dymitr built in 1546. The temple was converted in 1875 into orthodox church and then parish priest Theodor Telakowski was deported to Galicia. Only after regaining of the independence of Poland the church was recovered for Catholics.

The parish church in Szkopy

A brick church from 1807-1822 was formerly Uniate church, however nowadays it is a parish church of Holy Trinity. The inside of the church has been renovated in 1963. When property of Lithuenian family Mleczko has been handed over to Family of Bujalscy, Jacob Bujalski has built a new, higher manor near the old one. Stone outbuildings were built nearby and park was also renovated, the ponds were deepened. In 1944 property was parcelled out and primary school was placed in manor.

St. George church in Sawice

In the sixteenth century Sawice has been the place of worship of Saint George, who – as legends say – manifested himself on a tree. A Greek-Catholic Parish was established after the acceptance of Brest Union. Another wooden church was built in 1738, funded by Franciszka from Jezierskie, Jan Cieciszewski, Agnieszka Cieciszewska and Teofil Kossakowski. The parish was anew exhibited in 1815 funded by Wiktoria from Kluczynskie, Teofil Szydlowski and the governor of Mielnickie. Currently the parish is dedicated to Saint Georg and it is built in log construction.

The wooden manor in Karskie

The manor in Karskie is probably an eighteenth century inn that was moved by the Głogowski family in 1912 from Krzeslin (In the Catalog of Art Monuments it is written that from Brzozów) and thoroughly rebuilt. In the glory years of the manor, in twenties of XIX century Mieczyslaw Fogg performed among others in a garden gazebo. Whole elite from Warsaw was coming for those performances. School was located in the manor after the war, until 1980. Later on the manor was demolished and built again according to former design. The manor is surrounded by a park which contains a spruce alley and over 200 years old lindens.

The brick manor in Mołomotki

The manor was built in classicist style in nineteenth century for the family of Kobylińscy (first owner was Franciszek and then Ignacy), who owned it until 1945. The manor has two storeys with residential loft and more recent outbuildings from east and west. The manor is surrounded by a park, from the terrace one can observe ponds, orchard and forest. In recent years the manor was thoroughly renovated and it has regained its former beauty.

DIE GEMEINDE REPKI

Die Gemeinde liegt im Osten des Sokołowski Kreises. Sie grenzt an die Gemeinden: Bielany, Drohiczyn, Jabłonna Lacka, Korczew, Paprotnia, Sabnie und Sokołów Podlaski. Die Bevölkerung zählt ungefähr 5900 Einwohner. Die Gemeinde liegt im Funktionsbereich der Grünen Lungen Polens und der Grenzbereich des Bugs gehört zum Nadbużański Landschaftspark (eine Fläche von 2694 Hektar). Das Gebiet ist Teil des ökologischen Netzes NATURA 2000, das eine Fläche von 838 Hektar umfasst.

GESCHICHTLICHE ÜBERSICHT

Touristen, die einen längeren Aufenthalt planen, werden von den vielen Übernachtungsmöglichkeiten überrascht sein.

In den Zeiten des Fürsten Witold (XV Jahrhundert) haben in der Gemeinde russische Adelige gewohnt, die damals Wache hielten, Briefe überbrachten, oder Pferde lieferten. Es war auch die Zeit in der erste Pfarrgemeinden gegründet wurden: (30er Jahre des XV Jahrhunderts) in Skrzeszew und in Wyrozęby Podawce“

Die Kirche in Skrzeszew, die wir heute besichtigen können, entstand in den Jahren 1705-1733. Initiator der Baut war Stanisław Godlewski, der Kastellan von Podlasie (Podlachie), der aber 1709 starb. Die Bauarbeiten wurden sogar von seinen Bruder Jan nicht zu Ende gebracht worden, denn er starb 1717. Die letztliche Gestalt wurde der Kirche vom Neffen des Stifters Baltazar Ciecierski gegeben.

Im XVI oder XVII Jahrhundert entstand in der Gemeinde Repki eine Orthodoxe Kirche. Die römisch Katholische St. Anna Pfarrgemeinde wurde 1919 gegründet. Die Orthodoxe Kirche in Szkopy hingegen wurde 1644 gegründet. Ihr Stifter war Mieczysław Mleczko, der Höfling und Sekretär vom König Władysław III Waza. Die heutige Pfarrkirche wurde dank Bemühungen von Antoni Ciołkowski und seiner Frau Amelia z Piłsuckich, in der ersten Hälfte des XIX Jahrhunderts gebaut.

Die ersten Andeutungen an Repki kommen aus dem Jahr 1492. Die Gemeinde wurde 1864 gegründet.

Eine wichtige in dem polnisch-russischem Krieg spielte die Brücke auf dem Bug in Frankopol. Am 18 und 19 August 1920 fand dort eine Schlacht um diese Brücke statt. Die Ereignisse aus dieser Zeit werden als Wunder am Bug bezeichnet.

5 Jahre nach dem Ende des II Weltkriegs hat auch in Borychów eine Tragödie abgespielt. Am 30 August 1950 kamen im Kampf mit Kommunisten die Soldaten der 6. Vilnius Brigade der Heimatsarmee (Armia Krajowa) um ihr Leben.

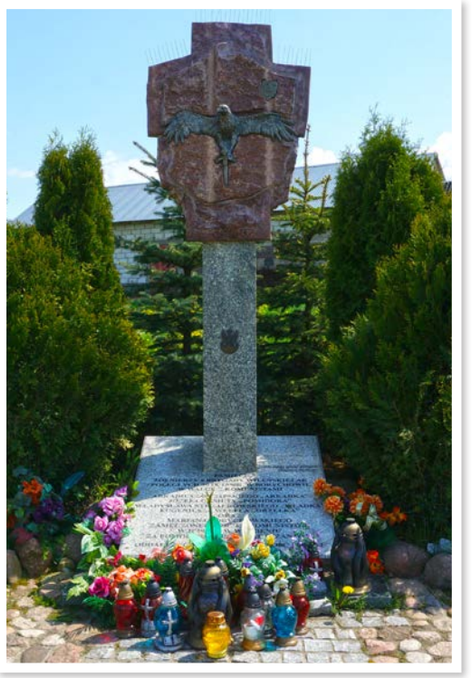
SEHENSWÜRDIGKEITEN UND INTERESSANTE PLÄTZE

Das Denkmal zu Ehren der Gefallenen aus 6. Vilnius Brigade der Heimatsarmee in Borychów

Die schon beschriebenen Ereignisse wurden 2005 offiziell gedenkt. Es wurde damals ein Denkmal zu Ehren der Soldaten enthüllt. Einer von ihnen, Marian Borychowski wurde 2007 vom damaligen polnischen Präsidenten Lech Kaczyński, postum, mit dem Orden Polonia Restitua ausgezeichnet.

Das Denkmal der Ulanen des 212 Regiment und der 1920 gefallenen in Skrzeszew und Frankopol.

Das Denkmal erinnert an die Geschichte des Wunders am Bug, also der Schlacht zwischen Skrzeszew und Frankopol um die Brücke am Bug in Frankopol. Auf dem Friedhof in Skrzeszew finden wir noch Grabhügel der Ulanen und ein Andenken an die Kavallerie des Majors Feliks Jaworski.

Die Kirche im Stil der Neorenaissance in Wyrozęby Podawce

Das aus Ziegelsteinen gemauerte und verputzte Gotteshaus wurde in den Jahren 1858-1865 nach dem Entwurf von Henryk Marconi gebaut. Die Bauarbeit führte Ludwik Jabłoński und Julian Brześciański. Neben der Kirche kann man auch einen Glockenturm, ein Pfarrhaus, ein Kantorenhaus und ein Krankenhaus sehen.

Die Kirche im Barock-klassizistischen Stil in Skrzeszew

Die gemauerte und verputzte Kirche, wurde in den Jahren 1705-1733 dank der Stiftung von Stanisław Godlewski gebaut. Nach seinem Tod 1709, hat die Baut sein bruder Jan weitergeführt. Sie wurde dann von Baltazar Ciecierski zu Ende gebracht. Das Kirchenschiff ist rechteckig, mit vier Jochen und das Presbyterium ist der gleichen Breite und auch rechteckig. Im inneren finden wir eine wertvolle Ausstattung aus dem XVIII Jahrhundert.

St. Anna Kirche in Rogów

Die hölzerne St. Anna Pfarrkirche mit einer verkämmten Konstruktion, entstand am Platz der ehemaligen Griechisch-Katholischen St. Dymitr Kirche aus dem Jahre 1546. 1875 wurde das Gotteshaus in eine Orthodoxe Kirche umgestaltet und der damalige Pfarrer Teodor Telakowski wurde aus Galizien verbannt. Erst nach dem Wiedererlangen der Unabhängigkeit Polens, wurde die Kirche Katholiken zurückgegeben.

Die Pfarrkirche in Szkopy

Die Gemauerte Heilige Dreifaltigkeit Kirche aus dem Jahr 1807-1822, war einst ein Griechisch-Katholischer Tempel. Das Innere wurde 1963 renoviert.

Als die Ländereien der litauischen Familie Mleczko in die Hände der Familie Bujalski kamen, baute Jakub Bujalski in Szkopy, neben dem alten Herrenhaus ein neues, hölzernes, das höher war. Neben ihm entstanden Wirtschaftsgebäude und eine Parkanlage. Außerdem wurden die Teiche vertieft. 1944 wurden die Ländereien parzelliert und das Gebäude zu einer Schule eingerichtet.

St. Georg Kirche in Sawice

Sawice war im XVI Jahrhundert ein Ort des Kultes von St. Georg, der laut Legende sich auf einem Baum offenbarte. Nach der Brzeska Union entstand in Sawice eine Griechisch- Katholische Pfarrgemeinde. Ein weiteres Gotteshauss wurde 1738 von Franciszka Jezierska, Jan Cieciszewski und Agnieszka Cieciszewska gebaut. Die heutige St. Jerzy Pfarrkirche hat eine Kranzkonstruktion.

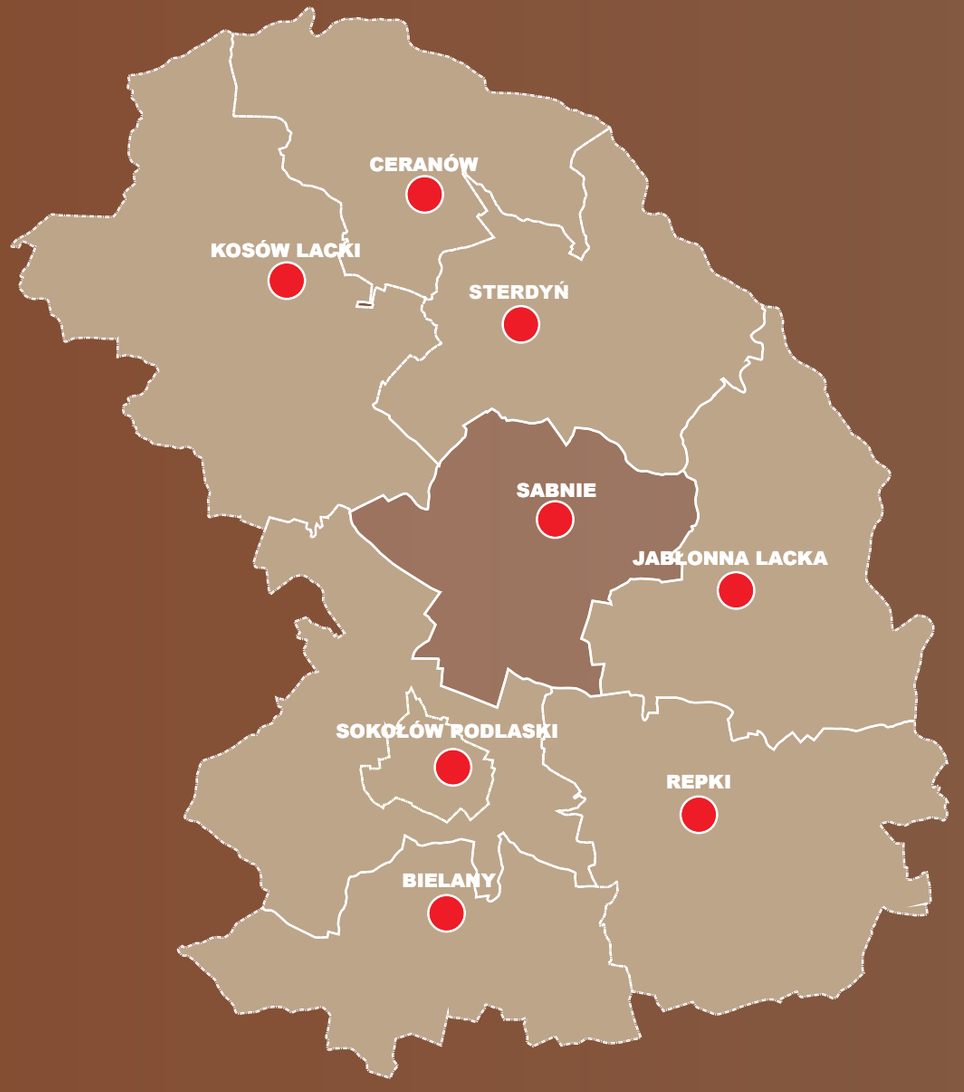
Das hölzerne Herrenhaus in Karskie

Das Herrenhaus in Karskie soll ein Wirtshaus aus dem XVIII Jahrhundert sein, das 1912 aus Krześlin (obwohl Der Katalog der Kunstdenkmäler die Ortschaft Brzozów angibt) verlegt wurde und von der Głogowski Familie gründlich renoviert und umgebaut wurde. In den 20er Jahren trat Mieczysław Fogg in der Gartenlaube auf. Das Herrenhaus war Treffpunkt der Warschauer Eliten. Nach dem Krieg, bis 1980 befand sich dort eine Schule. Das Herrenhaus wurde dann auseinander genommen und wiederaufgebaut. Im umgebenden Park finden wir über 200 Jahre alte Linden.

Das gemauerte Herrenhaus in Mołomotki

Im klassizistischem Stil wurde in XIX Jahrhundert das Herrenhaus für die Kobyliński Familie gebaut, die es bis 1945 besaß. Es ist ein eingeschossiges Gebäude mit bewohnbarem Dachgeschoss und neuen Fundamenten an der östlichen und westlichen Seite. Das Haus ist von einem Park umgeben und von der Terrasse kann man Obstgärten, Teiche und Wälder sehen. Neben dem Haus gab es eine Brennerei und Ziegelei. In den letzten Jahren wurde das Herrenhaus gründlich restauriert, was im seine alte Schönheit wiedergab.

GMINA SABNIE

www.**sabnie**.pl
e-mail: sekretariat@sabnie.pl

Gmina Sabnie jest położona w centrum powiatu sokołowskiego w malowniczej dolinie rzeki Cetynia, w otulinie Nadbużańskiego Parku Krajobrazowego, a w odległości około 10 km obok niej przepływa Bug. Graniczy z gminami Jabłonna Lacka, Kosów Lacki, Repki, Sokołów Podlaski i Sterdyń. Ludność gminy Sabnie liczy 4140 mieszkańców. W granicach administracyjnych gminy zlokalizowanych jest 20 sołectw. Powierzchnia tych terenów to 107,92 km^2, z czego 74% stanowią użytki rolne. Lasy zajmują 21%, a pozostałe grunty 5%.

Gmina Sabnie pod względem fizyczno-geograficznym położona jest na Wysoczyźnie Siedleckiej, a pod względem historyczno-kulturowym na Podlasiu Południowym. Turystów przyciąga w ten region przede wszystkim zróżnicowany krajobraz. Teren gminy jest urozmaicony, a dzięki wzniesieniom morenowym różnica poziomów waha się od 120 do 170 m n.p.m. Na terenie gminy Sabnie, na rzece Cetynia, mieści się zbiornik retencyjny Niewiadoma o powierzchni 42 hektarów, który jest poprzedzony zbiornikiem wstępnym Kupientyn. Znajdziemy tu także wiele gospodarstw agroturystycznych oferujących nocleg oraz dodatkowe atrakcje. Obok Zespołu Szkół w Sabniach stworzono „Ścieżkę Zdrowia" będącą doskonałym miejscem do wypoczynku dla turystów (jest tutaj zewnętrzna siłownia oraz miejsce na ognisko). Do najsłynniejszych zabytków na terenie gminy należą: dwór w Kupientynie, pałac w Kurowicach oraz kościół i zespół dworski w Grodzisku.

RYS HISTORYCZNY

Pierwsze zapiski w kronice gminy Sabnie pojawiły się już w 1934 roku

Nad brzegiem rzeki Cetynia archeolodzy odkryli pozostałości grodu otoczonego wałami obronnymi i fosą. Pozostałości tego wczesnośredniowiecznego grodowego zespołu osadniczego zachowały się do dziś i nazywane są Wałami Jaćwingowskimi. Nazwa ta może nieco mylić, bowiem Jaćwingowie nigdy się tu nie osiedlali, a zapuszczali jedynie w łupieżczych wyprawach.

Tereny, na których znajduje się gmina Sabnie należały na przełomie X-XI w. do Polski, Rusi a później do Litwy (do 1569 roku). W jej ramach powstało w 1513 lub 1520 (jak uznaje część historyków) województwo podlaskie (czyli historyczne Podlasie) z siedzibą w Drohiczynie, które dzieliło się na ziemię bielską, mielnicką i drohicką. Obszar obecnej gminy Sabnie znalazł się właśnie w granicach tej ostatniej. Wraz z nią wszedł w 1569 r. skład Korony, czyli Polski. Od 1795 roku ziemie po Bug na północy i Pilicę na zachodzie weszły w skład zaboru austriackiego jako Galicja Zachodnia. Po klęsce Austrii w 1809 roku tereny gminy stały się integralną częścią Księstwa Warszawskiego, wchodząc w skład utworzonego departamentu siedleckiego. Pojawił się wtedy gminny podział terytorialny. Gdy Księstwo Warszawskie upadło w 1815 roku i jego teren znalazł się pod rosyjską okupacją, Sabnie należały do Królestwa Polskiego, w ramach nowego województwa podlaskiego ze stolicą w Siedlcach.

Przez długie lata zaborów i powstań, aż do wojen w XX wieku obecna gmina zatem wielokrotnie zmieniała przynależność administracyjną. Po powstaniu powiatu sokołowskiego w 1867 r. funkcjonowała już w zbliżonych do obecnych granicach administracyjnych. W grudniu 1954 roku została podzielona na cztery gromady: Sabnie, Nieciecz Włość, Suchodół i Kurowice. Gminę Sabnie ustanowiono na nowo od 1973, gdy powrócono do poprzedniego systemu administracyjnego. W 1975 weszła ona w skład województwa siedleckiego, a od 1999 jest ponownie częścią powiatu sokołowskiego woj. mazowieckiego. 3 maja 2000 roku w myśl uchwały rady gminy jednostce tej nadano herb i flagę. Cztery dni później ksiądz biskup Antoni Dydycz poświęcił te symbole. Od 20 sierpnia 1934 roku o historii gminy można czytać w Kronice Gminy Sabnie. Na jej kartach zapisane są jednak nie tylko wydarzenia, które miały miejsce po ww. dacie, ale również te wcześniejsze, nawet z XIX wieku.

W okolicach gminy, a także na jej terenie, toczyły się w 1920 roku działania wojenne przeciwko bolszewikom. Dwukrotnie przechodziły przez te obszary ich oddziały – w drodze „na" i „z" Warszawy. Hołdem dla poległych jest mogiła na cmentarzu w Niecieczy (patrz: zabytki i miejsca warte zwiedzenia).

W okresie II wojny światowej w regionie tym aktywnie działała partyzantka spod znaku Armii Krajowej, ale także innych struktur konspiracyjnych np. Uderzeniowych Batalionów Kadrowych (które zresztą później scaliły się z AK). Na terenie gminy Sabnie znajduje się również pomnik postawiony w hołdzie pomordowanym przez hitlerowskiego okupanta w dniu 5 czerwca 1943 roku mieszkańcom Stasina (patrz: zabytki i miejsca warte zwiedzenia). Na ziemi sokołowskiej, w tym również w gminie Sabnie, toczyły się walki z oddziałami komunistycznymi o wolność i suwerenność Rzeczypospolitej (patrz: zabytki i miejsca warte zwiedzenia).

ZABYTKI I MIEJSCA WARTE ZWIEDZENIA

Dwór w Kurowicach

Jest to parterowy dwór kryty czterospadowym dachem, który zaczęto wznosić w 1840 roku w stylu klasycystycznym. Teren Kurowic nabył wcześniej Franciszek Taszycki jako wiano dla Emilii z Taszyckich Trębickiej, żony Ludwika Trębickiego. Dla niej wybudowano murowany obiekt, a stojący obok drewniany rozebrano. W skład dworu wchodzi również murowany spichlerz oraz kapliczka w formie kolumny ustawionej na cokole z figurką św. Jana Nepomucena. Przy alei parkowej stoi z kolei druga kapliczka z 1861 r., zwieńczona figurą Matki Boskiej. Przy wjeździe od północnej strony, także w 1861 roku został ustawiony krzyż.

Zespół dworsko-parkowy na przestrzeni lat wielokrotnie zmieniał właścicieli. W okresie międzywojennym groziła mu licytacja, do czego jednak nie doszło. Po II wojnie światowej został natomiast włączony do Państwowego Gospodarstwa Rolnego. Obecnie jest własnością prywatną.

Drewniany kościół pw. Świętej Trójcy i zespół dworski w Grodzisku

Pierwszą świątynią we wsi była cerkiew, istniejąca już w 1604 r. Obecny drewniany kościół o konstrukcji zrębowej powstał w 1778 i funkcjonował do 1875 jako cerkiew unicka pw. św. Trójcy i św. Michała Archanioła. W 1875 siłą została zamieniona na prawosławną a grodziscy unici przeszli okrutne prześladowania. Odzyskana przez katolików po I wojnie światowej, kiedy to w 1919 powstała parafia pw. Świętej Trójcy.

W Grodzisku znajduje się również zespół dworski z końca XIX wieku, którego właścicielem był Roman Żółkowski. Obecnie jest on użytkowany przez Koło Łowieckie „Olszynka". Obok dworu zachowały się budynki gospodarcze (spichlerz, lodownia). W otaczającym dwór parku rosną lipy, klony, jesiony, sosny, świerki i modrzew europejski.

Zespół dworski w Grodzisku

Drewniany kościół w Grodzisku

Parafia Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Maryi Panny w Niecieczy

Pierwszą drewnianą kaplicę ufundował dziedzic Niecieczy i Wirowa Stanisław Nieciecki w 1457 r. W 1470 z kolei do parafii Niecicz została włączona wieś Bujały. Pierwsza świątynia przetrwała do XVIII wieku. Drugi kościół, również z drewna, stanął w 1713 roku. Przetrwał do drugiej połowy XIX wieku. Po 1875 r. niecicka parafia na mocy decyzji władz rosyjskich została zlikwidowana za pomoc unitom, siłą zmuszonym do przejścia na prawosławie. Budowę trzeciej świątyni w Niecieczy rozpoczęto w 1907 roku i ukończono w 1910 roku. Władze carskie nie wydały jednak zgody na reaktywowanie tu dawnej parafii. Jej działalność wznowił w 1919 roku biskup Henryk Przeździecki. W 1950 roku kościół spłonął – jak podają źródła – z niewyjaśnionych przyczyn. Szybko rozpoczęto budowę nowego, już murowanego kościoła wraz z osobną dzwonnicą. Kościół został uroczyście poświęcony 4 października 1953 roku. Przez długie lata (1982-2013) posługę kapłańską pełnił tu także ks. kanonik Stanisław Falkowski, zasłużony duchowny, kapelan i działacz Solidarności, związany ze środowiskiem kombatantów AK i Ruchem Obrony Praw Człowieka i Obywatela. Jego staraniem został wzniesiony pierwszy w powiecie pomnik ks. Jerzego Popiełuszki, zamordowanego przez komunistów w 1984 r.

Obok kościoła stoi murowana plebania z 1906 roku, którą wznieśli dziedzice majątku Kupientyn – Adolf Zambrzycki i jego żona Jadwiga z Szydłowskich. W pobliżu znajduje się murowana organistówka wraz z salką parafialną, zbudowana w latach 1975-1976 staraniem księdza Kazimierza Kuryłka, proboszcza w latach 1971-1982.

Kościół w Niecieczy

Kościół w Zembrowie

Kościół pw. Najświętszego Zbawiciela w Zembrowie

Murowany, neogotycki kościół pod wezwaniem Najświętszego Zbawiciela w Zembrowie powstał w latach 1902-1905. Został wybudowany według projektu Kazimierza Zajączkowskiego. Powstał z kamieni granitowych oraz cegły i został otynkowany od wewnątrz. Dach jest pokryty blachą. Kościół ma trzy nawy o układzie bazylikowym. Głównymi fundatorami byli Ludwik i Paulina Górscy. Najcenniejsze zabytki tej eklektycznej budowli sakralnej to XVIII-wieczny obraz Matki Boskiej z Dzieciątkiem w otoczeniu aniołów oraz XVIII-wieczny kielich gładki.

Dwór w Kupientynie

Pierwsza źródłowa wzmianka o Kupientynie pochodzi z 1415 r. Wieś jest także wspominana w akcie lokacyjnym Sokołowa z 20 kwietnia 1424. Wzmianki o dworze sięgają natomiast XVI wieku. Obecna budowla powstała w 2. poł. XIX w. i jest położona 100-metrowym wzniesieniu rzeczki Cetynia. Kupientyn należał wtedy do klucza dóbr rodu Szydłowskich. Za ich czasów powstała m.in. pralnia, obora, spichlerz i świetnie zachowana wieża ciśnień. W 1876 roku Antoni Lubicz-Szydłowski wydał za mąż swoją córkę Jadwigę za Adolfa Zambrzyckiego, który stał się nowym właścicielem majątku. Kolejnymi właścicielami dworu byli Winniccy, a następnie Hryniewiczowie. W 1946 roku dwór został upaństwowiony i przekształcony w rolniczą spółdzielnię produkcyjną. Wewnątrz zachowała się część sztukaterii i neorenesansowy piec kaflowy z reliefową płyciną figuralną.

Dwór w Kupientynie

Tablica pamiątkowa na cześć Heleny Mniszkówny w Sabniach

Kapliczka umiejscowiona przed nieistniejącym dworem pisarki Heleny Mniszkówny w Sabniach oraz specjalna tablica pamiątkowa

Helena Mniszkówna urodziła się 24 maja 1878 roku, a zmarła 18 marca 1943 w Sabniach. W 1903 roku po śmierci męża przyjechała do majątku rodziców, do Sabni. Tam stworzyła dwa tomy powieści „Trędowata", osadzonej w świecie arystokracji. Pochowana została w miejscowości Zembrów na rodzinnym cmentarzu Mniszek-Tchorznickich i Moniuszków. W jej powieściach można znaleźć opisy związane z terenem Sabni. Na jej cześć wystawiono w miejscowości specjalną tablicę pamiątkową.

Pomnik w Stasinie

Pomniki i mogiły

Na cmentarzu w Niecieczy znajduje się mogiła ku czci nieznanych żołnierzy. Mogiła została odrestaurowana w 2000 roku, jest obłożona kamieniami, a jej częścią składową jest metalowy krzyż oraz tabliczka z napisem: „Obrońcom Ojczyzny II Pułku Dragonów, poległym w 1920 roku. Harcerze Szkoły Podstawowej w Niecieczy. Cześć ich pamięci".

W Wymysłach na terenie gminy Sabnie znajduje się również pomnik ku pamięci żołnierzy 6. Wileńskiej Brygady AK oraz Zrzeszenia Wolność i Niezawisłość poległym na ziemi sokołowskiej w walce z komunistycznym zniewoleniem o wolność i suwerenność Rzeczypospolitej. Na pomniku widnieje fragment wiersza Juliusza Słowackiego pt. „Testament mój": „...a kiedy trzeba, na śmierć idą po kolei, jak kamienie przez Boga, rzucone na szaniec..." wraz z ośmioma tabliczkami z nazwiskami: Arkadiusz Czapski „Tajfun", Józef Oleksiak „Mały", „Wichura", Tadeusz Domżalski „Rekrut", Kazimierz Wyrozębski „Sokolik", Józef Rostek „Iskra", Józef Ludwik Małczuk „Brzask", Eugeniusz Tokarski „Radziwił", Jan Czarnocki „Mlon", „Sosna".

W gminie Sabnie znajdziemy też pomnik postawiony w hołdzie pomordowanym przez hitlerowskiego okupanta w dniu 5 czerwca 1943 roku mieszkańcom Stasina. Usytuowany jest on na skraju pobliskiego lasu niedaleko wsi Stasin.

SABNIE MUNICIPALITY

Sabnie municipality is situated in the center of the Sokołów county in a picturesque valley of the river Cetinye, in the buffer zone of Bug Landscape Park. It borders with the municipalities of Jabłonna Lacka, Kosów Lacki, Repki, Sokołów Podlaski and Sterdyń. The municipality has 4140 inhabitants and it contains of 20 villages.

In the Sabnie municipality, on the river Cetinye is located water storage reservoir with area of 42 hectares. Also, it is possible to find here many agrotouristic centers that offer accommodation and additional attractions. The “Path of health” was created near School Complex in Sabnie which is perfect place of relaxation for tourists.

HISTORICAL BACKGROUND

The first traces of settlement date for the VI century. The remains of the stronghold were discovered on the banks of Cetinya. Ramparts preserved till today and are called the Yotvingians Ramparts.

Areas of Sabnie municipality belonged to Poland until year 1041, Then to Rus (until 1323), and then to Lithuania (1569). For years of partitions, uprisings until the wars of twentieth century, the municipality had been changing its administrative affiliation. War against Bolsheviks in 1920 took place on area of municipality. Through these areas Soviet troops passed twice. The Grave at the Nieciecz cemetery was placed there as a tribute for soldiers who died then (see monuments and places to visit).

During World War II partisans were very active. National Army troops had very favorable conditions to hide in the woods. At the beginning of June in year 1943 manhunt in Stasin took place. The Nazis were going from house to house and casted out all men. Then those men were transported to Sokołów Podlaski and further to labor camp in Treblinka. On the area of municipality can be found a monument built in memory of murdered citizens of Stasin. (see: places worth visiting).

MONUMENTS AND PLACES WORTH SEEING

The manor in Kurowice

In 1840 a mansion was built in Kurowice with hipped roof in classical style. The mansion also contains a brick granary and a the 18th century Baroque chapel with cast-iron statue of Virgin Mary. At the north entrance cross was set in 1861.

The manor in Kupientyn

A classicist brick manor is placed on 100 meter hill near Cetinya River. References about this building date back to the 16th century. In 1946 the manor was nationalized and converted into agricultural cooperative.

The wooden church and the manor in Grodzisk

A church built in roman basilica style in 1778 replaced the 17th century wooden church. Then it was renovated in 1999-2003, at that time a new tower on this temple was built.

A manor complex from the 19th century is also situated in Grodzisk. Nowadays the Hunting Club “Olszynka” is located there. Next to the mansion, the farm buildings were preserved (granary, icehouse).

The Parish of the Immaculate Conception of the Holy Virgin Mary in Nieciecz, with a clergy house.

The Parish in Nieciecz was established in 1457, the first wooden church was founded by Stanisław, the heir of Nieciecz and Wirów. It lasted until the 18th century. A second temple, also wooden, was built in 1713 and it lasted till second half of the 19th century. The third church in Nieciecz began being built in 1907 and it was finished in 1910. However, the tsarist authorities did not issue a permission for a reactivation of the former parish here. Its activity was resumed in 1919 by the Bishop Przeździecki. The Church burnt in 1950 – as it is said, was set on fire by communists. Shortly after the construction of a new church was started, this time a brick one with a separate bell tower. In 1953 the new church was solemnly blessed.

Monuments and graves

At Nieciecz cemetery one can find a grave commemorating unknown soldiers. The grave was renovated in 2000 and it is surrounded with stones. In Wymysły a monument commemorating AK 6 soldiers is situated and in Stasin one can find a monument commemorating citizens of Stasin murdered by Nazis on June 5, 1943.

Holy Saviour Church in Zembrów

The neogothic, brich church in Zembrów was built in 1902-1905 It was constructed according to the design of Kazimierz Zajączkowski. Materials used during construction were granite stones and brick, also the church was platered from the inside. Its roof is covered with sheet. The church has three naves in basilica system. The most valuable monuments placed in this church are as follows: 18th century painting of the Holy Mother with the Child surrounded by angels and a chalice dating from 18th century.

The chapel placed in front of the manor (non existing any more) of Helena Mniszkówna in Sabnie and special memorial plaque

Helena Minszkówna was born on May 24, 1878 and died on March 18, 1943 in Sabnie, after her husband death she has moved into her parents property in Sabnie. There she created two volumes of Novel “Leper”. She was buried in Zembrów, on family cemetery of Mniszek-Tchórzniccy and Moniuszki. Special commemorative plaque was established in her honor.

DIE GEMEINDE SABNIE

Die Gemeinde liegt im Zentrum des Sokołowski Kreises im malerischen Tal der Cetynia, in der Hülle des Nadbużański Landschaftsparks. Sie grenzt an die Gemeinden: Jabłonna Lacka, Kosów Lacki, Repki, Sokołów Podlaski und Sterdyń. Die Bevölkerung zählt 4140 Einwohner. In den Grenzen der Gemeinde befinden sich 20 Dörfer.

Auf dem Gelände der Gemeinde Sabnie, auf dem Cetynia Fluss befindet sich ein Staubecken – Niewiadoma mit der Fläche von 42 Hektar. Hier finden wir auch Ferienhöfe die Übernachtungsmöglichkeiten darstellen. In Sabnie wurde auch ein Gesundheitspfad errichtet, der ein ideales Ziel zur aktiven Erholung sein kann.

GESCHICHTLICHER ÜBERBLICK

Die ersten Spuren von Siedlungen kommen aus dem VI Jahrhundert. Am Ufer von Cetynia haben Archäologen die Rückstände einer Burg mit Schutzdamm und Burggraben gefunden. Die Dämme haben sich bis heute gut erhalten und tragen den Namen „Wały Jaćwingowskie”.

Das Gebiet der Gemeinde gehörte bis 1041 Polen, danach Russland (bis 1323) und später Litauen (bis 1569). Lange Jahre der Besatzungen, Aufstände und Schlachten haben dazu beigetragen, dass die Gemeinde mehrmals die Administrationszugehörigkeit änderte. Durch diese Region marschierten zwei Mal sowjetische Truppen. Zu Ehren der Gefallenen wurde ein Denkmal auf dem Friedhof in Nieciecza aufgestellt (siehe Sehenswürdigkeiten und interessante Plätze).

In der Zeit des II Weltkriegs gab es hier eine aktive Partisanengruppe. Die Truppen der Heimatsarmee (Armia Krajowa) hatten gute Umstände zum verstecken in den Wäldern. Am Anfang 1943 gab es im Dorf Stasin eine Razzia auf die Einwohner. Alle Männer wurden aus dem Dorf verjagt, um daraufhin nach Treblinka gebracht zu werden. In der Gemeinde kann man ein Andenken an die am 5 Juni 1943 Ermordeten, finden (siehe Sehenswürdigkeiten und interessante Plätze).

SEHENSWÜRDIGKEITEN UND INTERESSANTE PLÄTZE

Der Hof in Kurowice

1840 wurde hier ein Herrenhof gebaut, der mit einem Vierpassaden- Dach im klassizistischem Stil geschmückt ist. Dazu gehört noch ein Gemauerter Speicher und eine Barockkapelle aus dem XVIII Jahrhundert, in der sich eine aus Gusseisen gefertigte Skulptur der Mutter Gottes befindet. An der Einfahrt wurde 1861 ein Kreuz aufgestellt.

Der Hof in Kupientyn

Der klassizistische, gemauerte Hof befindet sich auf einem 100 Meter hohem Hügel. Andeutungen an den Hof greifen bis zum XVI Jahrhundert. 1964 wurde er vom Staat übernommen und in eine Landwirtschaftsgenossenschaft umgestaltet.

Die hölzerne Kirche und die Hofanlage in Grodzisk

Die Kirche im römischen Stil wurde 1778, auf dem Platz einer hölzernen Kirche aus dem XVI Jahrhundert, gebaut. Das Gotteshaus wurde in den Jahren 1999-2003 komplett renoviert und bekam einen neuen Turm. In Grodzisk gibt es auch eine Hofanlage aus dem XIX Jahrhundert. Heute wird sie vom Jagdverein Olszynka benutzt.

Die Pfarrgemeinde der Unbefleckten Empfängnis der Seligen Jungfrau Maria in Nieciecz mit dem Pfarrhaus

Die Pfarrgemeinde wurde 1457 gegründet. Die erste hölzerne Kirche wurde vom Erben von Nieciecz und Wirów-Stanisław gestiftet. Das zweite Gotteshaus entstand 1713 auch aus Holz. Die dritte Kirche wurde 1910 erbaut. Die zaristische Regierung erlaubte es aber nicht die Pfarrgemeinde wieder zu gründen. Sie wurde erst 1919 vom Bischoff Henryk Przeździecki gegründet. 1950 ging die Kirche in Flamen auf, wahrscheinlich von Kommunisten angezündet. Am 4 Oktober 1953 wurde eine neue Kirche geweiht.

Denkmäler und Grabhügel

Auf dem Friedhof in Nieciecza finden wir den Grabhügel der unbekannten Soldaten, der im Jahre 2000 restauriert und mit Steinen belegt wurde. In Wymysły befindet sich ein Denkmal zum Gedenken der Soldaten der 6 Vilnius Brigade der Heimatsarmee (Armia Krajowa) und in Stasin ein Andenken an die vom Einwohner, die am 5 Juni 1943 vom nationalsozialistischen Besatzer getötet wurden.

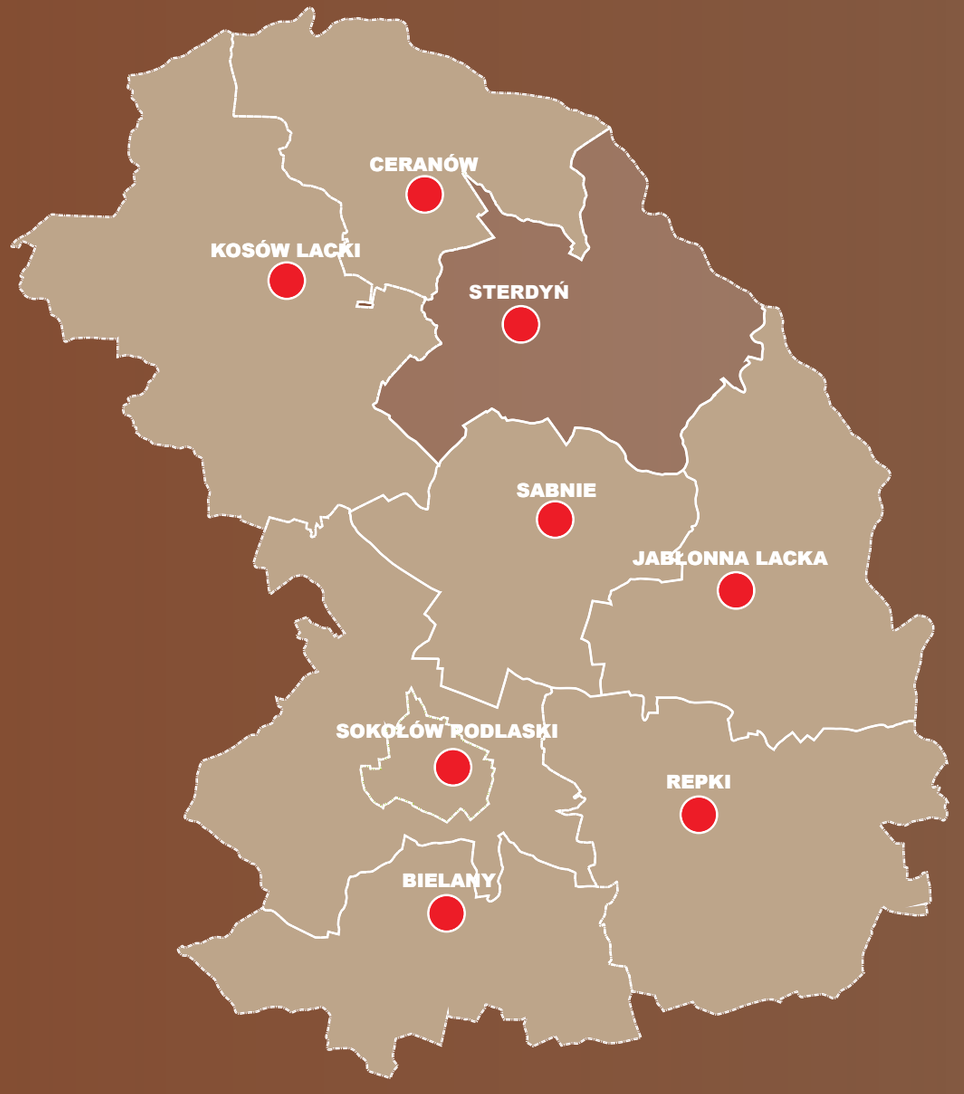

Die Erlöserkirche in Zembrów

Die gemauerte, neugotische Kirche in Zembrów entstand im 1902-1905. Sie wurde nach dem Entwurf von Kazimierz Zajączkowski aus Granitsteinen und Ziegelsteinen gebaut und von innen verputzt. Das Dach wurde mit Blech gedeckt. Die wertvollsten Objekte in der Kirche sind das Gemälde aus dem XVII Jahrhundert, das Die Mutter Gottes mit dem Christkind zeigt und der Kelch, ebenfalls aus dem XVIII Jahrhundert.

Der Bildstock vor dem Hof der Schriftstellerin Helena Mniszkówna in Sabnie

Helena Mniszkówna wurde am 24 Mai 1878 geboren und starb am 18 März 1943 in Sabnie. 1903 kam sie nach Sabnie zum Hof ihrer Eltern, wo sie zwei Bände des Romans „Die Leprakranke" (Trędowata) schaffte. Zum Andenken an sie wurde dort eine Gedenkstafel aufgestellt.

GMINA STERDYŃ

www.**sterdyn**.com.pl
e-mail: ug_sterdyn@pro.onet.pl

Gmina Sterdyń jest położona w północno-wschodniej części powiatu sokołowskiego. Liczy 4939 mieszkańców zamieszkujących 30 sołectw. Jej powierzchnia przekracza 130 km^2, z których aż 74% stanowią użytki rolne, 18% użytki leśne, a 8% pozostałe grunty. Sterdyń graniczy z gminami Sabnie, Sokołów Podlaski, Jabłonna Lacka, Ciechanowiec, Nur, Ceranów oraz Kosów Lacki. Tereny te przyciągają turystów niezwykle atrakcyjną ofertą przyrodniczą. Obszar gminy należy do „Zielonych Płuc Polski", a jej północno-wschodnia część została włączona do Nadbużańskiego Parku Krajobrazowego. Fauna i flora zachwyca, zwłaszcza świat ptaków jest tutaj bardzo różnorodny. Przez gminę przepływają dwie rzeki o bardzo urokliwych dolinach: Cetynia i Buczynka. Aż 9000 hektarów zajmują obszary chronione. Władze gminy zaadaptowały znaczną część terenów publicznych na obiekty turystyczne. Należy do nich zbiornik wodny w centrum Sterdyni, w którym można łowić ryby (obok znajduje się też minizoo ze sztucznymi ptakami naturalnych rozmiarów, a kolejne minizoo mieści się przy miejscowym zespole szkół). Są tu także Kąciki Edukacji Ekologicznej w Kiełpińcu i Kamieńczyku, Kwitnący Ratyniec w Ratyńcu Starym (plac rekreacji), Park Sztucznych Zwierząt w Nowym Ratyńcu, specjalne miejsce rekreacji i wypoczynku w Białobrzegach czy zewnętrzne siłownie w Sterdyni i Łazowie przy zespole szkół oraz zespole szkolno-przedszkolnym. Znajdują się tu także gospodarstwa agroturystyczne, w związku z czym znalezienie miejsca na dłuższy pobyt nie stanowi problemu. Zatrzymać można się także w luksusowym Pałacu Ossolińskich.

RYS HISTORYCZNY

Pierwsza wzmianka o Sterdyni pochodzi z 1425 roku. W drugiej połowie XV wieku (około 1470 roku) powstał tu drewniany kościół pw. Trójcy Przenajświętszej, Nawiedzenia Najświętszej Maryi Panny, św. Anny, św. Jana Chrzciciela i Wszystkich Świętych. Świątynia powstała z inicjatywy Grzymała herbu Lubicz ze Sterdyni i Brykcjusza Chądzyńskiego herbu Ciołek z Chądzynia. Fundatorzy sowicie uposażyli kościół zarówno w ziemię, jak i dziesięciny. Przy świątyni działała szkółka parafialna, którą prowadził pierwszy proboszcz, ks. Mikołaj.

Na początku swojego istnienia Sterdyń posiadała prawa wsi targowej. Położenie miejscowości blisko szlaków handlowych przyczyniło się do wzrostu jej znaczenia w okolicy.

W historii gminy szczególnie odcisnęły swoje piętno trzy rodziny, które władały tymi ziemiami: Kiszkowie herbu Dąbrowa, Krasińscy herbu Ślepowron i Ossolińscy herbu Topór.

Na początku XVI stulecia starosta drohicki Piotr Kiszka, syn Stanisława (hetmana litewskiego) wystawił nowy dokument fundacyjny, w którym potwierdził dotychczasowe, a także zagwarantował nowe przywileje dla tutejszego kościoła.

Rządy Kiszków w Sterdyni trwały do połowy XVII wieku. Ze źródeł historycznych wynika, że potomkowie Piotra Kiszki przeszli na protestantyzm i dość energicznie zwalczali katolików zamieszkałych na ich ziemiach.

Rządy Ossolińskich zapoczątkował wojewoda podlaski Zbigniew Ossoliński. Ożenił się on z Barbarą z Iwanowskich, ówczesną właścicielką tych ziem. Magnat spędzał na nowych dobrach niezbyt wiele czasu, ponieważ jego stan posiadania był przeogromny, a główną siedzibą był Tęczyn. Na mocy testamentu zmarłego w 1679 roku Zbigniewa ziemia przypadła Jerzemu Ossolińskiemu. Nowy pan doczekał się trzech męskich potomków, którzy podzielili się dobrami odziedziczonymi po ojcu. Dwóch synów Jerzego – Jan i Zbigniew – wybrało stan duchowny, w związku z czym majątek przypadł trzeciemu z synów, Michałowi, który był chorążym nurskim. Dziedzic jednak zmarł w młodym wieku, nie pozostawiając potomstwa. Sterdyń ponownie znalazła się we władaniu księży, którzy nie potrafili dojść do porozumienia i ostatecznie zdecydowali się sprzedać swoje części. Kanonik Zbigniew zbył swoją własność Wiktorynowi Kuczyńskiemu, natomiast opat Jan dobił targu ze stryjecznym bratem, Janem Stanisławem Ossolińskim z Tęczyna.

Majątek udało się ponownie scalić dopiero w 1728 roku, kiedy to Ossolińscy po długiej batalii sądowej zawarli kompromis z Kuczyńskim. Dzięki temu Sterdyń znalazła się we władaniu Jana Stanisława Ossolińskiego.

Nowy gospodarz, wykorzystując swoje wpływy, otrzymał od króla Augusta III Sasa przywilej lokacyjny. Dzięki temu dokumentowi Sterdyń otrzymała prawa miejsce w 1737 roku.

Jan Stanisław pod koniec życia na stałe osiadł w wybudowanym dla własnych potrzeb murowanym pałacu. Jeszcze za życia włodarza tych ziem rozpoczęła się budowa murowanej świątyni. Prace dokończono, gdy panem Sterdyni był Stanisław Ossoliński.

Córka Stanisława, Emilia, na początku XIX wieku poślubiła Józefa Wawrzyńca Krasińskiego. Krasińskim nie sprzyjała jednak fortuna i w 1829 roku doszło do publicznej licytacji dóbr sterdyńskich. Majątek nabyli Anna i Jan Łubieńscy. Dokładnie dziesięć lat później Józef Krasiński odkupił prawa własności i zapewnił swoim pięciorgu dzieciom solidne zabezpieczenie materialne. Na podstawie uzgodnień pomiędzy spadkobiercami w Sterdyni osiadła najmłodsza z córka Paulina, która w 1844 roku wyszła za Ludwika Górskiego.

Ludwik Górski i sterdyńscy chłopi

Zaraz po ślubie Ludwik nabył majątek Uleniec w powiecie grójeckim, jednak już w 1849 roku przeniósł się do odziedziczonego przez żonę ogromnego majątku Sterdyń, którego zaniedbanie było wprost proporcjonalne do wielkości. Zaniedbanie to dotyczyło nie tylko kwestii gospodarczych i ekonomicznych, ale także kulturowych i mentalnych. Zaraz po przyjeździe na miejsce Górski zanotował: „W pałacu pochodzącym z XVII wieku sypano zboże, kilkadziesiąt portretów królów i królowych polskich oraz rodziny właścicieli gryzły myszy, kilkaset listów królewskich Marii Ludwiki razem z papierami kancelarii Jana Kazimierza szło pod placki". W niedługim czasie majątek prosperował wzorowo, przeprowadzono melioracje gruntów, zniesiono pańszczyznę itp. Dbając o swoich włościan, Górski nie zezwolił na przeprowadzenie przez Sterdyń linii kolejowej, która finalnie przeszła przez Kosów Lacki. Decyzji tej potem żałował. Będąc wciąż oddanym i majątkowi, i jego pracownikom, doznał załamania na wieść o dramatycznych wypadkach z 1905 roku, kiedy to grupka zaślepionych bojowników lewicowej organizacji „Zaranie" podpaliła zabytkową stodołę dworską i groziła dalszymi zniszczeniami. Sędziwy już wtedy Górski rozczarował się, bo zawiedli go ci, dla których budował kościoły, których wspomagał, z którymi pracował i prowadził długie narady. W Sterdyni nigdy się już nie pojawił. Wiosną 1908 roku nastąpił symboliczny powrót na Podlasie, wrócił do Ceranowa, by na zawsze spocząć w podziemiach kościoła obok zmarłej żony. Jego pogrzeb stał się prawdziwą patriotyczną demonstracją. Górski z roli administratora wywiązał się znakomicie i doprowadził swoje nowe włości do rozkwitu.

Sterdyń utraciła prawa miejskie w 1869 roku w wyniku represji za udział mieszkańców gminy w powstaniu styczniowym. W tym czasie istniał tutaj okazały zespół dworsko-parkowy, murowany kościół, sąd gminny oraz szpital. Na przełomie XIX i XX wieku ranga miejscowości systematycznie malała ze względu na likwidację szpitala, a także przeniesienie siedziby sądu do Kosowa Lackiego. Pamiątką po okresie, w którym Sterdyń była miastem jest rynek. Architektoniczny układ placu w kształcie prostokąta utrzymał się do czasów obecnych. Na rynku znajdują się dwa pomniki. Pierwszy z nich wzniesiono w 1963 roku z okazji setnej rocznicy uwłaszczenia chłopów. Drugi obelisk poświęcono żołnierzom Armii Krajowej walczącym w tym rejonie w latach 40. XX wieku (patrz: miejsca i zabytki warte zwiedzenia).

Przez teren gminy przetoczył się również front pierwszej wojny światowej. W 1915 roku wojska armii rosyjskiej w czasie odwrotu spaliły znaczną część zabudowań. Po odzyskaniu niepodległości przez Polskę w 1918 roku, mieszkańcy przystąpili do energicznej odbudowy zniszczonej infrastruktury.

ZABYTKI I MIEJSCA WARTE ZWIEDZENIA

Pałac w Sterdyni

Zespół pałacowo-parkowy w Sterdyni

Pałac należący do rodziny Ossolińskich – dawnych właścicieli dóbr sterdyńskich – okala okazały, liczący 12 hektarów park w stylu angielskim. W sąsiedztwie znajdują się ponadto dwie stylowe oficyny oraz spichlerz.

Szacuje się, że pałac wzniesiono w drugiej połowie XVIII wieku z funduszy Jerzego Ossolińskiego. Pomiędzy 1803 a 1809 rokiem obiekt poddano pracom modernizacyjnym, które znacznie podniosły jego wartość artystyczną. Projekt rozbudowy przygotował Jakub Kubicki we współpracy ze słynnym włoskim architektem Domenico Merlinim. Po drugiej wojnie światowej mieścił się tutaj ośrodek zdrowia, a w jednym z apartamentów istniała izba porodowa. Pod koniec lat 80. XX wieku budynek kupił Związek Kompozytorów Polskich z myślą o utworzeniu domu pracy twórczej. Pomysł nie został jednak zrealizowany. W 1997 roku sterdyński pałac przed ruiną uratowali Jan i Ignacy Pacewiczowie, którzy zorganizowali tu nowoczesne centrum konferencyjne z bazą noclegową.

Uwagę osób odwiedzających pałac zwracają efektowne sale udekorowane polichromiami z motywami pompejskimi. Na ścianach wiszą obrazy z wizerunkami przedstawicieli rodziny Ossolińskich. Wszystkie pomieszczenia pałacowe, a także pokoje w spichlerzu zostały odrestaurowane według najwyższych standardów.

Zespół pałacowo-parkowy w Sterdyni

Kościół parafialny św. Anny w Sterdyni

Kościół parafialny św. Anny w Sterdyni

Znajduje się w samym centrum miejscowości. Świątynia powstała na przełomie lat 70. i 80. XVIII wieku z fundacji Józefy, Antoniego i Stanisława Ossolińskich. Murowany budynek zastąpił wówczas drewniany kościół, który prawdopodobnie powstał jeszcze w XV wieku.

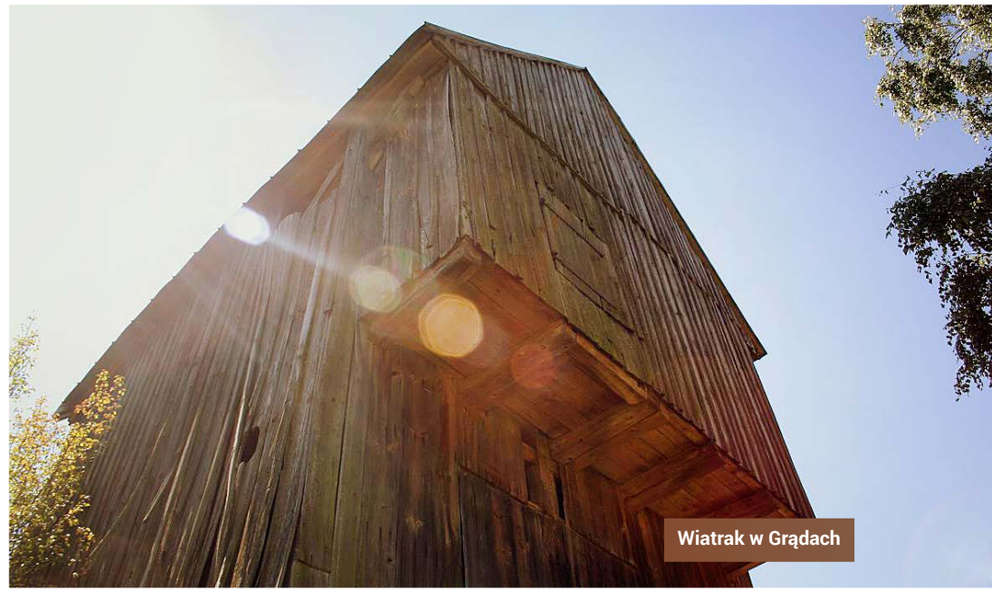
Warto przyjrzeć się barokowo-klasycystycznemu ołtarzowi z figurami świętych: Józefa, Mateusza, Tadeusza i Jakuba Starszego. Wewnątrz znajduje się także zabytkowa ambona i chrzcielnica oraz kaplica grobowa rodziny Ossolińskich. Można też zwrócić uwagę na epitafia innych właścicieli ziem sterdyńskich: Krasińskich i Górskich.

Na cmentarzu parafialnym spoczywają zasłużeni mieszkańcy Sterdyni, m.in. ks. Erazm Parys, ks. Ludwik Broniszewski, ks. Władysław Ołtarzewski, ks. Józef Chromiński, a także Katarzyna i Sebastian Rosiccy, Michał Levefre i August Dehnel. Nagrobki z XIX i XX wieku przedstawiają wysoką wartość artystyczną.

Księga cudów

Wewnątrz znajduje się m.in. wizerunek Matki Boskiej Szkaplerznej sygnowany nazwiskiem Franciszka Smuglewicza, jednego z najwybitniejszych ówczesnych polskich malarzy. Jego autorstwo jest jednak podawane w wątpliwość. Obraz ten zyskał sobie mimo to sławę i rangę cudownego, a wszystko za sprawą ziszczenia się próśb, jakie ludzie zanosili do Matki Bożej. Co ciekawe, w 1768 roku została zainicjowana tzw. „księga cudów" pod obszernym tytułem: „Łaski osobliwe, których w różnych potrzebach i nieszczęśliwych przypadkach czasów przeszłych i niniejszych, pobożni doznali chrześcijanie w sterdyńskim kościele za przyczynieniem się do Boga cudownie łaskawej Najświętszej Maryi Panny w ołtarzu kaplicy pobocznej zostający spisane roku 1768". Inicjuje ją łacińskie elogium, po którym następuje: „Opisanie łask doznanych od cudownej w obrazie Najświętszej Panny Maryi".

Wiatrak w Grądach

Zespół dworski w Łazowie

W połowie XIX wieku powstał w Łazowie murowany dwór będący centralnym punktem zespołu folwarcznego. Prace budowlane sfinansował Stanisław Rzewuski, który przejął te dobra po rodzinie Ossolińskich. W skład całego kompleksu dworskiego wchodzą także: murowany czworak, rybakówka, obora, spichlerz, stodoła, a całość okala park. W części parkowej znajduje się m.in. aleja kasztanowa, a także staw.

Obecnie dwór jest w znacznej części zdewastowany i nie pełni żadnych funkcji.

Wiatrak w Grądach

Powstał w 1892 roku, ale co ciekawe, Grądy nie były pierwszą jego lokalizacją. Wiatrak wielokrotnie rozbierano i przenoszono w inne miejsca.

Pierwotną lokalizacją była wieś Dzierzby, następnie obiekt stał w Kosowie, a w Grądach pojawił się w 1953 roku. Trzy lata później śmigi wiatraka napędzał już silnik spalinowy.

Od 1964 roku wiatrak nie był używany. Przełom nastąpił w 1990 roku, kiedy właściciele usunęli wyposażenie typowe dla „koźlaka" i zamontowali napęd elektryczny pracujący na dwóch mlewnikach walcowych. Mechanizm ten pochodzi jeszcze z okresu międzywojennego.

Mimo kilku przeprowadzek i prac rozbiórkowych młyn zachował się w dobrym stanie. Obok niego znajduje się murowana maszynownia, silnikownia i pomieszczenie socjalne dla pracowników.

Sanktuarium Maryjne w Łazówku pw. Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny

Sanktuarium Maryjne w Łazówku pw. Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny

Pierwsza świątynia stojąca w tym miejscu była wykonana z drewna. Postawił ją dziedzic Łazowa, którego żona była świadkiem niecodziennego wydarzenia. Kobieta w czasie spaceru zobaczyła postać stojącą na kamieniu. Była nią Maryja z Dzieciątkiem na rękach. Cudowna postać poprosiła dziedziczkę o modlitwę w tym właśnie miejscu. Gdy kobieta pochyliła głowę Maryja z dzieckiem na rękach zniknęła, ale pozostawiła ślady stóp wyżłobione w kamieniu.

W latach 1772–1875 kościół w Łazówku był świątynią unicką, a następnie przeszedł we władanie cerkwi prawosławnej. Cudowny obraz Matki Bożej Pocieszenia był celem pielgrzymek okolicznej miejscowości. W 1913 roku prawosławne mniszki przeniosły obraz do Wirowa, a dwa lata później wywiozły w głąb Rosji. W dwudziestoleciu międzywojennym podjęto nawet wyprawę mającą na celu odnalezienie świętego wizerunku, ale zakończyła się ona fiaskiem.

Obecny murowany kościół w Łazówku został wzniesiony w latach 1983-1986 dzięki ks. Kazimierzowi Żelisko i parafialnym wiernym. Kopię wizerunku Matki Boskiej z kolei wykonał prof. Edward Jarmosiewicz. Została ona poświęcona i intronizowana 20 maja 1977 r. Uroczysta koronacja obrazu natomiast odbyła się 15 sierpnia 2012 roku, kiedy to biskup drohiczyński Antoni Pacyfik Dydycz nałożył korony na skronie Jezusa i Maryi.

Pod ołtarzem głównym ustawiono Kamień Objawienia uznawany jako cudowne miejsce. Jego fragment można dojrzeć przez drewnianą kratkę.

Kościół pw. Podwyższenia Krzyża Świętego w Seroczynie

W latach 70-ych XVIII w. (a według innych źródeł w 1849 roku) Stanisław Ossoliński ufundował w Seroczynie nową, drewnianą cerkiew unicką pw. Znalezienia Krzyża Świętego o konstrukcji zrębowej. W 1875 została ona zagarnięta przez Cerkiew prawosławną, a proboszcz Seroczyna i Łazówka ks. Nikon Dyakowski został internowany i wywieziony w głąb Rosji. W 1921 świątynia została zwrócona katolikom, zostając filią parafii sterdyńskiej. 22 grudnia tego samego roku uzyskała rangę samodzielnej parafii. Drewniany kościół jest obecnie nieczynny. Wierni modlą się w nowym, murowanym, wybudowanym w latach 1991-1993 staraniem ks. Bogusława Bukowickiego i miejscowej ludności. Największą wartość artystyczną przedstawia XVII-wieczny obraz Matki Bożej z Dzieciątkiem zasuwany wizerunkiem św. Mikołaja Biskupa. Obok dawnej cerkwi stoi drewniana dwukondygnacyjna dzwonnica z XIX wieku.

Zabytkowy drewniany kościół w Seroczynie

Nowszy murowany kościół w Seroczynie

Dawny folwark w Paulinowie

Folwark istniał w tym miejscu do czasu reformy rolnej w 1944 roku. Wówczas część ziem wchodzących w skład majątku rozparcelowano pomiędzy okolicznych rolników. Większość areału znalazła się pod kuratelą Państwowego Gospodarstwa Rolnego w Kurowicach.

Zespół folwarczny tworzyły: drewniany budynek administracyjny z XIX wieku, czworak przeznaczony dla służby, murowana gorzelnia, a także magazyn spirytusowy.

Kapliczki

Zdecydowana większość kapliczek w gminie Sterdyń ma dużą wartość zabytkową.

Kapliczka św. Floriana z przełomu XVIII i XIX wieku usytuowana jest na wprost bramy wjazdowej do pałacu Ossolińskich w Sterdyni. Z kolei przy skrzyżowaniu dróg do Sokołowa Podlaskiego i Jabłonny Lackiej stoi kamienna kapliczka Najświętszej Maryi Panny Niepokalanie Poczętej. Jej autorem jest Konstanty Hegel.

Wędrując po miejscowościach wokół Sterdyni, nietrudno natrafić na przydrożne dzieła sztuki sakralnej. W Seroczynie, Łazowie, Dzięciołach Dalszych i Kiełpińcu kapliczki poświęcono Matce Boskiej; w Mursach Nowych i Chądzyniu – Chrystusowi Gorejące Serce. Z kolei w Chądzyniu i Paulinowie stoją figurki Jezusa Frasobliwego. Bardzo ważną kapliczką jest ta mieszcząca się przy drodze prowadzącej ze Sterdyni do Paulinowa. Wzniesiono ją ku pamięci pomordowanych przez hitlerowców w dniach 23-24 lutego 1943 roku mieszkańców Paulinowa. Autorami drewnianej budowli są artyści Józef i Franciszek Pytlowie.

Ciekawym eksponatem jest utworzona w dębie kapliczka z 1881 roku znajdująca się w Seroczynie. Miał ją zrobić handlarz, którego zastała w Puszczy Sterdyńskiej silna burza, a z której wyszedł on bez szwanku. Miejsce to tutejsi mieszkańcy nazywają Kładzienkami.

Kapliczka św. Floriana znajdująca się przed bramą wjazdową do pałacu w Sterdyni

Kapliczka znajdująca się przy drodze ze Sterdyni do Paulinowa

Pomnik oddający hołd Henrykowi Oleksiakowi w Paulinowie

Pomnik upamiętniający uwłaszczenie chłopów w 1863 r. w Sterdyni

Pomniki i Miejsca Pamięci Narodowej

Na terenie omawianej gminy znajduje się szereg pomników i miejsc upamiętniających ważne postacie oraz wydarzenia. Na czoło wysuwają się obeliski mieszczące się w Sterdyni. Znajdziemy tutaj pomnik Armii Krajowej, obok którego znalazła się kotwica „PW" symbolizująca Polskę Walczącą. Odsłonięcie tego obelisku datuje się na 31 sierpnia 1980 roku. Kolejne pomniki we wspomnianej miejscowości to: pomnik upamiętniający uwłaszczenie chłopów przez Rząd Narodowy w 1863 roku i sołtysa wsi Sewerynówka Józefa Myszko – rozstrzelanego przez komunistów 28 grudnia 1946 w Sterdyni, pomnik ku czci Kazimierza Wyrozębskiego „Sokolika", żołnierza i dowódcy Drużyny Lotnej i Obwodowego Patrolu Żandarmerii w Obwodzie Sokołów Podlaski „Jezioro" poległego 5 lipca 1948 koło Chądzynią. Warte uwagi są także monumenty w Kiełpińcu (postawiony na cześć partyzantów 6. Brygady Wileńskiej Armii Krajowej poległych 17 lutego 1947 roku) czy Paulinowie, gdzie powstał pomnik oddający hołd Henrykowi Oleksiakowi „Wichurze", komendantowi grupy dywersyjnej „Kedywu" obwodu Armii Krajowej „Sęp", „Proso" Sokołów Podlaski. Pomnik znajduje się przy skrzyżowaniu dróg Sokołów Podlaski – Sterdyń oraz Paulinów – Szwejki. Wzniesiono go w miejscu, w którym Oleksiak poległ. Z kolei na cmentarzu w Seroczynie odnajdziemy pomnik poświęcony Unitom Podlaskim i grekokatolickiemu kapłanowi parafii Seroczyn ks. Nikonowi Dyakowskiemu. Warto także odwiedzić seroczyński grób Józefa Milika (1891-1944), przedwojennego posła Stronnictwa Narodowego i członka konspiracyjnej Rady Jedności Narodowej, będącej formą krajowego podziemnego parlamentu Polski Walczącej.

STERDYŃ MUNICIPALITY

The Sterdyń municipality is located in north-eastern part of Sokołów district. Population is about 4939 inhabitants which reside in 30 rural administrative units. The Sterdyń municipality borders with municipalities of Sabnie, Sokołów Podlaski, Jabłonna Lacka, Ciechanowiec, Nur, Ceranów and Kosów Lacki. These areas attract tourists by a unique tourist offer. Authorities of the municipality have converted major part of public areas into tourist facilities, which include among others, reservoir in the center of Sterdyń, where fishing is allowed (near one can also find a mini-zoo with artificial birds in their natural dimension, another mini-zoo is located next to local school complex). Educational centers are also located in Kiełpiniec and Kamieńczyk, a recreation square in Ratyniec Stary, the Artificial Animals Park in Nowy Ratyniec, a special place designed for recreation and relaxation in Białobrzegi and an outdoor fitness clubs in Sterdyń and Łazów, next to school complex and school-kindergarten complex.

HISTORICAL BACKGROUND

First references about Sterdyń are dated on year 1425. In second half of the fifteenth century (around year 1470) a wooden church was built here.

On the beginning of its existence Sterdyń possessed market village rights. The location of the municipality near trade paths resulted in importance growth of this area.

Three families Kieszkowie, Krasińscy and Ossolińscy, who ruled these lands had major influence on the history of the municipality.

Very important role in the history of Sterdyń has been played by Ludwik Górski, who, together with his wife Pauline, since 1849 managed a huge asset. Górski proved to be a brilliant manager and he led his property to the flowering state.

Sterdyń lost its city rights in 1869 as a result of repressions that occured after the municipality citizens took part in the January Upraising. A magnificent manor-park complex existed here at that time, together with a brick church, municipal court and a hospital. At the turn of nineteenth and twentieth centuries the municipality rank steadily decreased due to hospital liquidation and the transfer of the municipal court to Kosów Lacki. Main square is the memorial of the period when Sterdyń had a city status. The architectural layout of the rectangular square has been preserved until today. Two monuments are located at the square, one of them was built in 1963 in memorial of hundredth anniversary of the enfranchisement of peasants, second one is commemorating soldiers of National Army who fought at this area in forties of the twentieth century.

Through the area of the municipality has passed the front of the World War I. In 1915 the buildings in the municipality have been partly burned by Russian Soldiers during theirs retreat. After Poland regained its independence in 1918 citizens began to efficiently rebuild the destroyed infrastructure.

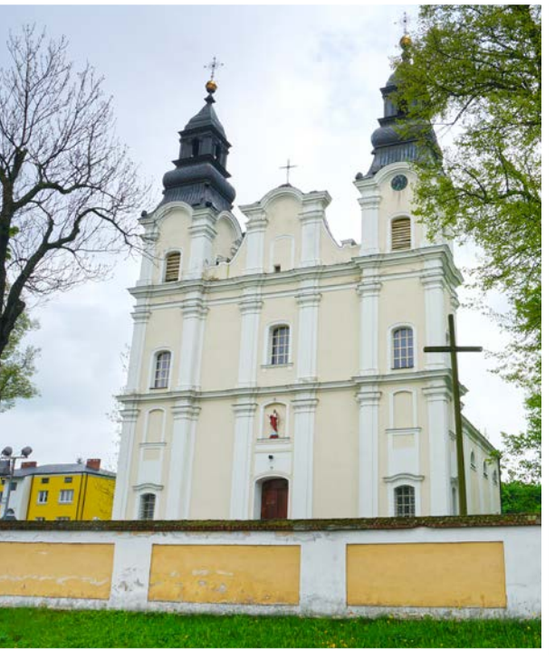
MONUMENTS AND PLACES WORTH SEEING

The Manor and park complex in Sterdyń

The manor which belongs to Ossolinscy family – the former owners of Sterdyń propietes – is surrounded by magnificent, English style park with area of 12 hectares. Nearby are located two stylish outbuildings and granary.

It is estimated that the manor was established in second half of the XVII-th century, funded by Jerzy Ossoliński. Building was modernized over the period 1803-1809 what increased its artistic value. The manor was saved from demolition in 1997 by Jan and Ignacy Pacewicz, who have organized here modern conference center with accommodation. The visitors attention is being attracted by glamorous rooms decorated with polychrome with Pompeian motives. On the walls can be seen paintings depicting Ossolińscy family members. All rooms in the manor and in the granary were renovated according to the highest standards.

The parish Church of st. Anna in Sterdyń

The church is located in the city center. The temple was built at the turn of seventies and eighties of eighteenth century, founded by Józefa, Anthony and Stanisław Ossolińscy. The brick building replaced a wooden church which probably was established in XV-th century. Inside one can see an antique pulpit, baptismal font and a sepulchral chapel of the Ossolińscy family.

Meritorious residents are buried on the parish cemetery, those were among the others, Erazm Parys, Ludwik Broniszewski, Władysław Ołtarzewski, Józef Chromiński, Katarzyna and Sebastian Rosiccy, Michał Levefre and August Dehnel. Graves dated on XIX and XX century represent a high artistic value.

The manor complex in Łazów

The brick manor was built in Łazów in the middle of XX-th century and it is a central point of a farm complex. The entire complex is surrounded by a park and it also consists of a brick farm laborer quarter, fishing village, cowshed, granary and barn. In the area of the park is located, among the others, an avenue of chestnut trees and a pond.

Currently the manor is in major part devastated and it does not perform any functions.

The wooden church in Seroczyn

The wooden temple was funded in seventies of the eighteenth century (or 1849) by Stanisław Ossoliński. Nearby is located a quadrilateral bell tower. Since year 1875 the building served as orthodox church. In 1921 a Parish of The Triumph of the Cross was established here. Over the period 1991-1993 next to the wooden building, a new, brick church was built where almost whole equipment was transferred from the former church.

The Marian Sanctuary in Łazówek

The first temple located here has been wooden. Over the period 1772-1875 the served as Uniates temple, and then it was converted into orthodox church. A miraculous painting of the Holy Mother of Consolationa has been a target of many pilgrimages. In 1913 orthodox nuns has transferred the painting to Wirów, and two years later the had carried it away into Russia. Since 1986 a new, brick church is located in Łazówek. The copy of the painting was made by prof. Edward Jarmosiewicz.

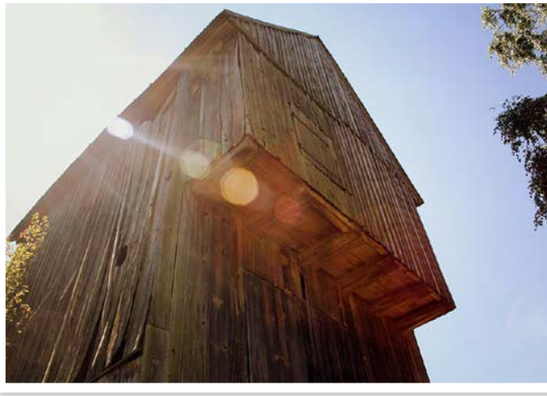
The former grange in Paulinów

The grange existed here until agricultural reform in 1944, as a result of that reform part of the areas covered by the grange was partitioned among local farmers. Major part of the areas came under the tutelage of the State Farm in Kurowice. The Grange complex consisted of: a wooden administrative building from XIX-th century, a service quarter, a brick distillery and an alcohol storehouse.

The mill in Grądy

The mill was in 1892 and Grądy was not the first location of it. The mill was frequently dismantled and transferred into different places.

Former location of the Mill was a village Dzierzby, then it stood in Kosów and in Grądy it appeared in 1953. Three years later windmill propeller was powered by steam engine. Since the year 1964 the mill wasn't used, until year 1990 when its owners discarded the equipment typical for post mill and installed electrical propulsion.

Shrines

The Shrine of st. Florian dated on the turn of XVII-th and XIX-th century is located in front of the entrance gate of the Ossolinscy manor in Sterdyń. On the crossroad to Sokołów Podlaski and Jabłonna Lacka one can see stone shrine of Holy Mary built by Konstanty Hegel.

Another very important shrine is located near the road leading from Sterdyń to Paulinów. The shrine was established to commemorate killed by Nazis Paulinów on February 23-24, 1943. The creators of the wooden building are Joseph and Francis Pytlowie.

Monuments and places of remembrance

On the area of the municipality are located multiple monuments and places commemorating notable people and events. Most valuable seem to be obelisks located in Sterdyń. It is possible to find here the monument of National Army Regiment of Sokołów Podlaski, next to which is located the anchor that symbolizes Poland fighting. Further monuments are: the monument commemorating enfranchisement of peasants in 1863, the monument in honor of Kazimierz Wyrozębski, the soldier of National Army and the monument commemorating soldiers of National Army in Sterdynia. Noteworthy are also monuments in Kiełpiniec (established in memory of soldiers of sixth Brigade of Vilnius National Army who died on February 17, 1947) or in Paulinów, where was established monument commemorating Henryk Oleksiak “Wichura”.

DIE GEMEINDE STERDYŃ

Die Gemeinde Sterdyń liegt im Nord-Westen des Sokołowski Kreises. Sie hat 4939 Einwohner in 30 Dörfern. Ihre Fläche überschreitet 130 Quadratkilometer. Sterdyń grenzt an die Gemeinden: Sabnie, Sokołów Podlaski, Jabłonna Lacka, Ciechanowiec, Nur, Ceranów und Kosów Lacki. Dieses Gebiet zieht Touristen mit dem außergewöhnlich attraktiven Naturangebot an. Die Gemeindeverwaltung bewirtete einen Großteil des Geländes als touristische Objekte. Dazu zählt das Gewässer im Zentrum von Sterdyń, in dem man angeln kann und der anliegende Minizoo in dem man Künstliche Vögel in Lebensgröße bewundern kann. Es gibt hier auch ökologische Edukationsecken in Kiełpiniec und Kamieńczyk, einen Rekreationsplatz in Ratyniec Stary, einen Park mit künstlichen Tieren in Nowy Ratyniec, einen speziellen Erholungsort in Białobrzegi oder auch Outdoor Fitnesscenter in Sterdyń und Łazów.

GESCHICHTLICHER ÜBERBLICK

Die erste Andeutung über Sterdyń stammt aus dem Jahr 1425. In der zweiten Hälfte des XV Jahrhunderts entstand hier eine hölzerne Kirche.

Am Anfang seiner Existenz hatte Sterdyń die Rechte eines Marktdorfes. Ihre Lage, nahe an Handelsrouten, hat zur Bedeutungssteigerung beigetragen. In der Geschichte der Gemeinde stechen drei Familien, die das Gebiet verwalteten, hervor. Es sind die Familien Kiszkowie, Krasińscy und Ossolińscy.

Eine wichtige Rolle in der Geschichte von Sterdyń spielte auch Ludwig Górski ab, der zusammen mit seiner Frau Paulina die riesige Länderei seit 1849 verwaltete. Górski war ein hervorragender Wirt, der seine Güter zum erblühen führte. Sterdyń hat ihre Stadtrechte 1869, als Strafe für die Teilnahme der Einwohner am Januaraufstand, verloren. Damals befand sich dort eine anschauliche Hof- und Parkanlage, eine gemauerte Kirche, ein Gemeindegericht und ein Krankenhaus.

An der Wende vom XIX zum XX Jahrhundert verlor die Ortschaft an Bedeutung, weil das Krankenhaus geschlossen wurde und das Gericht wurde nach Kosów Lacki verlegt. Ein Andenken an die Zeit, als Sterdyń einen Stadt war, ist der Marktplatz. Die rechteckige architektonische Gestaltung des Platzes blieb bis heute unverändert. Auf dem Marktplatz finden wir zwei Denkmäler. Das erste wurde 1963 anlässlich des hundertsten Jubiläums der Verleihung von Grundeigentümern für die Landsleute, errichtet. Das zweite ist ein Andenken an die Soldaten der Heimatsarmee (Armia Krajowa) die in der Region in den 40er Jahren des XX Jahrhunderts kämpften (siehe Sehenswürdigkeiten und interessante Plätze).

Durch das Gelände der Gemeinde verlief auch die Frontlinie des I Weltkriegs. 1915 verbrannten russische Soldaten beim Rückzug den Großteil der Gebäude. Nach dem Wiedererlangen der Unabhängigkeit Polens 1918, begaben sich die Einwohner zum Wiederaufbau der zerstörten Infrastruktur.

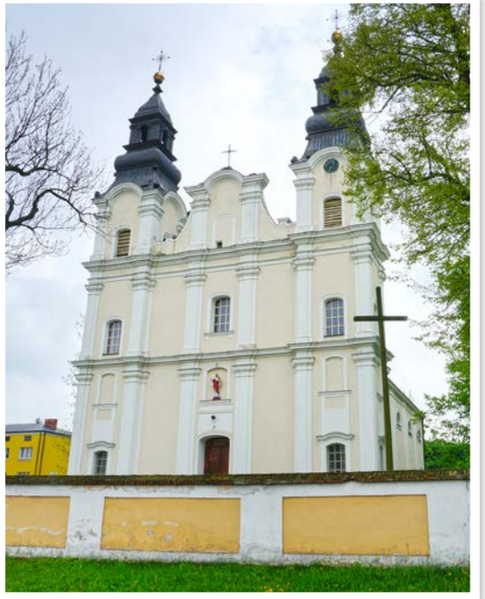
SEHENSWÜRDIGKEITEN UND INTERESSANTE PLÄTZE

Die Schloss - und Parkanlage in Sterdyń

Das Schloss das der Ossoliński Familie gehörte wird von einem anschaulichen Park im englischen Stil, der eine Fläche von 12 Hektar umfasst, umrundet. In der Nähe befinden sich noch zwei Hinterhäuser und ein Speicher. Es wird geschätzt, dass das Schloss in der zweiten Hälfte des XVIII Jahrhunderts von den Geldmitteln von Jerzy Ossoliński gebaut wurde. Zwischen 1803 und 1809 wurde das Objekt modernisiert, was seine artistische Bedeutung steigerte. 1997 retteten das Schoss, vor dem Verfall in eine Ruine, die Brüder Jan und Ignacy Pacwewicz, die dort ein modernes Konferenzzentrum mit einer Übernachtungsbasis einrichteten.

Die Aufmerksamkeit der Besucher wird von beeindruckenden polychromierten Dekorationen mit Pompei inspirierten Motiven in den Räumen angezogen. An den Wänden hängen Gemälde die Mitglieder der Ossoliński Familie zeigen. Alle Räume im Schloss und der Speicher wurden restauriert.

Die St. Anna Pfarrkirche in Sterdyń

Sie befindet sich im Herzen der Ortschaft. Das Gotteshaus entstand in der zweiten Hälfte des XVIII Jahrhundert dank Józefa, Antoni und Stanisław Ossoliński. Das gemauerte Gebäude ersetzte damals die hölzerne Kirche, die wahrscheinlich noch aus dem XV Jahrhundert stammte. Im Inneren befindet sich eine historische Kanzel, ein Taufbecken und eine Grabkapelle der Familie Ossoliński.

Auf dem Friedhof der Pfarrgemeinde ruhen verdiente Einwohner von Sterdyń u.a. die Priester Erazm Parys, Ludwig Broniszewski, Władysław Ołtarzewski, Józef Chromiński aber auch Katarzyna und Sebastian Rosicki, Michał Levefre und August Dehnel. Die Grabsteine aus dem XIX und XX Jahrhundert haben großen Kunstwert.

Die Hofanlage in Łazów

Im XIX Jahrhundert entstand in Łazów ein gemauerter Hof, der das Zentrum einer Gutshofanlage war. Die Bauarbeiten finanzierte Stanisław Rzewuski, der die Güter von der Ossoliński Familie übernahm. Zum Komplex gehören auch: ein gemauertes Gesindehaus, ein Fischerhaus, ein Stall, ein Speicher, eine Scheune und ein Park, der das ganze umrundet. Im Park befindet sich eine Kastanienallee und ein Teich. Heute ist der Hof im Großteil devastiert und hat keine Funktion.

Die hölzerne Kirche in Seroczyn

Das hölzerne Gotteshaus wurde in den 70er Jahren des XVIII (oder 1849), von Stanisław Ossoliński gebaut. In der Nähe befindet sich ein viereckiger Glockenturm. Seit 1875 hatte das Objekt die Funktion einer Orthodoxen Kirche.

1921 wurde hier eine Katholische Kreuzerhöhung Pfarrgemeinde gegründet. In den Jahren 1991-1993 entstand neben dem hölzernem Gebäude eine neue, gemauerte Kirche.

Das Maria Sanktuarium in Łazówek

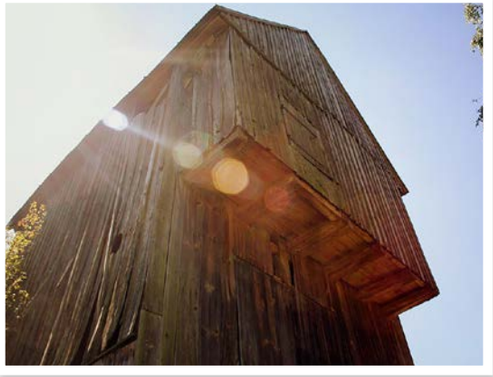
Der erste Tempel, der hier stand, wurde aus Holz gebaut. In den Jahren 1772-1875 war es eine Unierten Kirche, später eine Orthodoxe. Das wundersame Bild der Gottes Mutter des Trostes, das es hier gab, machte den Ort zum Ziel für Pilger. 1913 nahmen Orthodoxe Nonnen das Bild nach Wirów und später nach Russland. Seit 1986 steht in Łazówek eine neue, gemauerte Kirche. Eine Kopie des Antlitzes Der Mutter Gottes hat Prof. Edward Jarmosiewicz angefertigt.

Der einstige Gutshof in Paulinów

Den Gutshof gab es hier schon 1944, in Zeiten der Landwirtschaftsreform. Damals wurden die Ländereien zwischen den Landsleuten parzelliert. Ein Großteil der Fläche wurde zum Eigentum des landwirtschaftlichen Staatsbetriebs in Kurowice. Zur Gutshofanlage gehörten: ein hölzernes Administrationsgebäude aus dem XIX Jahrhundert, ein Gesindehaus, eine gemauerte Brennerei und ein Spirituosenspeicher.

Die Windmühle in Grądy

Sie entstand 1892, aber Grądy war nicht ihre erste Lage. Die Windmühle wurde mehrmals auseinander gelegt und an andere Plätze verlegt. Die ursprüngliche Lage des Objekts war das Dorf Dzierzby, später Kosów und 1953 Grądy. Drei Jahre später wurde sie mit einem Verbrennungsmotor angetrieben. Von 1964 bis 1990 wurde sie nicht benutzt. Sie wurde renoviert und mit einem Elektromotor ausgestattet.

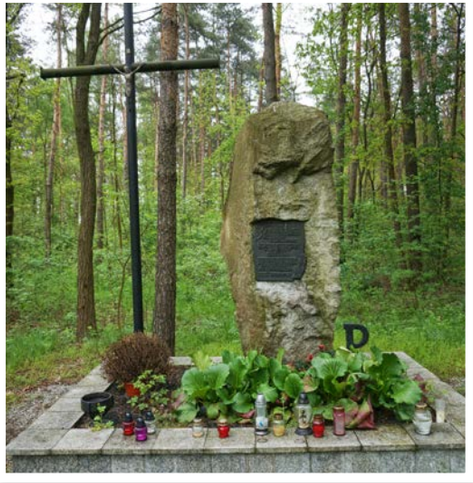

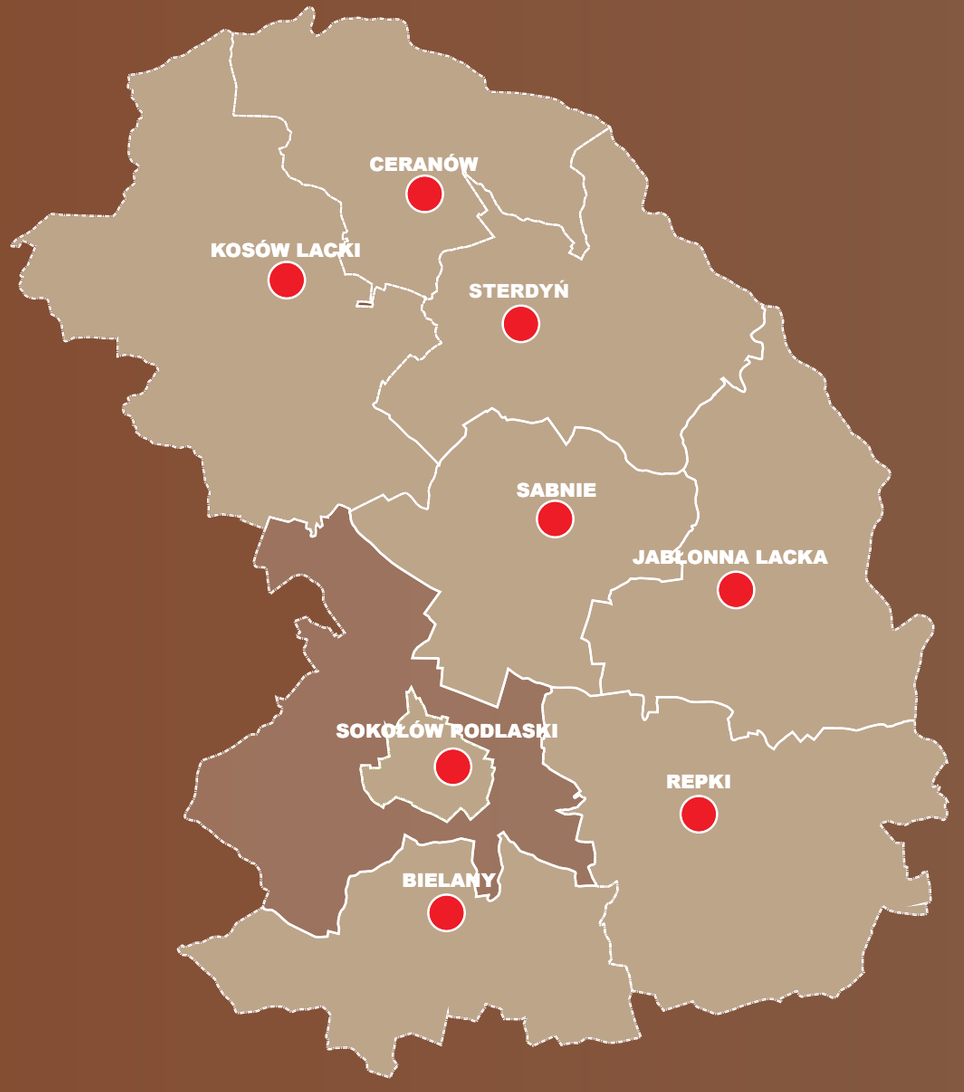
Bildstöcke

Der St. Florian Bildstock aus dem XVIII Jahrhundert ist vor der Einfahrt zum Ossoliński Schloss in Sterdyń platziert. Auf der Kreuzung der Straßen nach Sokołów Podlaski und Jabłonna Lacka hingegen steht ein Gottes Mutter der Unbefleckten Empfängnis Bildstock aus Stein, der von Konstanty Hegel geschaffen wurde. Ein wichtiger Bildstock ist der, der an der Straße von Sterdyń nach Paulinów steht. Sie wurde zum Andenken an die, von Nazis am 23-24 Februar 1943 ermordeten, Einwohner von Paulinów errichtet. Die Autoren dieser Baut sind Józef und Franciszek Pytlowie.

Denkmäler und Gedenkstätten

Im Gebiet der Gemeinde Befindet sich eine Reihe von Denkmälern und Gedenkstätten die an wichtige Figuren oder Ereignisse aus der Geschichte erinnern. In Sterdyń finden wir ein Denkmal zu Ehren der Heimatsarmee (Armia Krajowa) neben welchem sich der Anker „PW" befindet, der „Polska Walcząca" (das kämpfende Polen) symbolisiert. Die nächsten Denkmäler die wir finden gedenken das zum Grundeigentümer Machen der Landleute, Kazimierz Wyrozębski – den Soldat der Heimatsarmee und noch das Denkmal der Heimatsarmee in Sterdyń. Sehenswürdig sind auch die Monumente in Kiełpiniec, die zum Ehren der Partisanen der VI Vilnius Brigade der Heimatsarmee die am 17 Februar 1947 gefallen sind, errichtet wurden und das Andenken an Henryk Oleksiak, genannt „Wichura" in Paulinów.

GMINA SOKOŁÓW PODLASKI

www.**gminasokolowpodl**.pl
e-mail: ug@gminasokolowpodl.pl

Gmina Sokołów Podlaski jest położona w południowo-zachodniej części powiatu sokołowskiego. Liczy 6438 mieszkańców zamieszkujących 36 sołectw. Powierzchnia gminy to 137 km kwadratowych, z czego 74% stanowią użytki rolne, 19% użytki leśne, a 7% pozostałe grunty. Tereny te graniczą z gminami: Kosów Lacki, Liw, Miedzna, Węgrów, Bielany, Repki oraz Sabnie. Obszar wchodzi w skład czystego ekologicznie obszaru „Zielonych Płuc Polski". Przez centralną część gminy przepływa rzeka Cetynia, będąca lewobrzeżnym dopływem Bugu. Teren gminy jest odwadniany przez inne rzeki: Czerwonkę, Miedzankę i Buczynkę. W historii gminy przewijają się znane postacie, to tutaj ukrywał się ksiądz Stanisław Brzóska, ostatni komendant powstania styczniowego, a właścicielem Grochowa był inny bohater tamtych wydarzeń, Władysław Rawicz. Na ich cześć na terenie gminy postawiono pomniki. Miejscami wartymi zwiedzenia są piękne zabytkowe kościoły parafialne w Czerwonce i Skibniewie-Podawcach. Warto odwiedzić także miejsce pamięci narodowej ku czci ofiar komunizmu we wsi Wyrąb.

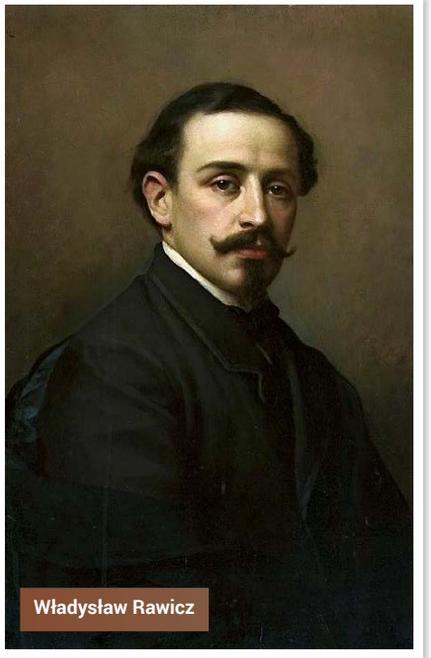
RYS HISTORYCZNY

Gmina Sokołów Podlaski obejmuje miejscowości wokół Sokołowa (jednak bez obszaru samego miasta). Ma także swoją siedzibę w samym Sokołowie Podlaskim. Od 1999 r. ponownie wchodzi w skład powiatu sokołowskiego województwa mazowieckiego. Jej obszar był świadkiem wielu istotnych wydarzeń dziejowych.

Niezwykle ważną postacią, która na trwałe zapisała się na jej kartach był ksiądz Stanisław Brzóska, mianowany przez Rząd Narodowy „naczelnym kapelanem wojsk powstańczych województwa podlaskiego". Z biegiem czasu ks. Brzóska zaczął tytułować się generałem (używał pseudonimu „generał Brzeziński") i naczelnym kapelanem wszystkich wojsk powstańczych. Tak też określali go Rosjanie podczas śledztwa w 1865 r. Ukrywał się on na terenie gminy, m.in. u sołtysa Ksawerego Bielińskiego i możemy tu znaleźć „kamienne ślady" jego działalności. W 1987 roku we wsi Krasnodęby-Sypytki wzniesiono pomnik na cześć Brzóski. Widnieje na nim napis: „Gdy pamięć ludzka ginie, dalej mówią kamienie. Tu ukrywał się i został aresztowany gen. Stanisław Brzóska ostatni komendant powstania 1863 r. na Podlasiu oraz jego adiutant Franciszek Wilczyński. Wielka chwała bohaterom". Po męczeńskiej śmierci w Sokołowie Podlaskim stali się oni legendą dla miejscowej ludności. Warto przy tym dodać, że swojego rodzinnego zaścianka i rodziny w Krasnodębach -Sypytkach już nigdy nie zobaczył także Ksawery Bieliński, wywieziony na Syberię i tam zapewne zmarły.

Inną wielką postacią związaną z omawianymi ziemiami był Władysław Rawicz, właściciel wsi Grochów, naczelnik cywilny województwa podlaskiego w powstaniu styczniowym, który został uhonorowany pomnikiem przez mieszkańców wspomnianego Grochowa wzniesionym w 1984 roku. Rawicz cieszył się szacunkiem nie tylko ze względu na bohaterską postawę w powstaniu, ale też dzięki działalności społecznej. Jako jeden z pierwszych na Podlasiu przeprowadził oczynszowanie włościan. Obdarzony był wielkim zaufaniem lokalnej społeczności jako zdeklarowany społecznik i patriota. Został powieszony przez Rosjan 21 listopada 1863 r. w Siedlcach. W swoich ostatnich słowach przekazywał: „Powiedzcie moim rodzicom, iż umieram szczęśliwy i spokojny, bo za najświętszą sprawę nikogo nie zdradziwszy. Proszę aby syn mój, w tychże co ja wyrósł zasadach (...)".

Przy rysie historycznym gminy, obok wielkich postaci, warto przybliżyć też kilka kart z historii dwóch miejscowości znajdujących się na tych obszarach. Czerwonka oraz pobliskie tereny zasłynęły jako jeden z pierwszych ośrodków w powiecie, w których rozpoczął się ruch organizacyjny młodzieży wiejskiej. 11 listopada 1918 roku młodzież, z będącym u jej sterów komendantem Henrykiem Jankowskim wzięła udział w czynnym rozbrajaniu Niemców w Sokołowie. W Czerwonce obok pięknego kościoła pw. św. Jana Chrzciciela znalazł się kopiec usypany na cześć żołnierzy poległych w 1920 roku. Powstał z inicjatywy młodzieży z pobliskiego Justynowa. Na szczycie kopca, na kamieniu umieszczono napis: „Cześć poległym żołnierzom. Koło Młodzieży Wiejskiej w Justynowie". Obok kopca stoi pomnik poświęcony żołnierzom AK placówki o kryptonimie „Gawron" z gmin Grochów i Kudelczyn, którzy wzięli udział w akcji „Burza" latem 1944 r.

Władysław Rawicz

Z Bachorzą i zespołem dworsko-parkowym niegdyś się tu znajdującym wiąże się lokalna legenda. Już sama etymologia nazwy jest jej częścią. Mówi ona bowiem o tym, że Bachorza wzięła swą nazwę od niemowlęcia podrzuconego na schody omawianego dworu. Dzieckiem miała zaopiekować się właścicielka posiadłości, a fakt ten nie umknął lokalnej społeczności, która majątek zaczęła nazywać właśnie Bachorzą od słowa „bachor". Gdy chłopiec osiągnął dojrzały wiek, hrabina uczyniła go zarządcą folwarku. Przez kolejne lata włości zmieniały swoich zarządców, a wkrótce zaczęła krążyć legenda, że posiadłość jest nawiedzona, a klątwa jej towarzysząca może dotknąć każdego jej właściciela. Stąd też wzięły się problemy ze znalezieniem kolejnych nabywców. Przed wojną Bachorza trafiła w ręce Teofila Zalewskiego, który nic sobie nie robił z miejscowych zabobonów, głośno wyśmiewając teorie mówiące o klątwie. Wkrótce jednak on i jego rodzina mieli się przekonać o jej istnieniu. Przed wybuchem II wojny światowej, a także w jej trakcie, w posiadłości działy się dziwne rzeczy. Legendy mówią o niewyjaśnionych zjawiskach, np. o obrazach spadających ze ścian, znikających przedmiotach czy tajemniczych odgłosach. Panią domu Natalię Zalewską męczyły powtarzające się nocne koszmary. W 1941 roku zmarła jej córka Teresa, a wkrótce potem także sama Natalia. Niemiecki okupant wywiózł do znajdującego się niedaleko obozu w Treblince dwie kolejne jej córki, Annę i Barbarę. Ania (przez bliskich nazywana Hanią, nazwisko pisane też w formie – Zaleska) została zamordowana 1 sierpnia 1944. Miała wtedy zaledwie 14 lat. Dziś upamiętnia ją krzyż ze zdjęciem na terenie Karnego Obozu Pracy. Obecnie dwór w Bachorzy znajduje się w złym stanie, chociaż mają zostać podjęte prace mające na celu jego renowację.

ZABYTKI I MIEJSCA WARTE ZWIEDZENIA

Kościół parafialny pw. św. Wojciecha w Skibniewie-Podawcach

W miejscowości znajdują się obecnie dwa kościoły. Starszy z nich, drewniany, został wzniesiony według różnych źródeł w 1743 lub 1789 roku. Został zbudowany na miejscu dwóch poprzednich świątyń. Pierwszą zbudowano prawdopodobnie w 1477 roku (niektóre źródła podają jednak, iż mogło to nastąpić nawet ponad dekadę wcześniej, przed 1461 r.) z inicjatywy Wojciecha Kostki-Skibniewskiego. Po ponad dwustu latach świątynia spłonęła w 1698 roku. Podobny los spotkał budowlę, która niemal natychmiast powstała w jej miejsce. Stojący do dziś drewniany kościół w Skibniewie-Podawcach został wzniesiony dzięki ówczesnemu proboszczowi Maciejowi Kazimierzowi Maliszewskiemu oraz parafianom finansującym budowę. Ołtarz główny i ołtarze boczne są w stylu barokowym. W dzwonnicy murowanej z drugiej połowy XIX w. znajduje się dzwon odlany w Gdańsku w 1717 roku. Świątynia przeszła od XVIII wieku wiele remontów, czemu zawdzięcza dzisiejszy niemal perfekcyjny wygląd i stan. Obok drewnianej budowli powstał w latach 1984-1990, staraniem ks. Ryszarda Kardasa kościół murowany, do którego przeniesiono trzy barokowe ołtarze oraz chrzcielnicę. W starszej świątyni pozostały zdobienia graficzne na suficie przedstawiające sceny biblijne i kamienna kropielnica z XVI wieku.

Kościół pw. św. Wojciecha w Skibniewie-Podawcach

Kościół w Czerwonce pw. św. Jana Chrzciciela

Kościół parafialny w Czerwonce pw. św. Jana Chrzciciela

Parafia w Czerwonce powstała już w drugiej połowie XV wieku, a pierwszy drewniany kościół powstał w l. 1463-1470. Obecna murowana świątynia o neogotyckiej formie została wzniesiona w latach 1952-1958 staraniem ks. Bronisława Narojka. Jego budowa była możliwa dzięki ofiarności mieszkańców parafii Czerwonka. Autorem projektu świątyni był Stanisław Marzyński. Obok kościoła znajduje się murowana plebania. Powstała ona nieco później (w latach 1978–1979) w wyniku działań ówczesnego proboszcza parafii, księdza Władysława Kopyścia. Przed obecnie stojącą w Czerwonce świątynią zostały wybudowane dwa kościoły drewniane. Jeden z nich spłonął w niewyjaśnionych okolicznościach 30 października 1950 roku. Obok kościoła znajduje się także cmentarz parafialny z drugiej połowy XIX wieku.

Pomniki i Miejsca Pamięci Narodowej

Na terenie gminy Sokołów Podlaski mieści się szereg pomników i kapliczek wzniesionych w hołdzie wielkim postaciom oraz historycznym wydarzeniom. Wśród nich znajduje się obelisk poświęcony księdzu Stanisławowi Brzósce oraz jego adiutantowi Franciszkowi Wilczyńskiemu w Krasnodębach-Sypytkach, kopiec ku czci żołnierzy poległych w 1920 roku w Czerwonce czy pomnik na cześć Władysława Rawicza w Grochowie (patrz: rys historyczny). W Brzozowie z kolei możemy zobaczyć odsłonięty w maju 2013 roku pomnik ku czci Otto Warpechowskiego, młodego archeologa, który uratował przed rozbiórką zamek w Liwie. Na znajdującym się za jednym z przystanków kamieniu widnieje napis: „Otto Warpechowskiemu, archeologowi, obrońcy zamku w Liwie w hołdzie mieszkańcy Brzozowa". Niedaleko wsi Wyrąb natomiast, w mieszczącym się nieopodal lesie zwanym Zielona, zobaczymy Miejsce Pamięci Narodowej ku czci 9 zamordowanych 27 lutego 1946 r. żołnierzy z oddziału Zdzisława Stokowskiego „Nurka" i mieszkańców powiatu sokołowskiego. Zostali oni skazani na karę śmierci podczas tzw. procesu w trybie doraźnym jaki odbywał się w Sokołowie Podlaskim dzień wcześniej, 26 lutego. Po egzekucji ciała ubecy wywieźli do wspomnianego lasu (dołączając zwłoki 2 kolejnych osób) i zakopali. Wkrótce rodziny rozpoczęły potajemny proces wydobywania zwłok i grzebania na rodzinnych cmentarzach. Wokół krzyża stoi 11 mniejszych i 1 duży głaz z napisem: „Rodaku, skłoń głowę i zadumaj się nad tragizmem polskich dróg do wolności i niepodległości. Stoisz na miejscu uświęconym krwią żołnierzy Polski Podziemnej zamordowanych 27 II 1946 w Sokołowie Podlaskim przez komunistyczny system terroru i zniewolenia i tu zakopanych. Prośmy dobrego Boga pełnego miłosierdzia, by ofiara ich życia umacniała naszą Ojczyznę, Najjaśniejszą Rzeczpospolitą Polskę. Z okazji 90-tej rocznicy odzyskania niepodległości, rodacy". W dzieło upamiętnienia zaangażowały się ówczesne władze gminy, środowisko kombatantów ze ŚZŻAK, Nadleśnictwo Sokołów, parafia Nieciecz. Powstała także okolicznościowa publikacja poświęcona pomordowanym i okolicznościom zbrodni sądowej. Uroczystość odsłonięcia odbyła się 17 września 2008 r.

Zespół dworsko-parkowy w Bachorzy

Historia zespołu dworsko-parkowego w Bachorzy jest owiana nutką tajemniczości i towarzyszą jej miejscowe legendy (patrz: rys historyczny). Pierwszymi właścicielami samej miejscowości, jak i całego majątku był ród Sokołowskich w XV wieku. Posiadłość ta przez lata zmieniała swoich właścicieli, a do najsławniejszych należeli Tadeusz Doria -Dernałowicz, właściciel Repek (przejął dwór w połowie XIX wieku) oraz jego córka Ewa Doria-Dernałowicz. W 1839 r. z dóbr repkowskich został wydzielony folwark Bachorza. Ewa Dernałowicz jest też odpowiedzialna za powstanie murowanego dworu, który został zbudowany ok. 1850 i wznosił się w centralnej części folwarku. W 1938 dwór kupił Teofil Dołęga-Zalewski. Do dzisiaj zachowała się aleja świerkowo-lipowa do niego prowadząca. Ze względu na upływ czasu i związane z nim wydarzenia trudno dziś także określić, jak dwór wyglądał w czasach świetności. Obok alei, jak i samego szkieletu budynku zachowała się też resztka parku krajobrazowego z drugiej połowy XIX wieku.

Pomnik w lesie Zielona niedaleko wsi Wyrąb

Pomnik ku czci Władysława Rawicza w Grochowie

Pomnik postawiony w hołdzie Otto Warpechowskiemu w Brzozowie

SOKOŁÓW PODLASKI MUNICIPALITY

Sokołów Podlaski municipality is located in south-western part of Sokołówski district, population is 6438 residents who live in 36 rural administrative units. The area of the municipality is 137 quarter kilometers. The municipality borders with the municipalities of: Kosów Lacki, Liw, Miedzna, Węgrów, Bielany, Repki and Sabnie. The river Cetinye flows through the central part of the municipality. In the history of the municipality are present known figures, here was hiding Stanislaw Brzóska, last commander of the January Upraising, also the owner of Grochów Wladyslaw Rawicz was another hero of these events.

HISTORICAL BACKGROUND

As is provided by archaeological discoveries, first settlements on the area of the municipality appeared already at the beginning of the sixth century. In 1424 Mikołaj Sepieński, courtier of the Lithuenian Prince Witold together with the rights to the areas of the municipality received also adjacent areas. In the later years the Sokołów city changed its owners and its history was inextricably tied up with history of the municipality.

An extremely important figure, was Stanislaw Brzóska, General, main chaplain and the last commander of the January Upraising in 1863, who has permanently went down in the history. He was hiding on the area of the municipality and it is possible to find traces of his activity. In 1987 a monument in honor of Brzóska was built in the village of Krasnodęby-Sypytki.

Another figure associated with discussed areas was Władysław Rawicz, the owner of the village of Grochów, civilian chef of Podlaskie voivodeship in the January Upraising, who has been honored with a monument funded by Grochów residents in 1984.

A Local Legend is associated with Bachorza and a manor-park complex once located here. Through the years the property changed its managers and soon the word began to spread that the property is haunted and the curse can affect every owner of the property. This fact resulted in problems connected with finding a buyer. Currently manor in Bachorza is in bad state, however renovation is to be started.

MONUMENTS AND PLACES WORTH SEEING

The Parish church of st Wojciech in Skibniew-Podawce

In the village are currently located two churches. The older, wooden one was built at XVIII-th century (1743 or 1789). It was constructed in place of two other former temples. In a brick bell tower from second half of XIX-th century a bell is placed which was casted in Gdansk in 1717. The temple was renovated multiple times during XVIII-th century, what resulted in almost perfect current appearance. Near the wooden building a brick church was constructed in 1984-1990, where three baroque altars and baptismal font were transferred.

The Parish church of st. John the Baptist in Czerwonka

The parish in Czerwonka has been established in second half of the XV-th century, however current brick church was constructed only in 1952-1958. Its construction lasted for six years, and it was possible due to generosity of Czerwonka citizens and father Bronisław Narojek. The author of the temple was Stanisław Marzyński. Near the church a brick rectory is located. It was established over the period 1978-1979 due to efforts of the then parish priest Wladyslaw Kopyść. In front of the currently standing in Czerwonka temple, two wooden churches were built. One of them has burned down in 1950 under unexplained circumstances.

Manor and park complex in Bachorza

History of the park-and-manor complex in Bachorza is connected with a little of mystery and local legends (see: History). First owners of the village, and the whole property in XV-th century were the Sokołowski family. The property for years changed its owners, the most famous where Tadeusz Doria-Dernałowicz, the owner of Repki (he took over the manor in second half of XIX-th century) and his doughter Ewa Doria-Dernałowicz. She is responsible for the construction of the brick manor, which was located in central part of the complex. A Spruce-linden alley has preserved until today leading to the manor, however a little more has left of the manor itself, that is why it is hard to define the original appearance of the park-and-manor complex.

Monuments and places of remembrance

On the area of the Sokołów Podlaski municipality are located multiple monuments and shrines commemorating famous figures and historical events. Among these can be found an obelisk in Krasnodęby-Sypytki built in honor of Stanislaw Brzóska and his adjutant Franciszek Wilczyński, cairn commemorating soldiers who died in 1920 in Czerwonka and monument commemorating Władysław Rawicz in Grochów. In Brzozów one can see a monument built in honor of Otto Warpechowski, young archaeologist who saved palace in Liw from demolition. Not far away from village of Wyrąb, in the forest nearby one can see place of national remembrance of the victims of communism, which consist of multiple stones with plaques and a cross.

DIE GEMEINDE SOKOŁÓW PODLASKI

Die Gemeinde Sokołów Podlaski liegt im Nord-Westen des Sokołowski Kreises. Sie zählt 6438 Einwohner, die in 36 Dörfern wohnen. Die Fläche der Gemeinde beträgt 137 Quadratkilometer. Das Gelände grenzt an die Gemeinden: Kosów Lacki, Liw, Miedzna, Węgrów, Bielany, Repki und Sabnie. Durch das Zentrum der Gemeinde fliest der Fluss Cetynia. In der Geschichte der Gemeinde gab es berühmte Figuren wie den Priester Stanisław Brzóska, der sich hier versteckte und letzter Kommandant des Januaraufstands war oder den Besitzer von Grochów Władysław Rawicz.

GESCHICHTLICHER ÜBERBLICK

Die ersten Siedlungen in dem Gebiet gab es schon im VI Jahrhundert. Darauf weisen archäologische Funde hin, die eine Menge über die Siedlungen erzählen.

1424 bekam Mikołaj Sepieński, der Höfling des litauischen Fürsten Witold, zusammen mit dem Recht für Sokołów Podlaski das Recht für die umgebenden Dörfern die heute zur Gemeinde gehören. In den folgenden Jahren änderte Sokołów seine Besitzer und seine Geschichte war die ganze Zeit lang mit der Geschichte der ganzen Gemeinde verbunden.

Eine unglaublich wichtige Figur, die sich in die Geschichte eingeschrieben hat, war der Priester Stanisław Brzóska. Der General und Kaplan des Januaraufstandes aus dem Jahr 1863 war auch der letzte Kommandant in Podlasie (Podlachie). Er versteckte sich im Bereich der Gemeinde, deshalb finden wir hier steinerne Spuren seiner Tätigkeit. 1987 wurde in Krasnodęby-Sypytki ein Denkmal zu Ehren von Stanisław Brzóska errichtet.

Eine weitere bedeutende Figur in der lokalen Geschichte war Władysław Rawicz, der Besitzer von Grochów, ziviler Oberbefehlshaber in der Podlaskie Woiwodschaft während des Januaraufstandes, welcher 1984 durch die Einwohner von Grochów mit einem Denkmal geehrt wurde.

Mit Bachorza und der einstigen Hof- und Parkanlage hängt eine lokale Legende zusammen. Jahre lang haben die Ländereien ihren Eigentümer geändert und kürzlich wurde herumgesprochen, dass es im Gut spukt und dass jeden Eigentümer derFluch heimsuchen kann. Daher kamen auch die Probleme beim Finden der neuen Besitzer, Heute ist der Hof in Bachorza in schlechtem Zustand, aber Renovierungsarbeiten sollen vorgenommen werden.

SEHENSWÜRDIGKEITEN UND INTERESSANTE PLÄTZE

Die St. Wojciech Pfarrkirche in Skibniew-Podawce

In der Ortschaft befinden sich heute zwei Kirchen. Die ältere von ihnen, aus Holz gebaut, entstand am Ende des XVIII Jahrhunderts (1743 oder 1789). Sie wurde am Platz zweier früherer Gotteshäuser gebaut. Im gemauerten Glockenturm aus dem XIX Jahrhundert befindet sich eine Glocke, die in Danzig 1717 gegossen wurde. Das Gotteshaus wurde seit dem XVIII Jahrhundert mehrmals renoviert, daher ist sie auch heute im perfekten Zustand. Neben dem hölzernem Gebäude entstand in 1984-1990 eine gemauerte Kirche, in die drei Barockaltare und ein Taufbecken verlegt wurden.

Die Johannes der Täufer Pfarrkirche in Czerwonka

Die Pfarrgemeinde in Czerwonka wurde schon im XV Jahrhundert gegründet, jedoch wurde die heutige gemauerte Kirche im neugotischen Stil erst 1952-1958 gebaut. Die Bauarbeiten dauerten sechs Jahre und wurden durch Opfergaben der Einwohner und des Priesters Bronisław Narojek möglich. Der Autor des Projektes war Stanisław Marzyński. Neben der Kirche befindet sich ein gemauertes Pfarrhaus. Es entstand etwas später (in den Jahren 1978-1979) in Folge der Handlung des damaligen Pfarrers Władysław Kopyść. Vor dem heutigen Gotteshaus in Czerwonka wurden zwei hölzerne Kirchen gebaut. Eine von ihnen ist 1950 in unaufgeklärten Umständen verbrannt. Neben der Kirche befindet sich auch ein Friedhof aus den XIX Jahrhundert.

Die Hof - und Parkanlage in Bachorza

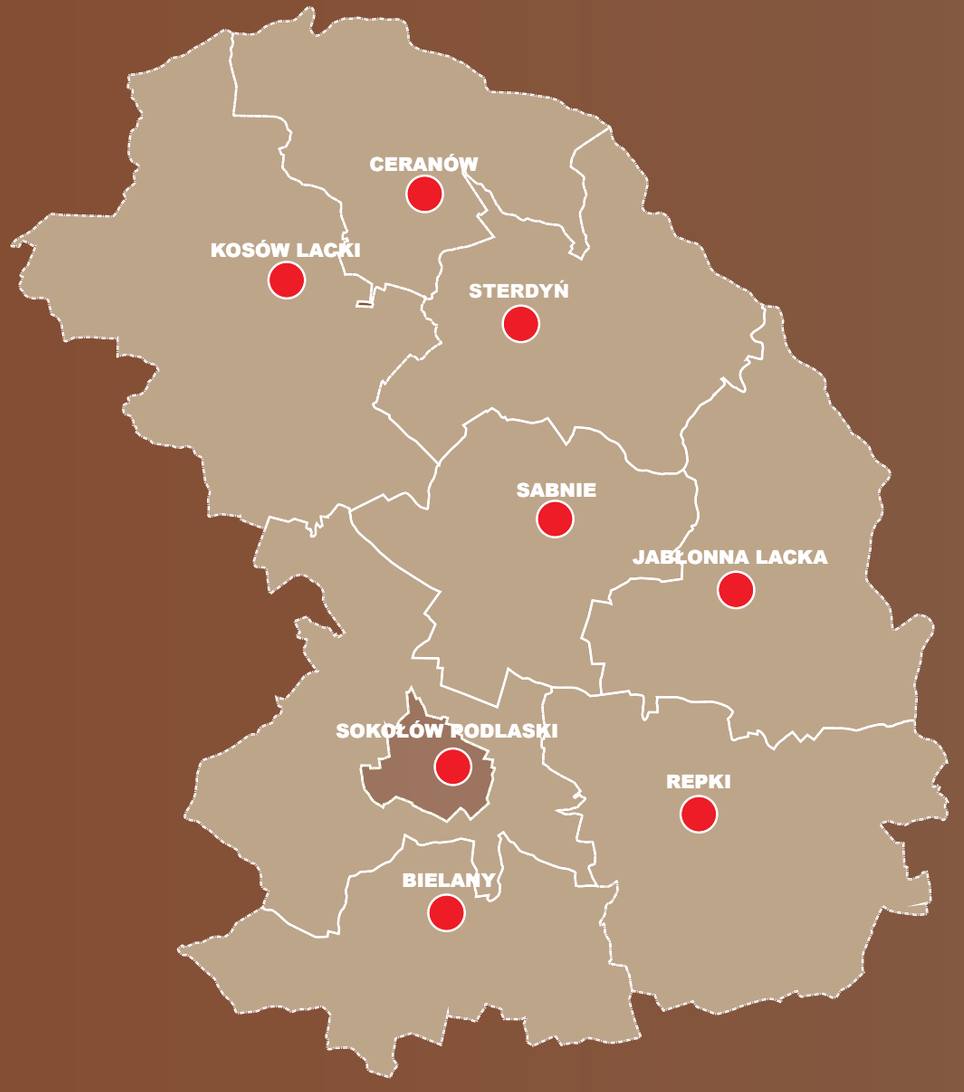
Die Geschichte der Hof- und Parkanlage in Bachorza verbirgt ein kleines Geheimnis (siehe Geschichtlicher Überblick). Der erste Inhaber der Ortschaft und der Länderei war die Sokołowski Familie im XV Jahrhundert. Das Gut hat über die Jahre den Besitzer gewechselt. Zu den berühmtesten unter ihnen gehören Tadeusz Doria-Dernałowicz, der Besitzer von Repki (er übernahm den Hof im XIX Jahrhundert) und seine Tochter Ewa Doria-Dernałowicz. Sie war für den Bau des gemauerten Hofes der im Zentrum des Guts stand, verantwortlich. Bis heute hat sich die Fichten- und Lindenallee erhalten. Leider ist außer ihr nicht viel von dem Gut übrig geblieben, weswegen es schwer ist zu sagen, wie der Hof aussah. Neben der Allee und den Rückständen des Gebäudes hat sich noch ein Überbleibsel des Landschaftsparks aus dem XIX Jahrhundert erhalten.

Denkmäler und Gedenkstätten

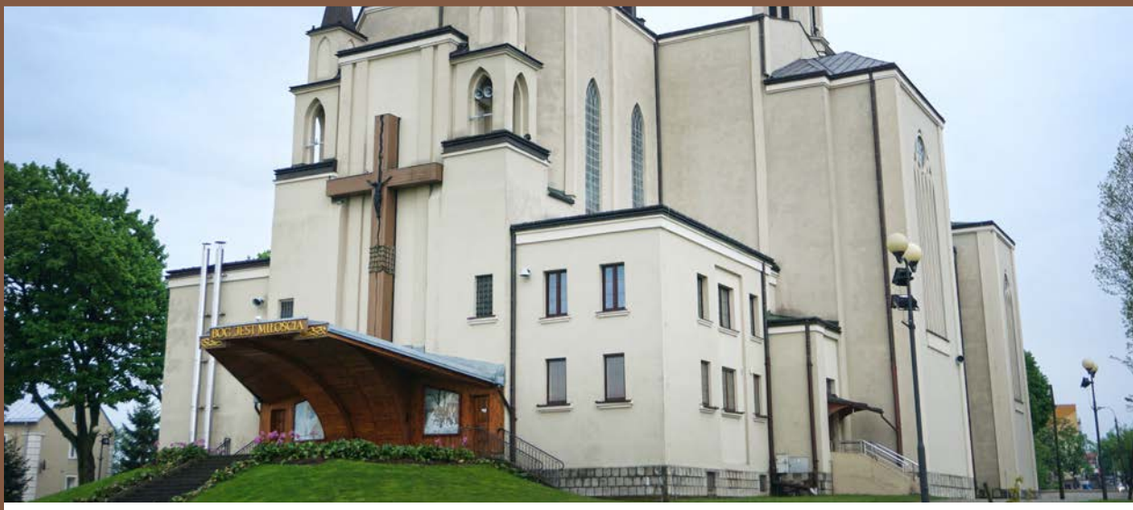
Im Gebiet der Gemeinde Sokołów Podlaski gibt es eine Reihe von Denkmälern und Bildstöcken, die zu Ehren wichtiger Personen und zum Andenken an wichtige Ereignisse errichtet wurden. Unter ihnen befindet sich der Obelisk in Krasnodęby-Sypytki, der dem Priester Stanisław Brzóska und seinem Adjutanten Franciszek Wilczyński gewidmet wurde und der Hügel zu Ehren von Otto Warpechowski, eines jungen Archäologen, der das Schloss in Liw vor dem Abriss gerettet hat. Unweit des Dorfes Wyrąb, im nahegelegenem Wald finden wir einen Ort des Nationalen Gedenkens den Opfern des Kommunismus, welcher aus einer Reihe von Steinen mit Gedenktafeln und einem Kreuz besteht.

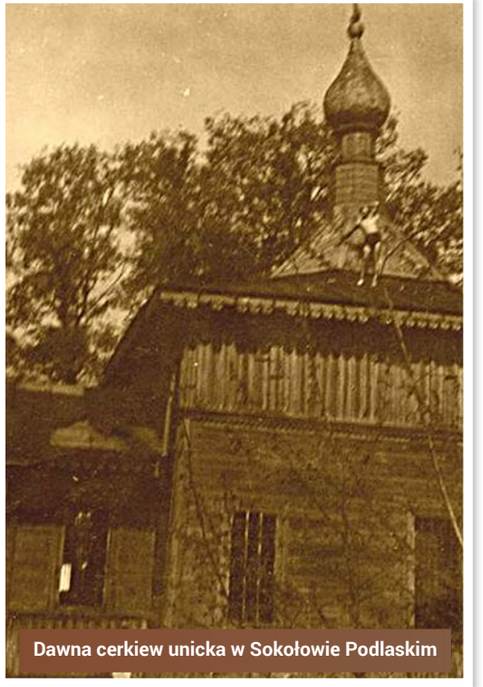
MIASTO SOKOŁÓW PODLASKI

www.**sokolowpodl**.pl
e-mail: um@sokolowpodl.pl

Miasto Sokołów Podlaski położone jest w południowo-zachodniej części powiatu sokołowskiego. Liczy 19 198 mieszkańców. Jego powierzchnia to 17,5 km^2, z czego 66% stanowią użytki rolne, a resztę pozostałe grunty. W samym Sokołowie nie ma lasów, jednak od północy i wschodu otaczają go duże kompleksy leśne. Miasto jest położone w obrębie „Zielonych Płuc Polski" i Nadbużańskiego Parku Krajobrazowego. Na terenie miasta znajduje się mnóstwo publicznych terenów zagospodarowanych turystycznie. W parku przy ul. Lipowej znajdziemy staw, w którym można łowić ryby, przy ul. Bulwar 1 znajduje się kryta pływalnia Ośrodka Sportu i Rekreacji. Do dyspozycji mieszkańców są także boiska wielofunkcyjne (ul. Wojska Polskiego, os. Gałczyńskiego), park linowy (ul. Kupientyńska 17B), otwarty plac zabaw dla dzieci i dorosłych (ul. Bulwar), pole paintballowe (ul. Repkowska 51E), sztuczna ściana wspinaczkowa (ul. Sadowa 2) czy strzelnica (ul. Lipowa 84). Miejskie władze dbają o to, aby mieszkańcy, a także turyści, mogli miło i różnorodnie spędzić czas. Nie ma także problemów z noclegiem (patrz lista na ostatniej stronie). Spośród zabytkowych miejsc warto zobaczyć kościół pw. Niepokalanego Serca Najświętszej Maryi Panny (z klasycystyczną dzwonnicą z XIX wieku), zespół pałacowo-parkowy w Przeździatce czy kościół pw. św. Faustyny (dawniej św. Rocha).

RYS HISTORYCZNY

Dawna cerkiew unicka w Sokołowie Podlaskim

Sokołów Podlaski jest najstarszym miastem na historycznym Podlasiu. 20 kwietnia 1424 roku wielki książę litewski Witold dokonał lokacji miasta na prawie niemieckim średzkim. Sokołów wraz ze wsiami Kupientyn i Rogów stał się własnością Mikołaja Sepieńskiego, dworzanina wielkiego księcia. Z początkiem XVI w . miasto stało się własnością rodu Kiszków, w XVII w. władali nim Radziwiłłowie, a od 1664 stał się własnością Krasińskich.

Na okres rządów Kiszków i Radziwiłłów przypada czas rozkwitu miasta. Rozwojowi sprzyjało położenie przy Wielkim Gościńcu Litewskim, jednym z najważniejszych szlaków handlowych łączącym Warszawę z Wilnem i dalej z Moskwą. Na przełomie XVI i XVII wieku znacznie wzrosła liczba budynków mieszkalnych, ale również zakładów rzemieślniczych, m.in. szewskich i kuśnierskich. W Sokołowie mieszkali Polacy, Rusini i Żydzi. W 1569 roku województwo podlaskie, w granicach którego leżał Sokołów, zostało włączone do Korony w ramach Rzeczpospolitej Obojga Narodów. Czas pomyślności przerwał najazd Szwedów na Rzeczpospolitą i zniszczenia jakie się wówczas dokonały. W XVIII wieku właścicielami Sokołowa Podlaskiego stali się Tadeusz Lipski i ród Ogińskich. Ignacy Ogiński, marszałek Wielkiego Księstwa Litewskiego działał aktywnie na rzecz rozwoju miasta. W 1761 roku uzyskał przywilej królewski wyznaczający dni targowe i jarmarki. Sześć lat później powstała stacja poczty królewskiej.

Jednym z najznamienitszych przedstawicieli tego rodu był z kolei Michał Kleofas Ogiński, nie tylko doskonały kompozytor (jego najbardziej znane dzieło to polonez „Pożegnanie Ojczyzny"), ale też polityk i propagator rzemiosła. Dzięki niemu w mieście pojawili się robotnicy z francuskiego miasta Montbeillard. Powstała manufaktura, w której wytwarzano luksusowe dobra: jedwabne chustki, kapelusze, kobierce i płótna. W 1793 roku Ogiński gościł w swojej posiadłości w Przeździatce króla Stanisława Augusta Poniatowskiego wracającego z sejmu grodzieńskiego. Innym władcą Polski, który wcześniej zawitał do Sokołowa był Stefan Batory w 1580 i 1581 roku.

W wyniku trzeciego rozbioru Polski Sokołów Podlaski znalazł się w granicach zaboru austriackiego. W latach 1809-1815 był częścią składową Księstwa Warszawskiego, a od 1815 roku Królestwa Polskiego podlegającego zaborcy rosyjskiemu.

W lutym 1808 roku dobra sokołowskie wraz z okolicznymi wsiami i folwarkami w Przeździatce, Nowej Wsi i Emilianowie kupił Karol Kobyliński. Jego następca Seweryn w 1843 sprzedał miasto Elżbiecie z Lorentzów Hirschmanowej. W 1845 roku powstał duży kompleks przemysłowy, który przyczynił się do rozwoju miasta. Cukrownia „Elżbietów" (nazwana tak od imienia właścicielki) była w XIX wieku wiodącym producentem cukru w Królestwie Polskim. W 1890 roku w zakładzie pracowało około 600 robotników.

W 1867 roku miasto przeszło na własność państwa i stało się siedzibą nowo utworzonego powiatu sokołowskiego. Dokładnie dwadzieścia lat później ranga Sokołowa wzrosła jeszcze bardziej dzięki doprowadzeniu linii kolejowej.

Dawna cukrownia „Elżbietów”

Żydzi w Sokołowie Podlaskim

Druga połowa XIX wieku była dobrym okresem w historii miasta. Dzięki ludności napływowej, głównie Żydów, podwoiła się liczba mieszkańców. Nowi obywatele byli w większości rzemieślnikami i kupcami. Oprócz cukrowni funkcjonowała także fabryka octu i świec, pięć garbarni, dwie olejarnie, cegielnie, a także sześć młynów. Warsztaty prowadziło kilkuset drobnych rzemieślników. W 1875 r. rozpoczęły się prześladowania sokołowskich unitów, w związku z likwidacją ich obrządku przez władze carskie. Dopiero w 1905 r., na skutek edyktu tolerancyjnego mogli oni wrócić do katolicyzmu.

Wejście do getta

W czasie pierwszej wojny światowej na skutek rabunkowej polityki władz rosyjskich i niemieckich miasto zanotowało wielkie straty materialne. Nie inaczej było podczas drugiej wojny światowej. Okupanci niemieccy wydzielili w centrum getto, w którym mieszkali przedstawiciele ludności żydowskiej. We wrześniu 1942 roku rozpoczęto likwidację getta, a jego mieszkańców wywieziono do Obozu Zagłady w Treblince. Pod koniec lipca 1944 roku lotnictwo radzieckie zbombardowało miasto. W wyniku nalotu spłonął m.in. kościół pw. Michała Archanioła (stojący na miejscu obecnej konkatedry pw. Niepokalanego Serca Najświętszej Maryi Panny). 9 sierpnia na rogatkach miasta pojawiły się pierwsze oddziały sowieckie. Jednocześnie z narzuconą władzą podjęli walkę Żołnierze Niezłomni, na czele z 6. Wileńską Brygadą AK.

Pierwsze lata powojenne były okresem odbudowy ze zniszczeń wojennych. W 1951 roku ponownie uruchomiono produkcję cukru w „Elżbietowie”, odbudowano również kościół. W latach 70. XX wieku powstały w Sokołowie nowoczesne zakłady mięsne, które funkcjonują do dziś.

Po 1989 r. w Sokołowie Podlaskim rozpoczął się etap budowania samorządności. Miasto zmieniło się pod względem społecznym i gospodarczym. Jego przyszłość będą tworzyli sami mieszkańcy, ich troski, nadzieje i radości.

ZABYTKI I MIEJSCA WARTE ZWIEDZENIA

Kościół pw Niepokalanego Serca NMP w Sokołowie Podlaskim

Kościół pw. Niepokalanego Serca NMP (konkatedra)

Historia świątyni katolickiej w tym miejscu sięga czasów, kiedy Sokołów Podlaski nie miał jeszcze praw miejskich. Pierwsze wzmianki o fundacji kościoła w Sokołowie pochodzą bowiem z 12 maja 1415 r. Być może istniał on już przed tą datą. Dziewięć lat później Grzegorz, biskup włodzimierski uposażył parafię w dziesięcinę z Sokołowa i okolicznych wsi. W XIX wieku właściciele miasta Karol Kobyliński wraz z żoną Franciszką ufundowali nowy murowany kościół pw. Michała Archanioła. Prace przy budowie świątyni trwały w l. 1820-1826. Kościół przetrwał w nienaruszonym stanie do tragicznej nocy z 26 na 27 lipca 1944 roku, kiedy to lotnictwo sowieckie zbombardowało miasto będące wówczas pod okupacją niemiecką. W trakcie bombardowania świątynia została zniszczona. Nowy kościół, już pod wezwaniem Niepokalanego Serca NMP – zaczęto budować w 1948 roku staraniem ks. Stanisława Pielasy, a autorem projektu był architekt Andrzej Boni z Warszawy. Prace budowlane ukończono w 1953 roku, ale cały kompleks z wieżami okalającymi fasadę i wyposażeniem świątyni był gotowy dopiero 30 lat później. W 1992 roku papież Jan Paweł II wydał bullę „Totus Tuus Poloniae Populus", na mocy której kościół został podniesiony do rangi konkatedry.

Konkatedra od strony Skweru NMP

Stacje drogi krzyżowej przed konkatedrą i Sokołowska Aleja Dębów Katyńskich

Kościół pw. św. Faustyny (dawniej św. Rocha)

Jak głosi legenda, przed kilkoma wiekami Sokołów Podlaski nawiedziła epidemia dziesiątkująca mieszkańców miasta. Pewnego razu mężczyźnie wracającemu z modlitw o odwrócenie zarazy ukazała się tajemnicza postać. Był nią św. Roch, który obiecał ratunek w trudnej sytuacji, jeśli na łąkach powstanie świątynia pod jego wezwaniem. Gdy rozpoczęły się prace przy budowie kościoła zaraza natychmiast wygasła. Obecny kościół powstał prawdopodobnie w 1819 lub 1820 i służył jako kaplica dla budowanego kościoła pw. św. Michała Archanioła. Pierwotnie stał przy ul. Kosowskiej skąd został przeniesiony na obecne miejsce w 1980 roku. Konstrukcję budowli wzmocniono żelbetonem i uzupełniono belkami ze starej świątyni. Wewnątrz nie ma obecnie żadnego wyposażenia ze starego kościółka. Obraz św. Rocha datowany na 1906 rok, a także konfesjonał, krucyfiks i kropielnica znajdują się w konkatedrze. 8 sierpnia 2005 r. biskup drohiczyński Antoni Pacyfik Dydycz oddał świątynię pod opiekę św. Siostry Faustyny.

Kościół św. Rocha

Kościół pw. Miłosierdzia Bożego

Najmłodsza parafia sokołowska została erygowana 3 lipca 1993 r. Jej pierwszym proboszczem został ks. Stanisław Bogusz. Pod jego kierunkiem i dzięki ofiarności parafian w latach 1995-2008 została wzniesiona murowana świątynia według projektu Anny i Krzysztofa Filusiów oraz Piotra Bielańskiego, zaś konsultantem i projektantem wnętrza był prof. Wincenty Kućma. 5 października kościół został konsekrowany i podniesiony do rangi Sanktuarium Miłosierdzia Bożego. W okresie budowy funkcję tymczasowej świątyni pełnił przeniesiony w 1980 z ul. Kosowskiej kościół pw. św. Rocha.

Kościół Salezjanów pw. św Jana Bosko

Kościół Salezjanów pw. św. Jana Bosko

Salezjanie pojawili się w Sokołowie Podlaskim w 1925 roku na zaproszenie władz miejskich i powiatowych. W niedługim czasie powstało gimnazjum, które funkcjonowało przy kościele pod wezwaniem św. Jana Bosko. Działalność oświatową prowadzono nawet w czasie drugiej wojny światowej – Salezjanie prowadzili tajne nauczanie na tzw. kompletach. W 1944 roku niewiele brakowało, by świątynia nie podzieliła losu kościoła św. Michała Archanioła i nie uległa kompletnemu zniszczeniu. Wycofujące się oddziały niemieckie podpaliły budynek gimnazjum, gdzie w czasie wojny mieścił się szpital wojskowy. Ówczesny dyrektor placówki, ksiądz Józef Strus nakazał zerwanie dachu, aby uniknąć rozprzestrzenienia się ognia na kościół. Po II wojnie światowej władze komunistyczne pozbawiły zakon możliwości nauczania i przejęły budynki szkolne.

Zarówno elewacja kościoła, jak i jego wyposażenie utrzymane są w podobnej stylistyce. Całość opiera się na prostocie, brakuje bogatej ornamentyki i ozdobników. W prezbiterium znajduje się ołtarz z wizerunkiem patrona świątyni wykonany w technice mozaikowej. W podobny sposób wykonano boczne ołtarze przedstawiające świętych Józefa z Dzieciątkiem Jezus i Michała Archanioła. Sama parafia została natomiast erygowana 1 stycznia 1978 r. przez biskupa siedleckiego czyli podlaskiego Jana Mazura i powierzona na stałe 22 marca tego roku Towarzystwu Salezjańskiemu. Księża salezjanie odtworzyli także szkolnictwo nawiązujące do przedwojennych tradycji. W 1993 powstało Liceum, a w 1999 Salezjańskie Gimnazjum w Sokołowie Podlaskim..

Pałac w Przeździatce

Staw znajdujący się na terenie parku w Przeździatce

Zespół pałacowo-parkowy w Przeździatce

ZW XV w. Przeździatka była jednym z trzech folwarków tworzących dobra sokołowskie. Drewniany dwór został tu zbudowany za przyczyną ówczesnego właściciela Ignacego Ogińskiego. Za czasów Michała Kleofasa Ogińskiego w Przeździatce przebywał król Stanisław August Poniatowski wracający z obrad sejmu w Grodnie. Kolejni właściciele – rodzina Kobylińskich sprzedała te dobra Elżbiecie Hirschmanowej. Obecny wygląd kompleksu pałacowo-parkowego to zasługa właśnie rodziny Hirschmannów, którzy w 1859 roku zatrudniła Henryka Marconiego celem zaprojektowania nowego pałacu. Kolejnymi właścicielami Przeździatki byli Sobańscy (od 1904) i Malewiczowie (od 1924). Ta ostatnia rodzina straciła swoją siedzibę na skutek zmian politycznych jakie dokonały się w Polsce po 1944. Po 1946 pałac został przekształcony w szpital i w tym charakterze funkcjonował do końca lat 80-ych. Od 2000 roku w pałacu działa Dom Miłosierdzia im. Jana Pawła II Caritas Diecezji Drohiczyńskiej. Budynek otacza 11-hektarowy park urządzony według projektu Waleriana Kronenberga. Na terenie parku znajduje się staw o powierzchni jednego hektara.

Budynek Miejskiej Biblioteki Publicznej

Miejska Biblioteka Publiczna (dawny dworzec PKP)

Po likwidacji linii kolejowej w Sokołowie Podlaskim w drugiej połowie XX wieku budynek dworca PKP popadał w ruinę. W 2006 roku obiekt stał się własnością miasta. Nowy pomysł władz miejskich na zagospodarowanie tego miejsca opierał się na dostosowaniu go do potrzeb instytucji kulturalnych i przeobrażeniu w budynek dla Miejskiej Biblioteki Publicznej im. Konstantego Ildefonsa Gałczyńskiego. W 2010 r. biblioteka rozpoczęła działalność w nowej siedzibie.

Dworzec kolejowy działał nieopodal centrum miasta od 1890 roku. W skład całego kompleksu, oprócz hali dworcowej, wchodziły także: dwa murowane domki, ziemianki oraz budynki na tzw. osiedlu kolejowym. Część z nich istnieje do dziś.

WYBRANE KAPLICZKI I MIEJSCA PAMIĘCI

Pomnik ks. Stanisława Brzóski i Franciszka Wilczyńskiego

Ksiądz Stanisław Brzóska trafił do Sokołowa Podlaskiego na kilka lat przed wybuchem powstania styczniowego. Pełnił tutaj funkcję wikariusza (1858-1860), a następnie został przeniesiony do Łukowa. W czasie powstania pełnił funkcję kapelana, następnie dowódcy samodzielnego oddziału. Następnie przedostał się w okolice Sokołowa wraz ze swoim adiutantem Franciszkiem Wilczyńskim. Ukrywali się we wsi Krasnodęby-Sypytki, gdzie zostali ujęci 29 kwietnia 1865 r. i powieszeni w Sokołowie 23 maja 1865.W 1925 roku odsłonięto w miejscu stracenia pomnik księdza Brzóski. W czasie drugiej wojny światowej Niemcy ograbili pomnik z orła i wieńca z liści laurowych. Rekonstrukcji utraconych elementów i ponownego odsłonięcia dokonano w 1984 roku.

Ksiądz Stanisław Brzóska w 2008 r., z inicjatywy władz miasta oraz dyrekcji Szkoły Podstawowej nr 4, pośmiertnie został odznaczony Orderem Orła Białego przez prezydenta Lecha Kaczyńskiego.

Pomnik księdza Stanisława Brzóski i Franciszka Wilczyńskiego na sokołowskim rynku

Pomnik żołnierzy AK przy Skwerze Najświętszej Maryi Panny

Pomnik żołnierzy Armii Krajowej

Monument upamiętnia żołnierzy Armii Krajowej, a także struktur poakowskich Obwodu Sokołów Podlaski „Jezioro", 6. Brygady Wileńskiej oraz cywilnych mieszkańców powiatu sokołowskiego poległych w walce z komunistycznym zniewoleniem w latach 1944-1953. Powstał staraniem fundacji „Pamiętamy", która współpracując z władzami miast i gmin, przyczyniła się do zachowania pamięci o Żołnierzach Niezłomnych w wielu miejscowościach Polski i powiatu sokołowskiego (w Kiełpińcu, Borychowie, Jabłonnie Lackiej, Sterdyni). Na pomniku wyryto imiona i nazwiska ponad 160 ofiar komunistycznego aparatu terroru, wśród nich Władysława Łukasiuka „Młota", Józefa Małczuka „Brzaska", Józefa Oksiuty „Pomidora", Kazimierza Tkaczuka „Sępa" i Mariana Borychowskiego. Miejsce to poświęcone jest również pamięci ponad setki ofiar, których danych nie udało się ustalić. Pomnik znajduje się przy skwerze Najświętszej Maryi Panny. Uroczystego odsłonięcia dokonano 30 września 2007 roku.

Pomnik Czynu Niepodległościowego w parku im. A. Mickiewicza

Inicjatorami budowy pomnika byli Stanisław Oleksiak, ówczesny wiceprezes ŚZŻAK i ks. Stanisław Falkowski, proboszcz parafii Nieciecz związany ze środowiskami kombatanckimi. Inicjatywę podjęło Koło Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej w Sokołowie Podlaskim. Pracami kierował Społeczny Komitet Budowy Pomnika Niepodległości. Jego elementy poświęcił Jan Paweł II. Projekt wykonał Jerzy Kalina. Uroczyste odsłonięcie odbyło się 3 maja 1999 r.

Pomnik składa się z 4 kolumn otaczających głaz z napisem: Bóg, Honor, Ojczyzna. Na kolumnach i polnych kamieniach wokół nich umieszczono znaczące daty z historii Polski i symbole narodowe.

Kapliczka św. Jana Nepomucena przy ul. Siedleckiej

Sokołowska Aleja Dębów Katyńskich

To niezwykłe miejsce w Sokołowie Podlaskim, a zarazem jedno z największych tego typu upamiętnień w całej Polsce. Aleja znajduje się na błoniach parafii konkatedralnej pw. Niepokalanego Serca NMP. Powstała z inicjatywy sokołowskiego Komitetu Organizacyjnego w ramach ogólnopolskiego programu „Katyń... ocalić od zapomnienia". Upamiętnia 40 oficerów rezerwy, służby czynnej i policjantów, związanych z powiatem sokołowskim, a pomordowanych w okresie kwiecień – maj 1940 w Katyniu, Twerze, Charkowie. W latach 2010-2011 zostały posadzone 33 Dęby Pamięci z odpowiednimi tabliczkami informacyjnymi przy każdym z nich. Dodatkowe drzewo z 7 nazwiskami zostało przeznaczone dla osób związanych z Ziemią Sokołowską, a uhonorowanych dębami w innych częściach Polski. Dwa osobne dęby poświęcono Prezydentowi RP Lechowi Kaczyńskiemu i jego małżonce Marii.

Kapliczka Świętego Jana Nepomucena

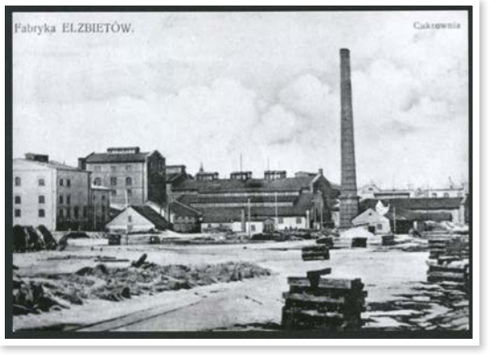
Przy ul. Siedleckiej, tuż przy moście na rzece Cetynia, znajduje się unikalna kapliczka słupowa, wykonana z dębowego pnia oszalowanego deskami. Na jej szczycie można dostrzec ludową figurkę św. Jana Nepomucena.

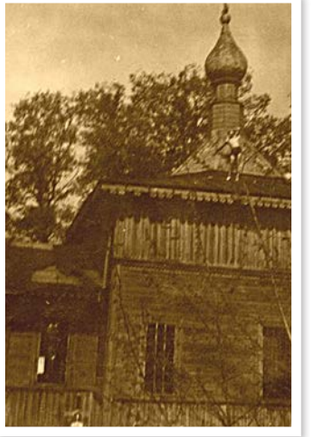
Kapliczka powstała w 1806 roku, a więc liczy już sobie ponad dwieście lat. Swój bardzo dobry stan zawdzięcza kilku remontom fundowanym przez mieszkańców miasta. Lata prac konserwatorskich (1841, 1902, 1961 i 1992), a także data powstania kapliczki zostały umieszczone na tabliczce informacyjnej.

THE CITY OF SOKOŁÓW PODLASKI

The city is located in south-western part of the Sokołów district. Its population is 19 198 and the area is 17,5 quarter kilometres. In the Sokołów itself there are no forests, but from the north it is surrounded by big forest complexes. On the area of the city one can find a plenty of public areas designed for touristic usage. In the park at the Lipowa street one can find a pond where fishing is allowed, at the Bulwar street 1 indoor swimming pool is located. For the use of the residents are also opened multi-functional football fields (Wojska Polskiego street, Gałczyński housing estate), a rope park (Kupientyńska street 17B), an outdoor playground for children and adults (Bulwar street), a paintball field (Repkowska street 51E), an artificial climbing wall (Sadowa street 2) and a shooting range (Lipowa street 84).

HISTORICAL BACKGROUND

Sokołów Podlaski is the oldest city in Podlasie. On April 20, 1424 Great Prince of Lithuania Witold has done the location of the town according to the german law. Sokołów along with its villages Kupientyn and Rogów has become the property of Mikolaj Sepieński.

The development of the town has been intensified by location near Great Lithuanian Track, one of the most important path that connected Warsaw with Vilnius and Moscow.

The time of prosperity has been interrupted by Swedes invasion. At the time of the Swedish Deluge Sokołów has been substantially destroyed by the Scandinavian troops as well as by the Siemiogrod Prince Jerzy Rakoczy's divisions.

In 1668 the then owner Boguslaw Radziwiłł decided to waive the property to the Krasińscy Family.

Due to the third partition of Poland Sokołów has found itself within the borders of Austrian annexation. Over the period 1809-1815 it was a part of the Duchy of Warsaw and since 1815 part of the Kingdom of Poland.

On February 1808 the Sokołów property along with adjacent villages and granges in Przeździatka and Nowa Wieś was bought by Kobylińscy family. Ten years another alteration of owner occurred. The area went to Elizabeth of Lorentz Hirschmann. In 1845 a huge industrial complex was built, which intensified the development of the city. Sugar Factory "Elżbietów" (named in honor of the owner) was in the XIX-th century the leading sugar supplier in the Kingdom of Poland. In 1890 around 600 people worked in the factory. In 1867 the city became the National property and the capital of the newly formed Sokołów district. Exactly 20 years later, the city rank increased even more due to the construction of railway line.

Second half of XIX-th century was a good period in the history of the town. Due to the immigrants, mainly Jews, the population has doubled. New residents has been mainly craftsmen and merchants.

Over the period of World War I due to plundering management of Russian and German authorities the town has recorded a huge financial loss. The same situation occurred during World War II. Nazis have established a ghetto in the city center, where Jew residents have lived. On September 1942 the liquidation of the ghetto began and its inhabitants were deported to the extermination camp in Treblinka.

In 1951 the sugar production in "Elżbietów" re-launched, a church has been also rebuilt. In seventies of XX century modern meat plant were built, which are functioning until this day.

MONUMENTS AND PLACES WORTH SEEING

The Church of Immaculate Heart of Holy Virgin Mary (co-cathedral)

The history of a catholic temple located here goes back to times, when Sokołów Podlaski did not have the city rights. In 1415 Mikołaj Sepieński, secretary and adviser of Witold, Great Prince of Lithuania, has funded a wooden church. Nine years later Grzegorz, the bishop of Włodzimierz has given the parish tithe from Sokołów and surrounding villages.

In XIX-th century the owners of the city Karol Kobyliński together with his wife, have funded new brick church of Micheal Archangel. Construction of the temple has been finished in 1826, and it has lasted until Soviet aviation has bombed the city which was under control of Nazis at that time.

In 1948 started the construction of a new temple-of Immaculate Heart of Holy Virgin Mary. The construction has been finished in 1953, however the entire complex with towers surrounding the facade, and the equipment was finished only thirty years later.

In 1992 pope Jan Paweł II has issued bull, under which the church rank has been raised to co -cathedral.

St. Faustyna church (previously of St. Roch)

According to a legend, a few centuries ago Sokołów Podlaski was stroke by epidemic which decimated the residents of the city. Once, a mysterious figure has appeared to a man who was coming back from the prayers. The figure was Saint Roch, who promised a rescue under one condition, the temple in his honor should be built at the meadows. When the construction works had started, the epidemic immediately disappeared.

Formerly the temple was located at the Kosowska street, however it was moved to the current position in 1980 (Saint Roch street).

The Salesian Church of st. Jan Bosko

Salesians have appeared in Sokołów Podlaski in 1925 on the invitation of local authorities. In a short period a secondary school has been established and it has functioned in accordance with the church of Saint Jan Bosko. The education activity was held even during period of World War II – Salesians led secret education during so called clandestine classes.

In 1944 the temple almost ended as the church of st Michael Archangel. Nazis troops during the retreat have set the building of the secondary school on fire. The then director has decided to remove the roof of the building in order to prevent the fire from spreading into church.

The Manor-and-park complex in Przeździatka

During the times of Kleofas Ogiński, King Stanisław August Poniatowski resided in Przeździatka while he has been coming back from Sejm Deliberations in Grodno. The Current appearance of the manor-and-park complex is a merit of Hirschmann family, who in 1859 have built a one-storey manor with storey lateral wings. Subsequent owners of Przeździatka lived there until 1944. In 1946 the building was renovated and converted into hospital which functioned here until eighties of XX-th century. Since 2000 the manor is functioning as the House of Charity Caritas of Drohiczyn Diocese. The building is surrounded with a park with the area of 11 hectares.

The Public Library (former Train Station)

After the liquidation of the railway line in Sokołów Podlaski in second half of the XX-th century, the Station building has fallen into ruin. In 2006 it has become the property of the City. An idea in order to develop this place was to convert it into a cultural institution. Since 2010 in Station halls is functioning The Public Library of Konstanty Ildefons Gałczyński.

SELECTED SHRINES AND PLACED OF REMEMBRANCE

The Monument of Stanisław Brzóska and Franciszek Wilczyński

Priest General Stanisław Brzóska has been a head of the Upraising administration in Lukowski district. Then he reached the area of Sokołów together with his adjutant Franciszek Wilczyński. They have hidden in the village of Krasnodęby-Sypytki, where they were caught. In Sokołów Podlaski a trial of Stanislaw Brzóska has been led. He has been sentenced to death. In 1925 a monument in honor of general was established. It is located at exact place where 60 years before heroic priest ended his life.

The Monument commemorating soldiers of National Army

The monument commemorates soldiers of National Army, regiment “Jeziоro” of Sokołów Podlaski district, Sixth Vilnius Brigade and the civil residents of Sokołówski District who died during the fight against the communist enslavement, over the period 1944-1953.

Names and Surnames of over 160 victims of communist terror are carved in the monument.

The Monument of Independence Action in the park of Adam Mickiewicz

The author of the monument is Jerzy Kalina. The Initiator of the monument has been father Stanisław Oleksiak and Stanisław Falkowski, the priest of the parish of Nieciecz. The monument was ceremoniously unveiled on May 3, 1999.

The Shrine of st John Nepomucen

At the Siedlecka Street, near the bridge over the Cetinya river, a unique shrine is located. A folk figure of Saint John Nepomucen can be seen on its top. The shrine was established in 1806, so it is over 200 years old. Few renovations funded by the city residents resulted in a very good current state of the shrine.

DIE STADT SOKOŁÓW PODLASKI

Die Stadt Sokołów Podlaski liegt im Süd-Westen des Sokołowski Kreises. Sie hat 19 198 Einwohner und umfasst eine Fläche von 17,5 Quadratkilometern. In Sokołów selbst gibt es keine Wälder, die Stadt liegt jedoch an großen Waldkomplexen. In der Stadt befindet sich eine Menge von öffentlichem Gelände, das für Touristen eingerichtet wurde. Im Park an der Lipowa Straße finden wir einen Teich, in welchem man angeln darf und an der Bulwar Straße befindet sich ein Schwimmbad des Zentrums für Sport und Erholung. Zu Verfügung stehen auch Sportplätze (Wojska Polskiego Str. Gałczyński Wohnsiedlung), ein Seilpark (Kupientyńska Str. 17B), ein Spielplatz für Kinder und Erwachsene (Bulwar Str.), ein Paintballfeld (Repkowa Str. 51E), eine Kletterwand (Sadowa Str. 2) oder ein Schießplatz (Lipowa Str. 84).

GESCHICHTLICHER ÜBERBLICK

Sokołów Podlaski ist eine der ältesten Städte in Podlasie (Podlachien). Am 20 April 1424 hat der litauische Fürst Witold die Stadt auf deutschem Recht erstellt. Sokołów wurde zusammen mit den Dörfern Kurpientyn und Rogów zum Eigentum von Mikołaj Sepieński.

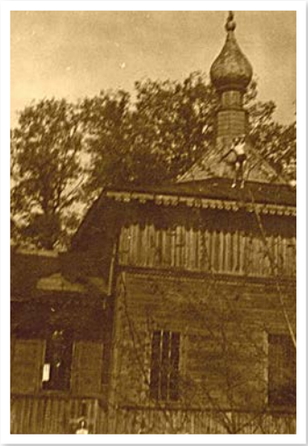
Zur Entwicklung der Stadt trat die Lage am Großen Litauischen Weg, einer der wichtigsten Handelsrouten die Warschau mit Vilnius und Moskau verband, bei.

Die schöne Zeit wurde durch den Überfall der Schweden unterbrochen. In der Zeit der Invasion wurde Sokołów zum Teil zerstört, sowohl durch skandinavische Truppen, als auch durch Siebenbürgische Soldaten des Fürsten Jerzy Rakoczy.

1668 beschloss Bogusław Radziwił die Güter der Krasiński Familie zu überlassen.

In Folge der dritten Teilung Polens, befand sich Sokołów Podlaski in der österreichischen Besatzungszone.

1809-1815 war es ein Teil des Warschauer Fürstentums und 1815 wurde es Teil der russischen Besatzungszone. Im Februar 1808 kaufte die Güter die Familie Kobyliński. Zehn Jahre später hat sich wieder der Besitzer geändert. Das Land wurde zum Eigentum von Elżbieta aus Lorentz Hirschmann. 1845 entstand ein großer Industriekomplex, welcher zur Entwicklung der Stadt beitrat. Die Zuckerfabrik Elżbietów (nach der Besitzerin benannt) war im XIX Jahrhundert der führende Zuckerproduzent im Polnischen Reich. 1890 waren dort 600 Menschen eingestellt. 1867 wurde die Stadt zum staatlichen Eigentum und wurde zum Sitz des neugegründeten Sokołowski Kreises. Genau 20 Jahre später wurde die Stadt noch bedeutender, wegen der Eisenbahnlinie.

Die zweite Hälfte des XIX Jahrhunderts war eine gute Zeit für die Stadt. Dank der Einwanderer, hauptsächlich Juden, verdoppelte sich die Einwohnerzahl.

Während des I Weltkriegs gab es auf Grund der Raubpolitik von Deutschland und Russland, große materiellen Verluste. So war es auch während des II Weltkriegs. Es wurde ein Getto in der Stadt gegründet und dessen Einwohner wurde zum Vernichtungslager in Treblinka gebracht.

1951 wurde die Zuckerfabrik wieder in Gang gesetzt. Im XX Jahrhundert entstanden hier auch moderne Metzgerei Betriebe.

SEHENSWÜRDIGKEITEN UND INTERESSANTE PLÄTZE

Die Kirche des Unbefleckten Herzens der Seligen Jungfrau Maria

Die Geschichte des Gotteshauses greift zu den Zeiten, als Sokołów noch keine Stadt war. 1415 wurde hier eine hölzerne Kirche gebaut. Neun Jahre später hat der Bischof Grzegorz eine Pfarrgemeinde gegründet.

Im XIX Jahrhundert stiftete die Kobyliński Familie eine gemauerte Kirche. Die Bauarbeiten wurden 1826 beendet. Die Kirche blieb zum Juli 1944 erhalten. Sie wurde von russischen Flugzeugen bombardiert. Die heutige Kirche wurde 1953 gebaut, aber der Turmkomplex wurde erst 30 Jahre später zu Ende Gebracht. 1992 machte der Papst Johannes Paul der II die Kirche zu einer Konkathedrale.

St. Faustyna Kirche (einst St. Roich Kirche)

Laut der Legende, gab es einst in der Stadt eine Epidemie die Einwohner dezimierte. Eines Tages als ein Man aus der Kirche zurückkam zeigte sich ihm eine Geheimnisvolle Gestalt. Es war der Heilige Roch, welcher die Rettung in der schweren Situation versprach, wenn ein, ihm gewidmetes, Gotteshaus in der Ortschaft entsteht. Als die Bauarbeiten begonnen hatten, verschwand die Epidemie sofort. Das Gotteshaus wurde von der Kosowicka Straße zur heutigen Lage 1980 verlegt (St. Roch Straße).

Die Salesianer Jan Bosko Kirche

Die Salesianer kamen 1925 nach Sokołów. Sie gründeten ein Gymnasium, das auch während des II Weltkriegs tätig war.

1944 kam es fast dazu, dass das Gotteshaus komplett zerstört gewesen wäre. Deutsche Truppen haben das, mit der Kirche verbundene, Gymnasium angezündet. Der Priester Józef Strus lies aber das Dach abreisen um die Kirche zu retten.

Die Schloss - und Parkanlage in Przeździatka

In Przeździatka hat einst der König Stanisław August Poniatowski residiert. Das heutige Aussehen des Komplexes verdanken wir der Hirschmann Familie, die 1859 das Schloss mit Seitenflügeln bauen lies. 1946 wurde hier ein Krankenhaus eingerichtet, das bis zu den 80er Jahren des XX Jahrhunderts tätig war. Seit 2000 ist es das Haus der Barmherzigkeit Caritas der Drohiczyńska Diözese. Das Gebäude wird vom 11 Hektar großem Park umrundet.

Die Stadtbibliothek (einst ein Bahnhof)

Nach der Liquidation der Eisenbahnlinie in Sokołów Podlaski, wurde der Bahnhof zur Ruine. 2006 hat ihn die Stadt übernommen und 2010 in eine Bibliothek verwandelt. Sie trägt den Namen von Konstanty Ildefons Gałczyński.

AUSGEWÄHLTE BILDSTÖCKE UND GEDENKSTÄTTEN

Das Stanisław Brzóska und Franciszek Wilczyński Denkmal

Der Priester und General war Oberbefehlshaber während des Aufstands. Er hat sich gemeinsam mit seinem Adjutanten im Dorf Krasnodęby - Spytki versteckt. In Sokołów wurde er gefasst und zum Tode verurteilt. 1925 errichtete man ihm Denkmal.

Das Denkmal der Soldaten der Heimatsarmee (Armia Krajowa)

Das Denkmal gedenkt die Soldaten der 6 Vilnius Brigade und die Zivilisten die in den Jahren 1944-1953 ums Leben kamen. Auf dem Denkmal gibt es 160 Namen der Opfer des Terrors.

Die Gedenkstätte des Unabhängigkeitskampfes im A. Mickiewicz Park

Der Autor des Denkmals ist Jerzy Kalina. Das Denkmal wurde am 3 Mai 1999 enthüllt.

Der St. Jan Nepomucen Bildstock

An der Siedlecka Straße, direkt an der Brücke über Cetynia befindet sich ein einzigartiger Säulenbildstock. Er wurde 1806 gebaut und mehrmals renoviert.

Bibliografia Sokołowa Podlaskiego i powiatu sokołowskiego

- Barbasiewicz Maria: *Tradycje Mazowsza – powiat sokołowski. Przewodnik subiektywny.* Warszawa 2008.
- Bechta Mariusz: *Między bolszewią a Niemcami. Konspiracja polityczna i wojskowa Polskiego Obozu Narodowego na Podlasiu w latach 1939-1952.* Warszawa 2009.
- Błoński Bernard ks.: *Śladem jednego obrazu. Wyrozęby – zarys dziejów.* Siedlce 2005.
- *Bojownikom o niepodległość. Cześć!* Oprac. Katarzyna i Edward Kopówkowie. Siedlce 2001.
- Bosiacka Anna: *Religijność na Podlasiu w świetle ksiąg cudów z XVI-XVIII wieku*. Warszawa 2007.
- Czumaj Zenon ks.: *Sanktuarium Matki Bożej Pocieszenia w Łazówku.* Łazówek 2012.
- *Dzieje Sokołowa Podlaskiego i jego regionu*. Red. Józef Kazimierski. Warszawa 1982.
- Galicka Izabella, Sygietyńska Hanna: *El Greco z Kosowa Lackiego*. Wstęp Artur Ziontek. Siedlce 2014.
- Gloger Zygmunt: *Dolinami rzek. Opis podróży wzdłuż Niemna, Wisły, Bugu, Biebrzy*. Warszawa 1903.
- *Gmina Sterdyń od czasów najdawniejszych.* Sterdyń 2012.
- Górski Józef: *Na przełomie dziejów.* Wstęp i oprac. Artur Ziontek. Siedlce 2006.
- Herz Lechosław: *Wędrówki mazowieckie.* Cz. 1. Pruszków 2011.
- Jakubik Jan ks.: *Ceranów Dawniej i dziś.* Wstęp i oprac. Artur Ziontek; posłowie Arkadiusz Kołodziejczyk. Siedlce 2005.
- Jarosiński Adam: *Szkice z nadbużańskiego Podlasia.* Wstęp i oprac. Artur Ziontek. Siedlce 2008.
- Jaroszewski Tadeusz S., Baraniewski Waldemar: *Pałace i dwory w okolicach Warszawy.* Warszawa 1992.
- Kopówka Edward, ks. Rytel-Andrianik Paweł: *Dam im imię na wieki (Iz 56,5). Polacy z okolic Treblinki ratujący Żydów.* Oksford-Treblinka 2011.
- Kopówka Edward: *Treblinka – nigdy więcej.* Siedlce 2002.
- Kosieradzki Dariusz: *Tropami tajemnic ziemi sokołowskiei*. http://www.zsokolowa.com
- *Kosów Lacki. Studia i materiały z dziejów miejscowości*. Red. Artur Ziontek przy współpracy Moniki Samuel. Siedlce 2011.
- Kozaczyńska Beata, Miłkowska Katarzyna, Ostas Cezary, Starczewska Dorota: *Kapliczki, figury i krzyże przydrożne w powiecie sokołowskim. Przewodnik*. Węgrów 2004. Sygn. 3940.
- Krawczak Tadeusz: *W szlacheckim zaścianku.* Warszawa-Siedlce, b.r.w., 2003.
- *Kultura na przestrzeni 60 lat w Gminie Sterdyń.* Red. Marianna Kobylińska. Sterdyń 2007.
- Lewczuk Justyna: *Dama polskiego romansu. Rekonstrukcja biografii Heleny Mniszek w świetle jej utworów.* Zembrów 2003.
- Libicki Piotr, Libicki Marcin: *Dwory i pałace wiejskie na Mazowszu.* Warszawa 2009.
- Łoś Piotr Szymon: *Szkice do portretu ziemian polskich XX wieku*. Warszawa 2005.
- Maroszek Józef: *Dzieje województwa podlaskiego do 1795 r.* Białystok 2013.
- *Martyrologia Unitów Podlaskich w świetle najnowszych badań naukowych*. Red. Jerzy Skowronek i Urszula Głowacka-Maksymiuk. Siedlce 1996.
- *Mazowiecki Zespół Parków Krajobrazowych zaprasza.* Otwock 2010.
- *Mazowsze i Podlasie w ogniu 1944-1956. Powiat Sokołów Podlaski.* Warszawa 2006.
- Niewiarowska-Bogucka Krystyna: *Mecenat rodziny Ossolińskich w XVIII i XIX wieku na Podlasiu.* Warszawa 2004.
- *Ochotnicze Straże Pożarne Południowego Podlasia i Wschodniego Mazowsza – dzieje i teraźniejszość.* Red. Rafał Dmowski, Arkadiusz Kołodziejczyk, Zbigniew Todorski. Warszawa-Siedlce 2007.
- Odziemczyk Jacek: *Śladami ludobójstwa. Katyń, Charków, Twer – powiat Sokołów Podlaski 1940-2011.* Sokołów Podlaski 2011.
- Odziemczyk Jacek: *Śladami zbrodni Sokołów Podlaski-Wyrąb 1946.* Sokołów Podlaski 2010.
- Odziemczyk Jacek, Ziontek Artur: *Feliks Bartczuk. Ostatni weteran powstania styczniowego*. Siedlce 2013.
- Paluszkiewicz Felicjan: *W cieniu Hermesa. Bohaterzy Podlasia.* Londyn 1987.
- Pawluk Bożena: *Powiatowy Bank Spółdzielczy w Sokołowie Podlaskim 1923-2003.* Sokołów Podlaski 2003.
- Pietrzak Marian: *Dwory, folwarki, pałace Zachodniego Podlasia.* Wyd. 2. Sokołów Podlaski 1998.
- Pietrzak Marian: *Kościoły i cmentarze Ziemi Sokołowskiej oraz duchy i sny.* Sokołów Podlaski [2002].
- Pietrzak Marian: *Sokołów podlaski dawniej i dziś.* Sokołów Podlaski [2001].
- *575-lecie Sokołowa Podlaskiego*. Red. Arkadiusz Kołodziejczyk i Piotr Matusak. Siedlce 2000.
- *Podlasie nadbużańskie. 500-lecie województwa Podlaskiego.* Red. Olga Łatyszonek. Ciechanowiec 2013.
- *Prasa podlaska w XIX-XXI wieku. Szkice i materiały.* T. III. Red. Rafał Dmowski i Arkadiusz Kołodziejczyk. Siedlce 2010.
- *Przewodnik turystyczny po mieście Sokołów Podlaski.* Red. Agnieszka Hardej, opracowanie historyczne Grzegorz Ryżewski, Jacek Odziemczyk. Sokołów Podlaski 2014.
- *Przyroda ziemi sokołowskiej. Monografia przyrodnicza.* Red. Marek Wierzba i Piotr Sikora. Sokołów Podlaski 2010.
- Rogalski Artur: *Rawicz i inni... W 150 rocznicę stracenia Naczelnika Województwa Podlaskiego Władysława Rawicza*. Siedlce 2013.
- *Rogów. Pamięć o historii zadatkiem na dobrą przyszłość.* Red. ks. Zenon Czumaj. Rogów 2014.
- *Rzemiosło w tradycji Sokołowa.* Sokołów Podlaski 2008.
- *Słownik biograficzny Południowego Podlasia i Wschodniego Mazowsza.* Red. Arkadiusz Kołodziejczyk przy współpracy Wiesława Charczuka i Dariusza Grzegorczuka. Siedlce 2009.
- *Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich.* Red. Filip Sulimierski, Bronisław Chlebowski, Władysław Walewski. T. II. Warszawa 1881.
- *„Sokołowski Rocznik Historyczny"* t.1, 2013; t.2, 2014. Red. Jacek Odziemczyk, Maria Koc, Jerzy Maksjan.
- *Sokołowskie biografie*, t. I-III, red. Wanda Wierzchowiska. Sokołów Podlaski 2006-2007.
- *Sokołów Podlaski. Dzieje miasta i okolicy.* Red. Grzegorz Ryżewski. Białystok-Sokołów Podlaski 2006.
- *100 lat ochotniczej straży pożarnej w Ceranowie 1914-2014.* Oprac. Artur Ziontek. Radzyń Podlaski 2014.
- Szczepańczuk Zbigniew: *Zabytkowe kamienie z wykuciami na terenie Diecezji siedleckiej czyli Podlaskiej*. Świdnica 1990.
- *W służbie dla Ceranowa. 500-lecie parafii Ceranów. 100-lecie śmierci Ludwika Górskiego*. Red. Jolanta Bielińska i Artur Ziontek przy współpracy Rafała Dmowskiego. Siedlce 2008.
- Wachowicz Barbara: *Malwy na lawendach.* Warszawa 1985.
- Wąsowski Zbigniew: *Monografia Parafii Rozbity Kamień na Podlasiu*. Rozbity Kamień 2004.
- Welik Grzegorz: *Ziemiaństwo guberni siedleckiej 1867-1912.* Siedlce 2009.
- Zaniewska Teresa: *Hrabiowski biały dom. Gimnazjum w Sterdyni 1942-1950.* Białystok 2004.
- Ziontek Artur: *Krajobraz i kultura. Informator turystyczny wschodniego Mazowsza*. Sokołów Podlaski 2013.
- *Żydzi na Podlasiu.* Red. Zofia Chyra-Rolicz, Edward Kopówka i Renata Tarasiuk. Siedlce 2010.

NOTATKI

NOTATKI

NOTATKI